

**Mülki Cəmiyyətə Doğru
Mərkəzi**

Avrasiya Fondu

Dünya Bankı

**Açıq Cəmiyyət İnstitutu-
Yardım Fondu**

1961

BƏLƏDİYYƏ QANUNVERİCİLİYİNİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİ VƏ İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN

İŞLƏR İDARƏSİNİN

KİTABXANASI

Bakı - 2004

**Bələdiyyə Qanunvericiliyinin Mövcud Vəziyyəti və İnkişaf
İstiqamətləri.** "Nağıl Evi" şirkəti. Bakı, 2004, 216 səhifə.

Layihənin rəhbəri:

Abil Bayramov

Ekspertlər:

Azər Hüseynov

Ələsgər Məmmədli

Məsul redaktor:

Elşən Məmmədli

Tərtibatçı:

Əsmər Bayramlı

Kitab Avrasiya Fondunun, Dünya Bankının və Açıq Cəmiyyət İnstitutu-Yardım Fondunun birgə maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilmiş "Bələdiyyələrlə bağlı qanunvericiliyin ekspertizasının aparılması və yerli özünüidarə sisteminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə təkliflər paketinin hazırlanması" layihəsi çərçivəsində Dünya Bankının maliyyə dəstəyi ilə nəşr olunur. Kitabda bələdiyyələrin fəaliyyətini nizama salan 10 qanunvericilik aktının ekspertizası və yerli özünüidarə sisteminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə hazırlanmış təkliflər öz əksini tapıb.

B $\frac{1201000000}{093-44}$ 2004 Sifarişlə

© Mülki Cəmiyyət Döğru Mərkəzi

© "Nağıl evi", 2004

İçindəkilər

Ön söz	4
"Bələdiyyələrin statusu haqqında" AR Qanununun ekspertizası	5
"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" AR Qanununun ekspertizası	48
"Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" AR Qanununun Ekspertizası	71
"Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında" Əsasnamənin ekspertizası	87
"Bələdiyyə qulluğu haqqında" AR Qanununun ekspertizası	103
"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" AR Qanununun ekspertizası	114
"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" AR Qanununun ekspertizası	125
"Bələdiyyələrin sü təsərrüfatı haqqında" AR Qanununun ekspertizası	165
"Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi Qaydaları"nın ekspertizası	187
"Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında" AR Qanununun ekspertizası	194
Azərbaycanın mövcud yerli özünüidarə sisteminin ümumi təhlili və onun inkişaf istiqamətləri ilə bağlı təkliflər	203

ÖN SÖZ

Azərbaycanın yerli özünüidarə orqanları - bələdiyyələr öz fəaliyyətlərinin ilk 5 ilini başa vurmaq üzrədirlər. 5 illik fəaliyyət dövrü yerli özünüidarənin mövcud vəziyyəti və onun perspektiv inkişafı ilə bağlı müəyyən nəticələr çıxarmağa imkan verir.

İlk beşilliyin təcrübəsi göstərdi ki, ölkəmizdə tətbiq edilən yerli özünüidarə sisteminin ciddi şəkildə təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Belə ki, həm bələdiyyələrin mövcud statusu, həm bütövlükdə tətbiq edilən yerli özünüidarə modeli, həm də qanunvericiliklə bağlı bir çox problemlərin olması səmərəli fəaliyyət göstərə bilən yerli özünüidarəetmənin təşəkkül tapmasına mane olur. Bu artıq bir neçə gündən sonra bələdiyyələrə seçkilər nəticəsində növbəti dövr üçün yerli özünüidarə sükarı arxasına keçənlər üçün də ciddi çətinliklər yarada bilər. Ona görə də mövcud yerli özünüidarə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində islahatların yubanmadan həyata keçirilməsinə ehtiyac var.

"Mülki cəmiyyətə doğru" Mərkəzi bu zərurəti nəzərə alaraq bələdiyyələrin fəaliyyətini nizama salan bir sıra qanunvericilik aktının ekspertizasını həyata keçirib və yerli özünüidarənin gələcək inkişafının əsas istiqamətlərini müəyyən edən təkliflər hazırlayıb. Bu kitabda aparılan ekspertizaların nəticələri və təkliflər öz əksini tapıb. Mərkəz yerli özünüidarə sistemimizin inkişafına istiqamətlənmiş təkliflərin alternativsiz olduğu iddiasında deyil və bu istiqamətdə fəaliyyət göstərən bütün qurumlarla əməkdaşlıq etməyə, birgə müzakirələr aparmağa hazırdır.

"Mülki cəmiyyətə doğru" Mərkəzi bu layihənin həyata keçirilməsində göstərdiyi yardıma görə Avrasiya Fonduna, Dünya Bankına və Açıq Cəmiyyət İnstitutu-Yardımlar Fonduna təşəkkürünü bildirir.

Abil Bayramov
"Mülki cəmiyyətə doğru"
Mərkəzinin direktoru

BƏLƏDİYYƏLƏRİN STATUSU HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN EKSPERTİZASI

**Bələdiyyələrin statusu haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

*Qəbul edilmişdir: 2 iyul 1999-cu il, № 698-IQ
Əlavə və dəyişikliklər:*

- 1. 12 oktyabr 2001-ci il;*
- 2. 12 oktyabr 2001-ci il;*
- 3. 23 noyabr 2001-ci il;*
- 4. 23 aprel 2002-ci il, № 312 II-QD;*
- 5. 3 dekabr 2002-ci il;*
- 6. 3 dekabr 2002-ci il;*
- 7. 25 mart 2003-cü il, № 426-IQD;*
- 8. 30 dekabr 2003-cü il;*
- 9. 9 mart 2004-cü il;*
- 10. 9 aprel 2004-cü il;*
- 11. 20 aprel 2004-cü il;*

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğun olaraq, bu Qanun yerli özünüidarəni həyata keçirən bələdiyyələrin yaradılması prinsiplərini, rolunu, yerli özünüidarənin hüquqi, iqtisadi və maliyyə əsaslarını, onun həyata keçirilməsi üçün dövlət təminatlarını müəyyənləşdirir.

I Fəsil

Ümumi müddəalar

Maddə 1. Yerli özünüidarə anlayışı

Azərbaycan Respublikasında yerli özünüidarə vətəndaşların fəaliyyətinin təşkilinin elə bir qeyri-dövlət sistemi-dir ki, bu sistem qanun çərçivəsində onlara yerli əhəmiyyətli məsələləri müstəqil və sərbəst şəkildə həll etmək hüququnu həyata keçirmək imkanı verir. Bu hüququ Qanunla müəyyən edilmiş qaydada ümumi, bərabər, birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, şəxsi və gizli səsvermə yolu ilə seçilmiş bələdiyyə üzvlərindən ibarət nümayəndəli kolleqial orqanlar (bələdiyyələr) və ya vətəndaşların yığıncaqları həyata keçirirlər. Bələdiyyələr öz vəzifələrini yerinə yetirmək məqsədi ilə onların qarşısında məsuliyyət daşıyan, daimi fəaliyyət göstərən icra strukturları yarada bilərlər.

Maddə 2. Əsas anlayışlar

1. **Bələdiyyə** - Qanunla müəyyən edilmiş ərazi hüdudları daxilində yerli özünüidarəetmə formasıdır. Bələdiyyənin öz mülkiyyəti, yerli büdcəsi və seçkili bələdiyyə orqanları olur və o, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə və bu Qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş yerli əhəmiyyətli məsələləri müstəqil surətdə həll edir. Bələdiyyələr bərabərlik əsasında qurulur və fəaliyyət göstərirlər.

2. **Bələdiyyə orqanları** - bələdiyyə tərəfindən yaradılan, yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək səlahiyyətləri verilən və dövlət orqanları sisteminə daxil olmayan seçkili və başqa orqanlardır.

3. **Yerli əhəmiyyətli məsələlər** - bələdiyyə əhalisinin həyat fəaliyyətinin bilavasitə təmin edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyənləşdirilən məsələlərdir.

4. **Yerli rəy sorğusu** - yerli əhəmiyyətli məsələlər barəsində vətəndaşların rəyinin öyrənilməsidir.

5. **Bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxsi** - əhalinin bilavasitə və ya nümayəndəli yerli özünüidarə orqanının öz tərkibindən seçdiyi, bələdiyyənin nizamnaməsinə uyğun yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək səlahiyyətləri verilmiş vəzifəli şəxsdir.

6. **Bələdiyyə orqanlarının vəzifəli şəxsi** - yerli özünüidarə orqanlarında təşkilatçılıq-sərəncamçılıq funksiyalarını yerinə yetirən və dövlət qulluqçuları kateqoriyasına aid olmayan, kontrakt (əmək müqaviləsi) üzrə işləyən şəxsdir.

7. **Bələdiyyə mülkiyyəti** - bələdiyyəyə mənsub olan bütün növ daşınar və daşınmaz əmlakdır.

8. **Yerli vergilər (bələdiyyə vergiləri)** - Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və "Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilən və bələdiyyələrə ödənilən vergilərdir;

8-1. **Yerli ödənişlər** - "Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, bələdiyyələr tərəfindən müəyyənləşdirilən, habelə yerli rəy sorğularının nəticələri əsasında həyata keçirilən məqsədli layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün hüquqi və fiziki şəxslərin ödədikləri könüllü birdəfəlik ödənişlərdir.

9. **Bələdiyyə qulluğu** - yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətlərini icra etmək üçün həmin orqanlarda daimi peşə fəaliyyətidir.

10. **"Bələdiyyə"** və **"yerli özünüidarə"** terminləri və bunların iştirakı ilə düzələn söz birləşmələri bələdiyyə, onların orqanları, yerli özünüidarə funksiyalarının həyata keçirilməsi ilə bağlı olan müəssisə, idarə və təşkilatlar, mülkiyyət obyektləri və başqa obyektlər barəsində, habelə əhali tərəfindən yerli özünüidarənin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar digər hallarda işlədilir.

Maddə 3. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının yerli özünüidarəni həyata keçirmək hüququ

1. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları yaşadıkları ərazilərdə yerli özünüidarə hüququnu bələdiyyərə seçkilər, öz iradəsini birbaşa ifadə etmək, rəy sorğusu, müstəqil fikir söyləmək, təkliflər vermək vasitəsi ilə və digər formalarda həyata keçirirlər.

2. Vətəndaşlar irqindən, milliyətindən, cinsindən, dilindən, mənşəyindən, əmlak və vəzifə mövqeyindən, dinə münasibətindən, əqidəsindən, peşəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə münasibətindən asılı olmayaraq, yerli özünüidarəni həm bilavasitə, həm də öz nümayəndələri vasitəsi ilə həyata keçirə bilərlər.

3. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının yerli özünüidarə orqanlarına seçmək və seçilmək hüququ vardır.

4. Bələdiyyə qulluğu Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları üçün eyni dərəcədə müyəssərdir.

5. Hər bir vətəndaşın bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciət etmək hüququ vardır.

6. Bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına bilavasitə aid sənəd və materiallarla hər bir vətəndaşın tanış olmaq, habelə qanunla xüsusi hallar nəzərdə tutulmayıbsa, bələdiyyələrin fəaliyyəti haqqında tam məlumat almaq imkanını təmin etməyə, seçicilərin tapşırıqlarını yerinə yetirməyə borcludurlar.

Maddə 4. Yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramları

1. Yerli sosial müdafiə proqramları bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilən vətəndaşlar kateqoriyasına dövlət sosial təminatından əlavə sosial təminatlar müəyyən edir. Həmin təminatlar mütəmadi və birdəfəlik ola bilər.

2. Yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarından məqsəd dövlətin həyata keçirdiyi sosial inkişaf proqramlarında nəzərdə tutulmayan və ya onlara əlavə olaraq yerli əhəmiyyətli sosial inkişaf məsələlərini həll etməkdir. Həmin proqramlar məktəbəqədər tərbiyə, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, yaşayış və qeyri-yaşayış binalarının saxlanması və istifadə edilməsi, sanitariya müəssisələrinin təşkili, saxlanması və inkişafı, mənzil tikintisi, yerli əhəmiyyətli su mənbələrindən istifadə, su təchizatının və kanalizasiya təsərrüfatının təşkili, saxlanması və inkişafı, yanacaq təchizinin və satışının təşkili, yerli əhəmiyyətli yolların tikilməsi və saxlanması, mərasim xidmətlərinin təşkili və qəbiristanların qorunması, yerli nəqliyyat və rabitə xidmətinin təşkili, ticarət, ictimai iaşə və məişət xidmətinin təşkilinə şərait yaradılması, mədəniyyət müəssisələrinin inkişafına yardım göstərilməsi, tarix və mədəniyyət abidələrinin saxlanması, informasiya xidmətinin təşkili, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti üçün şərait yaradılması, kimsəsizlərə, xəstələrə, qocalara, maddi imkansızlara, valideyn himayəsindən məhrum olmuş, həmçinin istedadlı uşaqlara əlavə yardım, fiziki tərbiyə və idmanın inkişafına yardım göstərilməsi, əhalinin məşğulluğuna, adamların peşələri üzrə işlə təmin olunmasına, gənclərin sosial-hüquqi müdafiəsinə kömək göstərilməsi və yerli infrastrukturun digər sahələrini əhatə edə bilər.

3. Yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarını həyata keçirərkən bələdiyyələr bu maddənin 2-ci bəndində

göstərilən məsələlər üzrə dövlət orqanlarının müvafiq proqramlarının həyata keçirilməsinə müdaxilə edə bilməzlər.

Maddə 5. Yerli iqtisadi inkişaf proqramları

1. Yerli iqtisadi inkişaf proqramlarından məqsəd dövlətin həyata keçirdiyi iqtisadi inkişaf proqramlarında nəzərdə tutulmayan və ya onlara əlavə olaraq yerli əhəmiyyətli iqtisadi inkişaf məsələlərini həll etməkdir. Həmin proqramlar aqrar, sənaye, rabitə, nəqliyyat və digər sahələri əhatə edə bilər.

Yerli iqtisadi inkişaf proqramlarında bələdiyyə torpaqlarından və dövlətin bələdiyyələrə verdiyi əmlakdan səmərəli istifadə yolları göstərilir.

2. Yerli iqtisadi inkişaf proqramlarını həyata keçirərkən bələdiyyələr dövlət orqanlarının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə müdaxilə edə bilməzlər.

Maddə 6. Yerli ekoloji proqramlar

1. Yerli ekoloji proqramlardan məqsəd dövlətin həyata keçirdiyi ekoloji proqramlarda nəzərdə tutulmayan və ya onlara əlavə olaraq yerli əhəmiyyətli ekoloji təmizlik məsələlərinin həllinə yerli əhalinin hamılıqla cəlb edilməsidir. Həmin proqramlara yerli şəraitdə mövcud olan ekoloji tarazlığın qorunub saxlanması, bələdiyyə ərazisinin yaşıllaşdırılması və abadlaşdırılması, məişət tullantılarının toplanması və emalı, suyun, havanın, torpağın hər cür çirklənmədən qorunması, qonşu bələdiyyələrlə birgə ekoloji tədbirlərin həyata keçirilməsi və yerli əhəmiyyətli digər tədbirlər daxil edilə bilər.

2. Bələdiyyələr dövlətin ekoloji proqramları ilə yerli ekoloji proqramların əlaqələndirilməsinə, müəyyən hallarda birgə tədbirlərin həyata keçirilməsinə yardım göstərirlər.

Maddə 7. Yerli özünüidarəyə dair qanunvericilik

Yerli özünüidarəyə dair qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından və qanunlarından, Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktlarından (Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasından və qanunlarından, Naxçıvan Muxtar Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktlarından) ibarətdir.

Maddə 8. Bələdiyyənin nizamnaməsi

1. Bələdiyyənin nizamnaməsi bələdiyyənin iclasları və ya vətəndaşların yığıncaqları tərəfindən qəbul edilir.

2. Bələdiyyənin nizamnaməsində aşağıdakılar göstərilir:

1) qanunla müəyyən edilmiş bələdiyyə ərazisinin hüdudları və tərkibi;

2) bələdiyyə orqanlarının adları, strukturu, səlahiyyətləri və formalaşdırılması qaydası;

3) bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin səlahiyyət müddəti;

4) bələdiyyə aktlarının qəbul edilməsi və qüvvəyə minməsi qaydası;

5) bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin məsuliyyətinin əsasları və növləri;

6) bələdiyyə üzvlərinin, bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin statusu və sosial təminatları, onların səlahiyyətlərinə xitam verilməsi əsasları və qaydası;

7) bələdiyyə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hüquqları üçün təminatlar;

8) bələdiyyə qulluğu təşkilinin şərtləri və qaydası;

9) yerli özünüidarənin həyata keçirilməsinin iqtisadi və maliyyə əsasları, bələdiyyə mülkiyyətinə sahibliyin, ondan

istifadənin və ona sərəncam verilməsinin ümumi qaydası;

10) Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq yerli özünüidarənin təşkilinə, bələdiyyələrin və bələdiyyə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin səlahiyyətinə və fəaliyyət qaydasına dair digər müddəalar.

3. Bələdiyyənin nizamnaməsi Azərbaycan Respublikasının qanunu ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Bələdiyyə nizamnamələrinin qeydiyyatı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilir.

4. Bələdiyyənin nizamnaməsini dövlət qeydiyyatına almaqdan imtina edilməsinə ancaq onun Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktlarına (Naxçıvan Muxtar Respublikasında isə həm də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına, Naxçıvan Muxtar Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktlarına) zidd olması əsas verə bilər. Dövlət qeydiyyatına almaqdan imtina edilməsi barədə vətəndaşlar və bələdiyyələr məhkəmə qaydasında şikayət verə bilərlər.

5. Bələdiyyənin nizamnaməsi qeydiyyata alındığı gündən qüvvəyə minir.

Maddə 9. Bələdiyyələrə dövlət himayəsi

Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti orqanları bələdiyyələrin təşəkkülü və inkişafı üçün zəruri hüquqi, təşkilati və maddi-maliyyə şəraiti yaradır və yerli özünüidarə hüququnu həyata keçirməkdə əhaliyə kömək göstərirlər.

Maddə 10. Bələdiyyələrin ittifaqları

1. Bələdiyyələr öz fəaliyyətini əlaqələndirmək, hüquq və mənafelərini daha səmərəli həyata keçirmək məqsədi ilə ittifaqlar yarada bilərlər. Həmin ittifaqlar qanunvericiliyə uyğun qaydada qeydiyyatla alınmalıdır.

2. Bələdiyyə ittifaqlarına bələdiyyələrin səlahiyyətləri verilə bilməz.

Maddə 11. Bələdiyyələrin möhürü, ştampları və bank hesabı

Bələdiyyələr hüquqi şəxslərdir, onların öz möhürü, ştampları və bankda hesabı olur.

II Fəsil

Bələdiyyələrin ərazi əsasları

Maddə 12. Bələdiyyələrin əraziləri

1. Yerli özünüidarəni Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təsdiq edilmiş ərazilərdə yaradılan bələdiyyələr həyata keçirirlər.

2. Müəyyən ərazidə əhəlinin sayına görə vətəndaşlar yerli özünüidarəni həyata keçirmək hüququndan məhrum edilə bilməzlər.

Maddə 13. Bələdiyyə ərazilərinin müəyyənləşdirilməsi və dəyişdirilməsi

Bələdiyyə ərazilərinin müəyyənləşdirilməsi və dəyişdirilməsi, o cümlədən bələdiyyələr təşkil edilərkən, birləşdirilərkən, ayrılarkən, yenidən təşkil edilərkən və ya ləğv olu-

narkən onların hüduqlarının müəyyənləşdirilməsi və dəyişdirilməsi onlarda yaranan sosial-iqtisadi vəziyyət, tarixi və digər yerli xüsusiyyətləri, müvafiq ərazi əhalisinin rəyi nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının qanunu ilə müəyyən edilir.

III Fəsil

Bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri

Maddə 14. Bələdiyyələr və bələdiyyə orqanları

1. Bələdiyyələr Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsinə, bu Qanuna və özlərinin nizamnamələrinə əsasən təşkil edilən, bələdiyyə üzvlərindən ibarət olan seçkili yerli özünüidarə orqanlarıdır.

2. Bələdiyyələrin say tərkibi Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi ilə müəyyənləşdirilir.

3. Bələdiyyələrin nizamnamələrinə uyğun olaraq bələdiyyə orqanları yaradılır və onlara yerli özünüidarə məsələlərini həll etmək üçün səlahiyyətlər verilir.

4. Bələdiyyələr və onların orqanları dövlət hakimiyyəti orqanları sistemində daxil deyildir. Dövlət orqanları və dövlətin vəzifəli şəxsləri tərəfindən yerli özünüidarənin həyata keçirilməsinə yol verilmir.

5. Bələdiyyələrin və onların orqanlarının strukturu bu Qanuna və bələdiyyələrin nizamnamələrinə uyğun müəyyənləşdirilir.

Maddə 15. Bələdiyyə üzvü

1. Bələdiyyə üzvü - bələdiyyə seçkilərində seçilmiş, mandatı ərazi seçki komissiyası tərəfindən təsdiq edilmiş şəxsdir.

Bələdiyyənin iclaslarında bələdiyyə üzvünün müzakirə olunan məsələlər barəsində çıxış etmək, təkliflər və düzəlişlər vermək, qeydlər etmək, çıxış edənlərə və ya təyin edilməsinə razılıq verilən vəzifələrə göstərilmiş namizədlərə sual vermək, arayış vermək, səsvermədə iştirak etmək hüququ vardır.

2. Əmək haqqını bələdiyyədən alan bələdiyyə üzvünün əsas iş yeri bələdiyyə hesab olunur. Əmək haqqı bələdiyyə tərəfindən ödənilməyən bələdiyyə üzvü öz səlahiyyətini həyata keçirərkən istehsal və ya xidmət fəaliyyətini dayandırmır. Bələdiyyə üzvü bələdiyyənin və tərkibinə seçildiyi daimi komissiyanın iclasları zamanı daimi iş yerində orta əmək haqqı saxlanılmaqla öz istehsal və ya xidmət vəzifəsini yerinə yetirməkdən azad edilir.

3. Bələdiyyə üzvü bələdiyyənin, bələdiyyənin iclasları arasındakı dövrdə isə bələdiyyə sədrinin qabaqcadan razılığı olmadan əmək müqaviləsi ilə işlədiyi yerdə müdiriyyətin təşəbbüsü ilə işdən çıxarıla bilməz, yaxud intizam tənbehi qaydasında azmaaşlı işə keçirilə bilməz.

4. Bələdiyyə üzvü 6 ayda bir dəfədən az olmayaraq seçicilərinə hesabat verir.

5. Bələdiyyə üzvü daimi yaşamaq üçün bələdiyyənin hüduqlarından kənara köçdükdə və ya başqa səbəblərdən öz bələdiyyə ərazisində bələdiyyə üzvlüyü vəzifələrini yerinə yetirə bilmədikdə bələdiyyə üzvlüyü səlahiyyətlərini öhdəsindən götürməsi haqqında bələdiyyəyə ərizə verir. Bələdiyyənin növbəti yığıncağı bələdiyyə üzvünün ərizəsinə baxıb müvafiq qərar qəbul edir və bu qərarı həmin dairənin seçicilərinin nəzərinə çatdırır.

6. Bələdiyyə üzvü səlahiyyət müddəti ərzində hər hansı səbəbdən bələdiyyə tərkibindən çıxdıqda müvafiq bələdiyyə ərazisində Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsinə uyğun olaraq seçkilər keçirilir.

Maddə 16. Bələdiyyənin iclası

1. Bələdiyyənin iclasları ayda bir dəfədən az olmayaraq bələdiyyənin sədri tərəfindən çağırılır. Bələdiyyənin iclası bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxu iştirak etdikdə səlahiyyətlidir.

2. Bələdiyyənin iclasları bələdiyyə ərazisində yaşayan əhalinin azı on faizinin, yaxud bələdiyyə üzvlərinin üçdə bir hissəsinin təşəbbüsü ilə çağırılır.

3. Bələdiyyənin iclaslarında bələdiyyə üzvlərinin və digər iştirakçıların məsuliyyəti bələdiyyənin nizamnaməsi ilə tənzimlənir.

4. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 145-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq, bələdiyyə iclaslarında baxılan məsələlərə dair bələdiyyə üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qərarlar qəbul edilir.

5. Bələdiyyənin bütün iclasları protokollaşdırılır.

Maddə 17. Bələdiyyənin daimi və başqa komissiyaları

1. Bələdiyyə öz səlahiyyətinə aid məsələlərin qabaqcadan nəzərdən keçirilməsi və hazırlanması üçün, habelə bələdiyyənin qərarlarının həyata keçirilməsinə yardım göstərilməsi, bələdiyyənin tabeliyində olan müəssisə, idarə və təşkilatların fəaliyyətinə nəzarət üçün daimi və başqa komissiyalar yarada bilər.

2. Daimi və başqa komissiyalar səlahiyyətləri daxilində fəaliyyətlərinin təşkili məqsədi ilə öz işinə ekspertlər cəlb edə bilər.

3. Daimi və başqa komissiyalar yaradılarkən yerli əhəmiyyətli məsələlər nəzərə alınır və onlar "Bələdiyyənin daimi və başqa komissiyaları haqqında" əsasnamə, bələdiyyənin nizamnaməsi əsasında fəaliyyət göstərir.

4. Bələdiyyənin daimi və başqa komissiyalarının əsas vəzifələri aşağıdakılardan ibarətdir:

1) yerli əhəmiyyətli sosial müdafiə və sosial inkişaf, ekologiya, iqtisadi inkişaf, yerli xidmət üzrə proqramlar hazırlayıb, bələdiyyənin iclasına və ya yerli əhalinin müzakirəsinə çıxarmaq;

2) yerli əhəmiyyətli məsələləri müzakirə etmək, bələdiyyə iclaslarında müzakirə üçün proqramlar, arayışlar, qərar layihələri və başqa materiallar hazırlamaq;

3) bələdiyyə və onun icra aparatı üçün təkliflər hazırlamaq;

4) seçicilərin tapşırıqlarının yerinə yetirilməsinin təşkilinə və yoxlanılmasına kömək etmək.

5) Daimi və başqa komissiyalar onları seçmiş bələdiyyə qarşısında məsuliyyət daşıyır və ona hesabat verir.

Maddə 18. Bələdiyyənin icra orqanı

Bələdiyyənin icra orqanı onun icra aparatıdır. İcra aparatı bələdiyyənin sədrindən və onun bu Qanunla və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada formalaşdırdığı struktur bölmələrindən və bələdiyyənin nizamnaməsinə müvafiq surətdə yaradılan digər icra strukturlarından ibarətdir.

Bələdiyyənin icra aparatının fəaliyyətinə bələdiyyənin sədri rəhbərlik edir.

Yerli əhaliyə xidmət, iqtisadi və sosial inkişaf proqramlarını həyata keçirmək üçün yaradılan icra strukturlarının rəhbərlərini bələdiyyə şurasının qərarına əsasən bələdiyyənin sədri təyin edir.

Maddə 19. Bələdiyyənin sədri və sədr müavini

1. Bələdiyyənin sədri yeni seçilmiş bələdiyyənin birinci iclasında bələdiyyə üzvləri sırasından açıq və ya gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Bələdiyyənin sədri bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxunun səsini topladıqda seçilmiş hesab olunur.

2. Ehtiyac olduqda bələdiyyə bələdiyyə sədrinin müavinlərini seçir. Bələdiyyə sədrinin müavinləri bələdiyyə üzvləri sırasından açıq və ya gizli səsvermə yolu ilə seçilir. Bələdiyyə sədrinin müavinləri bələdiyyə üzvlərinin yarısından çoxunun səsini topladıqda seçilmiş hesab olunur.

3. Bələdiyyənin sədri və onun müavinləri bu maddənin 1-ci və 2-ci bəndlərində göstərilən qaydada vaxtından əvvəl vəzifədən azad edilə bilərlər.

4. Bələdiyyənin sədri əmr və sərəncamlar verir, bələdiyyənin qərarlarını imzalayır.

5. Bələdiyyə sədrinin müavini bələdiyyə sədrinin ona aid etdiyi məsələləri həll edir, bələdiyyə sədri olmadıqda onun səlahiyyətlərini həyata keçirir.

Maddə 20. Bələdiyyə üzvlərinin və bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin statusu

1. Bələdiyyə üzvlərinin, bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin öz səlahiyyətlərini maneəsiz və səmərəli həyata keçirməsinə, hüquqlarının, şərəf və ləyaqətinin müdafiəsinə dövlət təminat verir.

2. Bələdiyyə üzvünün səlahiyyət müddəti beş ildir.

3. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətləri yalnız bələdiyyənin səlahət müddətindədir. Bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxsinin səlahiyyətləri onun vəzifəyə seçildiyi gündən başlanır və yeni vəzifəli şəxs seçildiyi gün qurtarır.

4. Bələdiyyə üzvləri, bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxsləri bələdiyyənin nizamnaməsinə uyğun olaraq öz səlahiyyətlərini daimi əsasda icra edə bilərlər.

5. Öz səlahiyyətlərini daimi əsasda icra edən bələdiyyə üzvlərinin, bələdiyyə orqanlarının seçkili vəzifəli şəxslərinin bu vəzifələrdə çalışmaqla bağlı sosial təminatları Azərbaycan Respublikasının qanunları və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyənləşdirilir.

Maddə 21. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin itirilməsi əsasları

Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətləri aşağıdakı hallarda itirilmiş hesab edilir:

1) barəsində məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş ittiham hökmü və ya tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə dair qərarı olduqda;

2) fəaliyyət qabiliyyətsizliyi və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyəti məhkəmə tərəfindən müəyyən edildikdə;

3) Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından çıxdıqda, başqa dövlətin vətəndaşlığını qəbul etdikdə və ya digər dövlət qarşısında öhdəlik götürdükdə;

4) vəfat etdikdə;

5) məhkəmə tərəfindən ölmüş elan edildikdə və ya itkin düşmüş hesab edildikdə.

Maddə 22. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinə xitam verilməsi əsasları

Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinə onların səlahiyyət müddəti qurtardıqda xitam verilir.

Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinə aşağıdakı əsaslarla görə vaxtından əvvəl xitam verilə bilər:

1) bələdiyyə seçkiləri zamanı səsələrin düzgün hesablanmadığı aşkar edildikdə;

2) öz arzusu ilə bələdiyyə üzvlüyündən çıxmaq barədə yazılı ərizə verdikdə;

3) bələdiyyə üzvlüyünə namizədlər üçün qanunla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun gəlmədiyi aşkar edildikdə;

4) qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında məsul vəzifə tutduqda;

5) dörd aydan artıq müddətdə xəstəliyi ilə əlaqədar vəzifəsini yerinə yetirməsinin qeyri-mümkünlüyü barədə məhkəmə tərəfindən təşkil edilmiş xüsusi həkim komissiyasının rəyi olduqda;

6) bələdiyyənin nizamnaməsində göstərilən müddətdə bələdiyyə iclaslarını üzursüz səbəbdən buraxdıqda.

Maddə 23. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin itirilməsi və səlahiyyətlərinə xitam verilməsi qaydası

Bu Qanunun 21-ci və 22-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin itirilməsi və səlahiyyətlərinə xitam verilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 144-cü və 145-ci maddələrinə müvafiq surətdə bələdiyyə iclasının sadə səs çoxluğu ilə qəbul etdiyi qərarı əsasında həll edilir.

Bu Qanunun 21-ci maddəsinin 1-ci, 2-ci, 3-cü, 5-ci bəndlərində və 22-ci maddəsinin 1-ci, 3-cü, 5-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda bələdiyyənin qərarı məhkəmənin qüvvəyə minmiş qərarından sonra qəbul edilir.

Maddə 24. Bələdiyyələrin digər orqanları və vəzifəli şəxsləri

Bələdiyyənin nizamnaməsində digər orqanların yaradılması və müvafiq vəzifəli şəxslərin təyin olunması nəzərdə tutula bilər.

Maddə 25. Bələdiyyə qulluğu

1. Bələdiyyə orqanlarında vəzifə tutan şəxslər bələdiyyə qulluqçularıdır.

2. Bələdiyyə qulluğunun hüquqi tənzimlənməsi, o cümlədən bələdiyyə qulluqçusunun statusu, bələdiyyə qulluğunun həyata keçirilməsi şərtləri və qaydası Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, qanunları və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyən edilir.

3. Bələdiyyə orqanlarında qulluq müddəti dövlət qulluğu haqqında qanunvericiliyə uyğun olaraq güzəştlər və təminatlar verilməsi üçün hesablanan staca daxil edilir.

IV Fəsil

Vətəndaşların öz iradəsini birbaşa ifadə etməsi və yerli özünüidarənin həyata keçirilməsinin digər formaları

Maddə 26. Yerli rəy sorğusu

1. Yerli əhəmiyyətli məsələlərə dair yerli rəy sorğusu təyin edilə bilər.

2. Yerli rəy sorğusunun keçirilməsi haqqında qərarı bələdiyyə nizamnaməsinə uyğun olaraq öz təşəbbüsü ilə və ya əhalinin tələbi əsasında qəbul edir.

3. Bələdiyyə ərazisində yaşayan və seçki hüququ olan bütün vətəndaşların yerli rəy sorğusunda iştirak etmək hüququ vardır. Yerli rəy sorğusunda vətəndaşlar bilavasitə və könüllülük əsasında iştirak edirlər.

4. Yerli rəy sorğusunda səsvermə gizli keçirilir, vətəndaşların öz iradəsini ifadə etməsi üzərində nəzarətə yol verilmir.

5. Yerli rəy sorğusunun təyin edilməsi və keçirilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq tənzimlənir.

Maddə 27. Bələdiyyələrə seçkilər

1. Bələdiyyələrə seçkilər vətəndaşların qanunla müəyyənləşdirilmiş seçki hüquqları təmin edilməklə, ümumi, bərabər, birbaşa seçki hüququ əsasında sərbəst, şəxsi, gizli səsvermə yolu ilə həyata keçirilir.

2. Bələdiyyələrə seçkilər Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsinə uyğun keçirilir.

3. Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanları bələdiyyələrə seçkilərin demokratik əsasda keçirilməsinə təminat verirlər.

Maddə 28. Vətəndaşların yığıncaqları

1. Əhalisi 500 nəfərdən az olan bələdiyyələrdə yerli əhəmiyyətli məsələlərə münasibət bildirmək, təkliflər irəli sürmək, kollektiv rəy söyləmək, qərarlar qəbul etmək məqsədi ilə həmin bələdiyyə ərazilərində vətəndaşlar öz yığıncaqlarını keçirə bilirlər.

2. Vətəndaşların yığıncaqlarında həmin bələdiyyə ərazisində yaşayan 18 yaşı tamam olmuş vətəndaşların iştirak etmək hüququ vardır.

3. Vətəndaşların yığıncaqlarında bələdiyyənin nizamnaməsi və başqa qərarlar qəbul edilir, dəyişdirilir və ləğv olunur.

4. Vətəndaşların yığıncaqları bələdiyyənin ərazisində yaşayan və səsvermə hüququ olan vətəndaşların azı 25 faizi iştirak etdikdə səlahiyyətli.

Maddə 29. Əhalinin bələdiyyə aktları yaratmaq təşəbbüsü

Bələdiyyənin nizamnaməsinə uyğun olaraq, əhalinin yerli əhəmiyyətli məsələlərə dair bələdiyyə aktları

yaratmaq təşəbbüsü göstərmək hüququ vardır. Yerli əhəmiyyətli məsələlər barəsində əhalinin bələdiyyələrə verdiyi bələdiyyə aktlarının layihələri hökmən əhalinin nümayəndələrinin iştirakı ilə açıq iclaslarda müzakirə olunmalı, nəticələri rəsmən elan edilməlidir.

Maddə 30. Vətəndaşların bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciəti

1. Vətəndaşların bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə fərdi və kollektiv surətdə müraciət etmək hüququ vardır.

2. Bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri vətəndaşların müraciətlərinə mahiyyəti üzrə bir ay ərzində cavab verməlidirlər.

Bələdiyyələr torpaq sahəsi əldə etmək istəyən hüquqi və fiziki şəxslərin ərizələrinə 10 gün müddətində baxırlar.

3. Vətəndaşların bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciətlərinə cavab verilməsi müddətlərinin və qaydasının pozulması bu Qanuna, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarına əsasən müvafiq məsuliyyətə səbəb olur.

Maddə 31. Yerli özünüidarənin həyata keçirilməsində əhalinin iştirakının digər formaları

Yerli özünüidarənin həyata keçirilməsində vətəndaşlar bu Qanunla nəzərdə tutulmuş formalarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, bu Qanuna, başqa qanunlara və bələdiyyənin nizamnaməsinə zidd olmayan digər formalarda da (məhəllə komitələri, assosiasiyalar, xeyriyyə təşkilatları və s.) iştirak edə bilirlər.

V Fəsil

Yerli özünüidarənin iqtisadi əsasları

Maddə 32. Yerli özünüidarənin iqtisadi əsasları

1. Yerli özünüidarənin iqtisadi əsaslarını bələdiyyə mülkiyyəti, yerli maliyyə, dövlət mülkiyyətində olan və bələdiyyələrin istifadəsinə verilmiş, bələdiyyə əhalisinin tələbatının ödənilməsinə xidmət edən əmlak təşkil edir.

2. Bələdiyyə öz əmlakına dair mülkiyyətçi hüququna malikdir, yəni sərbəst olaraq əmlakına sahiblik edir, ondan istifadə edir və ona sərəncam verir.

Maddə 33. Bələdiyyə mülkiyyəti

1. Bələdiyyə mülkiyyətinin tərkibinə yerli vergilər və ödənişlər hesabına formalaşan yerli büdcənin vəsaiti, bələdiyyənin büdcədən kənar fondları, bələdiyyə əmlakı, habelə bələdiyyə torpaqları, bələdiyyə müəssisələri və təşkilatları, bələdiyyə mənzil fondları və qeyri-yaşayış binaları, dövlət və xüsusi mülkiyyətdə olmayan yollar, bələdiyyə təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və idman müəssisələri, digər daşınar və daşınmaz əmlak daxildir.

2. Bələdiyyələr bələdiyyə mülkiyyətini idarə edirlər. Bələdiyyə mülkiyyətinin tərkibinə daxil olan əmlak barəsində mülkiyyət hüququnu bələdiyyələr, Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə nəzərdə tutulmuş hallarda isə bilavasitə əhali həyata keçirir.

3. Qanuna uyğun olaraq bələdiyyələr bələdiyyə mülkiyyəti obyektlərini fiziki və hüquqi şəxslərin müvəqqəti və ya daimi istifadəsinə, icarəsinə verə bilər, qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada özgəninkiləşdirə

bilər, habelə bələdiyyə mülkiyyətində olan əmlak barəsində başqa əqdlər bağlaya bilər, özəlləşdirilən və ya istifadəyə verilən obyektlərdən istifadə şərtlərini müqavilə və sazişlərdə müəyyənləşdirə bilərlər.

4. Qanuna uyğun olaraq bələdiyyələr yerli əhalinin mənafeyi naminə, bələdiyyənin hüdudları daxilində olan torpaqlardan istifadə şərtlərini müəyyənləşdirə bilərlər.

5. Bələdiyyə mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi qaydasını və şərtlərini əhali bilavasitə və ya bələdiyyə müstəqil surətdə müəyyənləşdirir. Bələdiyyə mülkiyyəti obyektlərinin özəlləşdirilməsindən daxil olan vəsaitlər bütünlüklə yerli büdcəyə daxil olur.

6. Bələdiyyə mülkiyyətindən yalnız Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və bu Qanunda nəzərdə tutulmuş bələdiyyə vəzifələri üçün istifadə oluna bilər.

7. Dövlət bələdiyyə mülkiyyətini müdafiə edir, subsidiyalar, kreditlər, qrantlar vermək yolu ilə onun artmasına imkan yaradır.

Maddə 34. Bələdiyyələrin hüquqi şəxs yaratmaq hüququ

Qanuna uyğun olaraq bələdiyyələr təsərrüfat fəaliyyəti ilə və qanunvericiliklə qadağan edilməmiş başqa fəaliyyətlə məşğul olmaq üçün müstəqil hüquqi şəxslər yarada bilər, onların yenidən təşkili və ləğvi məsələlərini həll edə bilərlər.

Maddə 35. Bələdiyyələrin yaratdıqları hüquqi şəxslərlə münasibətləri

1. Bələdiyyələr yaratdıqları hüquqi şəxslərin fəaliyyət məqsədlərini, şərtlərini və qaydasını müəyyənləşdirir, onların məhsulunun (xidmətlərinin) qiymətlərini və tariflərini tənzimləyir, nizamnamələrini təsdiq edir, rəhbərlərini təyin

və azad edir, fəaliyyətinə dair hesabatlarını dinləyirlər.

2. Bələdiyyələrin yaratdıqları hüquqi şəxslərin rəhbərləri ilə münasibətləri mülki və əmək qanunvericiliyinə uyğun olaraq qurulur.

Maddə 36. Bələdiyyələrin digər hüquqi və fiziki şəxslərlə münasibətləri

1. Bələdiyyələrin digər hüquqi və fiziki şəxslərlə münasibətləri müqavilələr əsasında qurulur.

2. Qanuna uyğun olaraq bələdiyyə orqanları bələdiyyə ərazisinin kompleks sosial-iqtisadi inkişafında hüquqi və fiziki şəxslərin iştirakını əlaqələndirə bilirlər.

3. Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, bələdiyyələr hüquqi və fiziki şəxslərin təsərrüfat fəaliyyəti üçün məhdudiyətlər müəyyənləşdirə bilməzlər.

Maddə 37. Bələdiyyə sifarişi

Bələdiyyələr öz maddi və maliyyə vəsaitlərindən istifadə edilməklə bələdiyyə ərazisinin abadlaşdırılması, əhaliyə kommunal xidmətlər göstərilməsi, sosial infrastruktur obyektlərinin tikintisi və təmiri, müvafiq ərazi əhalisinin məişət və sosial-mədəni tələbatının ödənilməsi üçün zəruri məhsulların istehsalı, xidmətlərin göstərilməsi və digər işlərin görülməsi üçün sifarişçi kimi çıxış edə bilirlər.

Maddə 38. Bələdiyyələrin xarici iqtisadi fəaliyyəti

Bələdiyyələr yerli əhalinin mənafeyi üçün qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul ola bilər.

Maddə 39. Yerli büdcələr

1. Yerli büdcələr bələdiyyə büdcələrindən ibarətdir.

2. Yerli büdcələrin tərtibini, təsdiqini və icrasını, onların icrasına nəzarəti bələdiyyələr müstəqil həyata keçirirlər.

Maddə 40. Yerli büdcənin mədaxili və məxarici

1. Yerli vergilər və ödənişlər, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 73-cü maddəsinin II hissəsində və 144-cü maddəsinin II hissəsində nəzərdə tutulmuş əsaslarla qanunvericilik və icra hakimiyyətləri tərəfindən bələdiyyəyə verilmiş əlavə səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün bələdiyyə üzrə ayrılmış müvafiq zəruri maliyyə vəsaiti, bələdiyyə əmlakının özəlləşdirilməsindən, bələdiyyə əmlakının icarəyə verilməsindən, yerli lotereyalardan, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə yerləşdirilən küçə reklamlarına görə daxil olan ödənişlər, bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının mənfəətindən tutulan vergi, dotasiyalar, subvensiyalar, transfert ödənişləri, qanuna və bələdiyyələrin qərarlarına müvafiq surətdə digər mədaxil, habelə bələdiyyələrin fəaliyyəti nəticəsində yaranan başqa vəsait yerli büdcələrin mədaxilini təşkil edir.

2. Bələdiyyələr yerli büdcələrin vəsaiti barəsində müstəqil sərəncam verirlər.

3. Yerli büdcələrin mədaxil və məxaric hissələrində yerli əhəmiyyətli məsələlərin həllinin və bələdiyyələrə qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilən səlahiyyətlərin həyata keçirilməsinin maliyyələşdirilməsi ayrılıqda nəzərdə tutulur.

Maddə 41. Yerli büdcələrin təmin edilməsi

1. Qanuna uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanları bədiyyələrə verilmiş səlahiyyətlərin normal yerinə yetirilməsi kifayət edən yerli büdcələrin zəruri xərclərinin ödənilməsi üçün gəlir mənbələrini təsbit etmək yolu ilə bələdiyyələrin büdcələrini formalaşdırırlar.

2. Yerli büdcələrin mədaxil hissəsi Azərbaycan Respublikasının Dövlət büdcəsi qəbul edilərkən müvafiq bələdiyyələr üzrə hər il nəzərdə tutulur. Yerli büdcələrin xərclərinin öz gəlirləri ilə təmin olmayan hissəsi (yerli büdcənin kəsiri) dövlət büdcəsindən alınan dotasiya ilə örtülə bilər.

3. Bələdiyyələr onların məşğuliyyət dairəsinə aid edilmiş sahələrdə əhalinin əsas yaşayış tələbatının ödənilməsini dövlət sosial standartlarından aşağı səviyyədə təmin edə bilməzlər. Bu standartların yerinə yetirilməsində dövlət müvafiq ayırmaları yerli büdcələrin mədaxilinə təsbit etmək yolu ilə bələdiyyələrə kömək göstərə bilər.

4. Bələdiyyələrin mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatların maliyyə və təsərrüfat fəaliyyəti göstəricilərinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən qeydiyyatdan alınması qaydaları Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir.

Maddə 42. Ayrı-ayrı dövlət səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinin maliyyələşdirilməsi və bələdiyyə orqanının əlavə xərclərinin kompensasiyası

1. qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanları bələdiyyələrə əlavə səlahətlər həvalə etdikdə onları bu səlahətlərin həyata keçirilməsi üçün zəruri maliyyə vəsaiti ilə təmin edirlər.

2. Azərbaycan Respublikası icra hakimiyyəti orqanlarının qəbul etdikləri qərarlar nəticəsində bələdiyyənin məxarici artıb mədaxili azalarsa, qərar qəbul etmiş

orqanlar kompensasiya ödəyirlər. Kompensasiyanın məbləği müvafiq qərarın qəbul olunması ilə bir vaxtda müəyyənləşdirilir. Bələdiyyələrin əlavə xərclərinə səbəb olan icra hakimiyyəti orqanlarının qəraralarını bələdiyyələr onlara kompensasiya kimi verilmiş vəsait həddində həyata keçirirlər.

Maddə 43. Yerli vergilər və ödənişlər

1. Yerli vergiləri, ödənişləri, habelə onların ödənilməsi üzrə güzəştləri bələdiyyələr Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə və qanunlarına uyğun müəyyənləşdirirlər.

2. Bələdiyyələr qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məqsədli layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün yerli rəy sorğusunun nəticəsinə əsasən hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən ödənilən könüllü birdəfəlik ödənişlər tətbiq edə bilər.

3. Yerli vergilər və ödənişlər ilə bağlı qərarlar bələdiyyə üzvlərinin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

Maddə 44. Azərbaycan Respublikasının 3 dekabr 2002-ci il tarixli Qanunu ilə çıxarılmışdır.

Maddə 45. Bələdiyyələrin büdcədən kənar fondları

Bələdiyyələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada və şərtlərlə məqsədli büdcədən kənar fondlar yarada bilərlər.

Maddə 46. Bələdiyyələrin kredit münasibətlərində iştirakı

Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq bələdiyyələr bələdiyyə lotereyaları buraxa bilər, kreditlər ala bilərlər.

VI Fəsil

Yerli özünüidarənin hüquqi təminatları

Maddə 47. Yerli özünüidarənin hüquqlarını məhdudlaşdırmağın qadağan olunması

Yerli özünüidarənin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyənləşdirilmiş hüquqlarının məhdudlaşdırılması qadağandır.

Konstitusiyaya quruluşunun qorunması, ölkənin müdafiəsinin və dövlətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə vətəndaşların yerli özünüidarəni həyata keçirmək hüquqları yalnız qanuna əsasən və qanunda müəyyənləşdirilmiş müddətə məhdudlaşdırıla bilər.

Maddə 48. Bələdiyyə qərarlarının məcburiliyi

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 145-ci maddəsinə uyğun olaraq, bələdiyyənin qərarları bələdiyyə üzvlərinin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir. Bələdiyyələr qərar qəbul etdiyi andan 15 gündən gec olmayaraq onun surətini bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən orqana* göndərməlidirlər.

2. Bələdiyyənin qəbul etdiyi qərarlar bələdiyyənin ərazisində yerləşən hüquqi və fiziki şəxslərin hüquq və səlahiyyətlərinin pozulmasına yönəldilə bilməz.

3. Bələdiyyənin öz səlahiyyətləri daxilində qəbul etdiyi qərarlar təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq, bələdiyyənin ərazisində yerləşən bütün hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən hökmən icra edilməlidir.

4. Bələdiyyə qərarları onları qəbul etmiş orqanlar tərə-

*AR-in Ədliyyə Nazirliyi nəzərdə tutulur

fəndən ləğv oluna və ya məhkəmənin qərarı ilə etibarsız sayıla bilər.

5. Bələdiyyə qərarlarının icra edilməməsi qanuna müvafiq surətdə məsuliyyətə səbəb olur.

Maddə 49. Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin müraciətlərinə baxılması

Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin müraciətlərinə dövlət orqanları, siyasi partiyalar, ictimai birliklər, həmkarlar ittifaqı təşkilatları, digər hüquqi şəxslər və onların vəzifəli şəxsləri bir ay müddətində baxmalıdırlar.

Maddə 50. Yerli özünüidarənin məhkəmə müdafiəsi

Bələdiyyənin ərazisində yaşayan vətəndaşlar, bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və bələdiyyə orqanlarının vəzifəli şəxsləri dövlət hakimiyyəti orqanlarının və dövlətin vəzifəli şəxslərinin, bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və bələdiyyə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin, bələdiyyənin yaratdığı hüquqi şəxslərin, habelə ictimai birliklərin yerli özünüidarənin hüquqlarını pozan aktlarının etibarsız sayılması barədə məhkəməyə iddia verə bilərlər.

VII Fəsil

Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin məsuliyyəti, onların fəaliyyətinə nəzarət

Maddə 51. Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin məsuliyyəti

Bələdiyyələr, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri hüquqa zidd hərəkətlərə və hərəkətsizliyə görə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 52. Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətinə inzibati nəzarət

Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı bələdiyyə, bələdiyyə orqanları və onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına riayət edilməsinə inzibati nəzarəti həyata keçirir. Bələdiyyələrin müvafiq komissiyaları və seçicilər bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarətin həyata keçirilməsinə cəlb edilə bilərlər.

Maddə 53. Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin qərar və hərəkətlərindən məhkəməyə şikayət verilməsi

Bələdiyyələrin, bələdiyyə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) məhkəməyə qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada şikayət verilə bilər.

VIII Fəsil

Yekun və keçid müddəaları

Maddə 54. Bələdiyyə mülkiyyətinin formalaşması

1. Dövlət yerli əhəmiyyətli məsələlərin həlli üçün zəruri olan torpaq payı və dövlət mülkiyyəti obyektlərini bələdiyyənin mülkiyyətinə verir.

2. Dövlət mülkiyyəti obyektlərinin bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsi ilə bağlı yaranan mübahisələr məhkəmə qaydasında həll edilir.

3. Bələdiyyə ərazisində bələdiyyə mülkiyyətinin olması bələdiyyə yaratmaqdan imtina edilməsinə əsas vermir.

Maddə 55. Vətəndaşların ilk yığıncağının çağırılması

Vətəndaşların ilk yığıncağını təşəbbüs qrupu çağırır.

Təşəbbüs qrupunun yaradılması, vətəndaşların yığıncaqlarının çağırılması, keçirilməsi qaydaları Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının müvafiq təlimatı ilə tənzimlənir.

Maddə 56. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

"Bələdiyyələrin statusu haqqında"

Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Əlavə və dəyişikliklər: 24 avqust 2002-ci il, № 758

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, iki ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

Qeyd: 877-896-cı səhifələr düzəlişdən sonra boş qaldığından çıxarılmışdır,

Dövlət mülkiyyətinin və bələdiyyə mülkiyyətinin bölünməsinə dair təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Bələdiyyə vergilərinə dair təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

"Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi" Qaydalarının layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

"Bələdiyyələrin mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatların maliyyə və təsərrüfat fəaliyyəti göstəricilərinin qeydiyyata alınması" Qaydalarının layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

bələdiyyələrə təbii ehtiyatlardan istifadə üçün ödənişlərə dair təklifləri hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

bələdiyyə qərarlarının icra edilməməsinə görə məsuliyyəti müəyyən edən Qanun layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

öz səlahiyyətləri daxilində "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin ki, bələdiyyələrin fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı olan bələdiyyə mülkiyyəti, bələdiyyə mülkiyyətinin özgəninkiləşdirilməsi, bələdiyyə qulluğu, yerli rəy sorğusu, yerli özünüidarənin həyata keçirilməsinin formaları, vətəndaşların bələdiyyələrə, bələdiyyə orqanlarına və onların vəzifəli şəxslərinə müraciətləri, bələdiyyə (yerli) büdcələri haqqında və digər Azərbaycan Respublikası qanunlarının layihələrini qısa müddətdə hazırlayıb qəbul etsin.

3. Müəyyən edilsin ki:

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 7-ci maddəsində və 8-ci maddəsinin 4-cü bəndində "Azərbaycan Respublikası

müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktları" müəyyən edildikdə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları nəzərdə tutulur;

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 7-ci maddəsində və 8-ci maddəsinin 4-cü bəndində "Naxçıvan Muxtar Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının aktları" müəyyən edildikdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarları nəzərdə tutulur;

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddəsinin 3-cü bəndində və 52-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi və Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi həyata keçirirlər;

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 41-ci maddəsinin 4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi həyata keçirir.

4. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyasına tövsiyə edilsin ki, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 55-ci maddəsinin ikinci abzasında nəzərdə tutulmuş təşəbbüs qruplarının yaradılması, vətəndaşların yığıncaqlarının çağırılması, keçirilməsi qaydaları barədə təlimatı iki ay müddətində hazırlayıb təsdiq etsin.

QANUNUN TƏHLİLİ

Qanunun 1-ci maddəsində "Yerli özünüidarə anlayışı"na tərif verilib. Bu tərif, bələdiyyələrin mahiyyətini düzgün əks etdirmir. Qanun yarananlar Konstitusiyanın 142-ci maddəsində nəzərdə tutulan yerli özünüidarə anlayışını daha məhdud yozmuşlar. Bu maddədə yerli özünüidarənin "qeyri dövlət sistemi" olduğu göstərilməklə, bələdiyyələrin dövlətdən kənar bir subyekt olduğu vurğulanıb.

Bu anlayış "**Yerli özünüidarəetmə haqqında Avropa Xartiyası**"nın 3-cü maddəsinin 1-ci bəndindəki anlayışla ziddiyyət təşkil edir. Belə ki, *"Yerli özünüidarə dedikdə, yerli özünüidarə orqanlarının qanun çərçivəsində, məsuliyyəti öz üzərinə götürərək və yerli əhalinin mənafeyi naminə dövlət işlərinin böyük bir hissəsini nizama salmaq və onu idarə etmək hüququ və real bacarığı başa düşülür"*- deyən Xartiyanın verdiyi anlayışda yerli özünüidarə dövlətin-hakimiyyətin icra qolunun səlahiyyətlərinin böyük bir hissəsini yerli əhalinin mənafeyi naminə nizama salmaq və onu idarə etmək kimi başa düşülür. Bizim qanunda ifadə edilən "qeyri-dövlət sistemi" anlayışı insanların bu quruma olan etibarını, baxışını sarsır və bələdiyyələri heç bir səlahiyyəti olmayan və ictimai fəaliyyət yürüdən ictimai birliklərlə eyni statusa bərabər tutur. Bələdiyyələr eyni ilə vətəndaşların formalaşdırdıqları digər kütləvi hakimiyyət orqanlarından biridir.

Qanunda bu anlayış Xartiyada nəzərdə tutulan formada dəyişdirilməlidir. Konstitusiyanın Beynəlxalq aktların hüquqi qüvvəsini tənzimləyən 151-ci maddəsində *"Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan normativ hüquqi aktlar ilə (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və referendumla qəbul edilən aktlar istisna olmaqla) Azərbaycan Respublikasının tərəf-*

dar çıxdığı dövlətlərarası müqavilələr arasında ziddiyyət yaranarsa, həmin beynəlxalq müqavilələr tətbiq edilir"- deyilir. **Yerli Özünüidarəetmə haqqında Avropa Xartiyası** 25 dekabr 2001-ci ildə Azərbaycan Milli Məclisində rəti-fikasiya edilmiş, Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olmuşdur. Hüquqi yöndən qanunvericiliyimizin bir parçası sayılan bu sənədin müddəaları formal hüquq baxımından da qanunlarımıza daxil edilməlidir.

Qanunun 1-ci maddəsinin son abzasında *"Bələdiyyələr öz vəzifələrini yerinə yetirmək məqsədi ilə onların qarşısında məsuliyyət daşıyan, daimi fəaliyyət göstərən icra strukturları yarada bilərlər"* ifadəsinə yer verilir. Məsələ bundadır ki, Bu müddəa Xartiyanın 3-cü maddəsinin 2-ci hissəsinə uyğun hazırlansa da bir məsələ diqqətdən yayınıb. Xartiyadakı müddəaların bəziləri milli qanunvericiliklərə tövsiyyə olunan formada yazılıb. Milli qanunlarda isə qanunlar tənzimlədikləri məsələlərdə aydın və konkret olmalıdır. Qanunda bu müddəa əmredici formada yazılmalı idi. **"...yarada bilərlər"** yerinə **"...yaradır"** yazılması tətbiq baxımından önəmlidir. Bələdiyyənin davamlı fəaliyyətinin qopmadan və bir nizam içində sürdürülməsi üçün onun daimi çalışan işlək icra orqanının olması zəruridir.

Qanunun 1-ci fəslə ümumi müddəaları göstərir. Bu fəslin 4, 5 və 6-cı maddələri əslində bələdiyyələrin səlahiyyətləri ilə bağlı məsələləri əhatə edir və onların ümumi müddələrdə nəzərdə tutulması qanunvericilik texnikası baxımından mübahisəlidir. Bu maddələrdən açıqca hiss olunur ki, yerli özünüidarəetmənin tək sahibi bələdiyyələr deyil. Hətta bələdiyyələr sadəcə köməkçi funksiyasını yerinə yetirən bir quruluşdur. "Bələdiyyələrin səlahiyyətləri" başlıqlı heç bir maddə qanunda yoxdur. Bələdiyyələrin səlahiyyətinə daxil olmalı məsələlərin

əksəriyyəti bu qanunun qəbul edilməsindən 2 həftə sonra Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə təsdiq edilən "Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə" ilə İcra Hakimlərinin və icra hakimiyyətinin səlahiyyətində saxlanıb. Müqayisə üçün bildirək ki, bu Əsasnamədə Yerli icra hakimlərinin vəzifələri və səlahiyyətləri çox geniş tənzimlənib. Vəzifələrin bildirildiyi 7-ci və 8-ci maddələrdə tam 14 fərqli vəzifə göstərilmiş, səlahiyyətlərin tənzimləndiyi 11 fərqli maddədə isə (25-35-ci maddələr) sayılan səlahiyyətlər 90-dan çox məsələni əhatə edir. Bu maddələr:

- *Rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçılarının planlaşdırma, büdcə, maliyyə və uçot sahəsində səlahiyyətləri;*
- *Yerli icra hakimiyyətlərinin sərəncamına verilmiş əmlak barəsində, rayonun, şəhərin və şəhər rayonunun ərazisində yerləşən müəssisə, idarə və təşkilatlarla münasibətdə rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçılarının səlahiyyətləri;*
- *Memarlıq fəaliyyəti, tarix və memarlıq abidələrinin qorunması sahəsində rayon, şəhər və şəhərdə rayon icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Kənd təsərrüfatı, torpaqdan istifadə və təbiəti mühafizə sahələrində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Qaçqınlar və məcburi köçkünlərə münasibətdə rayon və şəhər icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Yaşayış məntəqələrində küçə və meydanlara ad verilməsi sahəsində rayon və şəhər icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Tikinti, nəqliyyat və rabitə sahələrində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Mənzil-kommunal təsərrüfatı, ticarətin və əhali*

üçün digər xidmətlərin təşkil edilməsi sahələrində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;

- *Əhaliyə sosial-mədəni xidmətlərin göstərilməsi sahəsində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*
- *Qanunçuluğun təmin edilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması sahələrində rayon, şəhər və şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətləri;*

-ayrı-ayrılıqda geniş əhatə edir.

Müxtəlif ölkələrin bələdiyyə qanunlarına nəzər saldıqda maraqlı bir məqamla qarşılaşırıq. Belə ki, bizdə yerli icra hakimiyyətinə Əsasnamə ilə verilən səlahiyyətlərin əksəriyyəti bu ölkələrdə qanunla bələdiyyələrə verilən səlahiyyətlərdir. Məsələn, Türkiyə Respublikasında 14.04.1930-cu ildə qəbul edilən 1471 sayılı Bələdiyyə Qanununun 15-ci maddəsi bələdiyyələrin səlahiyyətlərini tənzimləyir. Bu maddədə bələdiyyənin səlahiyyətləri 81 fərqli bənddə göstərilib. Yəni, bizim Əsasnamə ilə mərkəzi icra hakimiyyətinin yerli icra nümayəndələrinə verilən səlahiyyətlər onlarda qanunla seçkili orqan olan bələdiyyələrə verilib. Demokratik idarəçilik baxımından seçki ilə formalaşan və xalqın formalaşmasında birbaşa iştirak etdiyi qurumlara daha geniş səlahiyyətlərin verilməsi daha doğrudur. Bizim qanunda isə təəssüf ki, səlahiyyətlər yox dərəcəsindədir. Konstitusiyanın 142-ci maddəsinin 1-ci bəndində "Yerli özünüidarəni bələdiyyələr həyata keçirir" müddəası mahiyyətcə bu qanunda öz əksini tapmayıb.

4, 5 və 6-cı maddələrdə bələdiyyələrin fəaliyyətinin bir hissəsini təşkil edən yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf

proqramlarında, iqtisadi inkişaf proqramlarında və ekoloji proqramlarda əsas ağırlığın dövlət orqanlarında olduğu, bələdiyyələrin isə dövlət orqanlarının yanında və ya onlara əlavə olaraq bu işləri görə biləcəyi açıqca ifadə edilib. Digər tərəfdən, qanunla qurulan və əvvəllər heç bir mülkiyyəti olmayan bələdiyyələrin iqtisadi və maliyyə gücü olmadan hansısa sosial, iqtisadi və yaxud, ekoloji problemləri həll edəcəyini fikirləşmək sadələşmələrdir. Bələdiyyələrin bu problemləri həll edəcək qədər gücü olması üçün, səlahiyyətləri qanunda açıq göstərməli, qanuni gəlir mənbələri genişləndirilməli, dövlət büdcəsindən böyük miqdarda qanuni paylar ayrılmalıdır.

Qanunun 4-cü maddəsi mücərrəd və ziddiyyətli yazılıb. Belə ki, bələdiyyələrə verildiyini güman etdiyimiz səlahiyyətləri ifadə etmək istəyən qanunverici, *yerli sosial müdafiə proqramları bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilən vətəndaşlar kateqoriyasına dövlət sosial təminatından əlavə sosial təminatlar müəyyən edir* - deyərək yerli sosial müdafiə proqramlarının ancaq bələdiyyələrin müəyyənləşdirdiyi **vətəndaşlar kateqoriyasına** şamil olunacağı, hər kəsin bu proqramlardan yararlanmayacağını açıqca göstərir. Maddənin 2-ci bəndi isə *"müəyyən vətəndaş kateqoriyasına"* şamil edilən yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramı deyiləndə nələrin nəzərdə tutulduğunu göstərir. Ayrıca onu qeyd edir ki, bələdiyyələrin həyata keçirdiyi sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramları dövlətin həyata keçirdiyi proqramlarda nəzərdə tutulmamalı, yaxud onlara əlavə mahiyyətində olmalıdır. Bu prinsipin özü olduqca ziddiyyətlidir. Belə ki, proqramda qeyd olunan müddəalardan bəziləri üzərində durmaqla ziddiyyətin mənbəyini görmək mümkündür. Yaşayış və qeyri yaşayış binalarının saxlanması və istifadə edilməsi bələdiyyələr tərəfindən həyata keçirilə bilən fəaliyyət formalarından biridir. Fəqət, bu dövlətin həyata keçirmədiyi

bir sahə olmalıdır və ya ona əlavə olmalıdır. Mövcud mənzil kommunal istismar sahələri (MKİS) idarələri dövlətin nəzarətində bu işləri gördüyü üçün bələdiyyələr bu işləri ancaq "əlavə olaraq" həyata keçirə bilər. Fərz edək ki, mövcud MKİS-lərə əlavə olaraq bələdiyyələr MKİS-lər təşkil etdi. Əhali xidmət üçün ödənişləri, vergiləri hansı MKİS-ə verəcək? Əgər əhaliyə mənzillərin alqı-satqısı, kirayəsi, istifadəyə verilməsi zamanı, yaxud yaşayış yerinin bəirlənməsi üçün lazım olan arayışların ancaq dövlət MKİS-lərindən alınma biləcəyini nəzərə alsaq, o zaman Bələdiyyə MKİS-lərinin fəaliyyətlərinin ümumiyyətlə iflic olacağını təxmin etmək çətin olmaz.

Digər bir müddə "su təchizatının və kanalizasiya təsərrüfatının" təşkili, saxlanması və inkişafı məsələsidir. Bu günə qədər bütün binalarda su təchizatı və kanalizasiya təsərrüfatı qurulub və dövlətin müvafiq təşkilatı tərəfindən həyata keçirilir. Odur ki, bələdiyyə bu sahə ilə məşğul olmaq istəsə ancaq mövcud sistemə əlavə olaraq məşğul olmalıdır. Hər bir mənzilə, hər bir binaya tək su və kanalizasiya təchizatı çəkildiyi üçün heç kimin mənzilinə ikinci kanalizasiya və ya su xətti çəkmək mümkün olmayacaq. Deməli, bələdiyyə bu sektorla da faktiki məşğul ola bilməyəcək. Ümumiyyətlə, qanunun bu maddəsində nəzərdə tutulan məktəbəqədər tərbiyə, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, su mənbəyindən istifadə, kanalizasiya təsərrüfatının təşkili və digər məsələlər tamamilə icra strukturlarının inhisarındadır. Bu fəaliyyətlərin bələdiyyələrə verilməsi birmənalı olaraq qanunda qeyd edilmədiyi müddətcə bələdiyyələrin bu sektorda irəliləməsi mümkün olmayacaq.

Qanunun 5-ci maddəsində yerli iqtisadi inkişaf proqramları məsələlərində də durum eynidir. Maddənin ikinci hissəsində "iqtisadi proqramlarda bələdiyyələrin dövlətin verdiyi torpaqdan və əmlakdan səmərəli istifadə yolları göstərilir"-deyilir. Bələdiyyələrə əmlakın verilməsi-

ni tənzimləyən qanunda (əsasnamə) *bələdiyyə mülkiyyətinə verilə bilən müəssisə və obyektlərin, binaların, tikililərin, qeyri yaşayış sahələrinin, qurğuların və avadanlıqların, habelə ümumi istifadə obyektlərinin siyahısı və bələdiyyələrə verilməsi müddətləri hər bir bələdiyyə ərazisi üzrə Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin bələdiyyələr və yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə razılaşdırılmış təqdimatı əsasında Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyənləşdirilməsi* nəzərdə tutulur. Müəyyənləşdirmə özü qeyri-müəyyən olduğundan bələdiyyələrə əmlak verilməsi məsələsi qanun qəbul edilməsindən illər keçsə də həll olunmamış qalır.

İqtisadi inkişaf proqramında nəzərdə tutulan nəqliyyat, rabitə, reklam və digər sahələrdə də vəziyyət eynidir. Bələdiyyələr formalaşdırıldıqdan sonra, Bakı və digər Şəhər İcra Hakimlərinin qərarı ilə bu sektorlar ilə əlaqəli yeni departamentlər yaradılıb və bütün nəqliyyat növü, reklam, xidmət və s. icra strukturlarının nəzarətində möhkəmləndirilib. Dövlət orqanlarının nəzarətində olan bu sektordan gələn gəlir də müvafiq icra orqanlarının xəzinəsinə daxil olur.

Bələdiyyə torpaqlarının verilməsində praktikada çoxsaylı problemlər olmaqla yanaşı, qanunvericilik səviyyəsində də əngəllər qalmaqdadır. Bələdiyyələr müstəsna mülkiyyət hüququ olan torpaqları üzərində mülkiyyət hüququnu təkbaşına həyata keçirə bilmir. "Bələdiyyə torpaqlarının idarə olunması haqqında" Qanunun 6.5 maddəsində *"Torpaq sahəsinin mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsi bələdiyyələrin qərarı ilə sahənin xüsusiyyətinə və torpağın ayrılma məqsədinə, mövcud texniki normalara, habelə yerquruluşu və şəhərsalma sənədlərinə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının razılığı alındıqdan sonra torpaq ayırma qaydasında həyata keçirilir"*. Görüldüyü kimi torpaqların

satışı və ya istifadəyə verilməsi zamanı müvafiq icra orqanlarının icazəsi şərti götürülüb. Bununla da subyektiv amillərin rol oynamasına şərait yaradılıb.

Hər üç maddədə bələdiyyələrə verilən səlahiyyətlər müstəsna səlahiyyət deyil. Qanunda bələdiyyələrə müstəsna və tam heç bir səlahiyyət verilməyib. Bu **Yerli özünüidarəetmə haqqında Avropa Xartiyasına** ziddir. Xartiyada yerli özünüidarənin səlahiyyət sahəsinin açıqca ayrılmalı olduğu 4-cü maddənin 4-cü bəndində göstərilir. Maddədə deyilir ki, *"Yerli özünüidarə orqanlarına verilən səlahiyyətlər bir qayda olaraq tam və müstəsna olmalıdır."* Bizim Qanunun müvafiq maddələrində bunu görmürük. Onu da qeyd etməliyik ki, Xartyanın 12-ci maddəsində *"öhdəliklər başlığı altında xartiyayı qəbul edən dövlətlərin Xartiyanın 20 bəndini məcburi öhdəliyə götürməli olduğu, bunlardan isə 10-nun ümumiyyətlə öncəlikli olduğu"* nəzərdə tutulub. Yuxarıda qeyd etdiyimiz əsas müddəalar məcburi bəndlərdir və xartiyaya tərəf olan dövlətlərin bunu hökmənin yerinə yetirməsi lazımdır. Bu prinsipə arxalanaraq onu qeyd etmək olar ki, bələdiyyələrin statusunu müəyyənləşdirən qanun yenidən işlənməli və bələdiyyələrə tam və müstəsna səlahiyyətlər verilməlidir. Qanunda əhalinin mənafeyinə uyğun olan yerli dövlət işlərinin bir hissəsi bələdiyyələrə verilməlidir. Çünki Azərbaycan Avropa Şurası üzvlüyünə qəbul olunduğu andan bu sənədlərin zəruri tələblərinə əməl etməyi, ən gec üç il ərzində icra etməyi öhdəsinə götürüb.

Qanunun 2-ci fəslində bələdiyyə ərazilərinin əsasları əks olunub. Bu bölümdən və bununla bağlı qəbul edilən qanundan məlum olur ki, bizim qanunvericilikdə bələdiyyələr bir pilləli nəzərdə tutulub. Ölkədə inzibati ərazi bölgüsü xırda dəyişikliklərlə bələdiyyələrə tətbiq edilir. Bu bölgü Bakı, Gəncə, Sumqayıt kimi böyük şəhərlərdə birdən çox eyni hüquqlu və aralarında

aşağıdan-yuxarıya bir münasibət olmayan bələdiyyələrin fəaliyyət göstərməsinə səbəb olur. Bu zaman bələdiyyələr arasında koordinasiyanı təmin edəcək bir qurumun olmaması gələcəkdə səlahiyyətləri genişlənən bələdiyyələr arasında yeni problemlərin yaranmasına səbəb ola bilər. Bu ehtimalı nəzərə alaraq bizim qanunvericilikdə bələdiyyə ərazilərinin sərhəddi dəqiqləşdirilərkən böyük şəhərlərdə çox pilləli bələdiyyə qurulması faydalı olardı.

Qanunu 16-cı maddəsinin 2-ci bəndində *"Bələdiyyənin iclaslarında bələdiyyə üzvlərinin və digər iştirakçıların məsuliyyəti bələdiyyənin nizamnaməsi ilə tənzimlənir"* - deyilir. Məsuliyyətin qanunda göstərilməsi Xartiyanın 7-ci maddəsinə uyğunluq baxımından düzgün addım olardı.

RF "Yerli özünüidarənin təşkilinin ümumi prinsipləri" haqqında Qanunun III fəslinə kifayət qədər istinad edən, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Qanunun III fəslində yerli özünüidarənin inzibati strukturunun müəyyənləşməsinə də "yaradıcı" yanaşır. Bu fəsildə bələdiyyələrin seçkili və icra orqanları arasında dəqiq sərhədlər cızılmır. Bələdiyyə üzvü - yəni bələdiyyə "məclisinə" seçilmiş "yerli deputat" üçün ikili standartlar tətbiq edilir və üzvlər əsas iş yeri bələdiyyə olan və olmayanlara bölünür.

32-ci maddəyə görə, yerli özünüidarənin iqtisadi əsasını bələdiyyə mülkiyyəti, yerli maliyyə və s. əmlak təşkil edir. Belə bir şərhə nəzərə alınmır ki, hər hansı iqtisadi və ictimai idarəetmə fəaliyyətinin reallaşması üçün iqtisadi əsas təkcə maliyyə və kapital resurslarından təşkil olunmur. Hər hansı xidmət, məhsul istehsalı, o cümlədən, bələdiyyə xidmətləri istehsalı üçün istehsal resurslarının bütöv çeşidi - maliyyə, kapital, əmək resursları və.s. gərəkdir.

Yəqin ki, sırf nəzəri aspektdən qüsurlu olan bu yanaşma bələdiyyənin effektiv fəaliyyətinə hər hansı hüquqi maneə yaratmır, ancaq növbəti maddədəki yanlışlıqlar artıq praktik fəaliyyətə də maneə hesab edilə bilər.

33-cü maddənin 1-ci yarım bəndində bələdiyyə mülkiyyətinin müəyyən qədər yaygın təsnifatı əks etdirilir. Daha doğrusu, mülkiyyət çeşidində bəzi mühüm növlərin adı dəqiq göstərilir. Məsələn, göstərilir ki, torpaqla birgə bəzi faydalı qazıntılar və digər təbii resurslar bələdiyyə mülkiyyəti ola bilərlər. "Yerli vergi və ödənişlər haqqında" Qanunda olan "səxavət" - yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisinin bələdiyyələrə "hədiyyə" edilməsi bu məqamda təkrarlanmır. Bu yarım bənd spesifik qurumların və vəsaitlərin - bələdiyyə bankları və bələdiyyə kredit təşkilatlarının, bələdiyyə istiqrazlarının, digər bələdiyyə qiymətli kağızlarının və.s.-in də bələdiyyə mülkiyyətinə aidiyi barədə birbaşa heç nə demir.

Bu maddənin 6-cı yarım bəndi də "qeyri-dövlət" elementi hesab edilən bələdiyyələrə Konstitusiyaya və qanunun digər maddələri ilə çox "solğun" ictimai səlahiyyətlər verilməsini unutmur və nəzərdə tutulur ki, bələdiyyə mülkiyyəti yalnız Konstitusiyaya və bu qanunda nəzərdə tutulmuş vəzifələr üçün istifadə edilə bilər. Yəni, bələdiyyə mülkiyyəti yalnız bələdiyyə orqanlarının öz dərd-sərinə, yerli sosial, iqtisadi inkişaf, ekoloji tədbirlərin həyata keçirilməsinə xidmət edə bilər.

Bu fəslin 36-cı maddəsi də "təcrümə xətası" ilə heç bir hüquqi sənəddə bələdiyyələr üçün nəzərdə tutulmayan "hüququ" mənimsəməyə cəhd edib. 36-cı maddənin 2-ci bəndində göstərilir ki, bələdiyyə orqanları ərazinin kompleks sosial-iqtisadi inkişafında hüquqi və fiziki şəxslərin iştirakını əlaqələndirə bilərlər. Rusiya qanunun 32-ci maddəsinin 2-ci yarım bəndi istifadə edilərkən bir məqam yaddan çıxarılib. Yaddan çıxarılib ki, nə Konstitusiyaya, nə də qanunun 5-ci maddəsi bələdiyyələrə kompleks sosial-iqtisadi inkişaf ilə məşğul olmağa icazə vermir. Əksinə, 5-ci maddənin 2-ci yarım bəndi "bələdiyyələrə dövlət iqtisadi inkişaf proqramlarına müdaxiləni "qadağan" edir.

Başqa bir "unutqanlıq" da 40-cı maddədə özünü biruzə verir. 40-cı maddə yerli büdcənin gəlirləri çeşidinə yerli istiqrazlar və başqa qiymətli kağızlar satışından daxil olan gəliri aid etmir. Maddədə həm də nəzərə alınmır ki, yerli büdcə nəinki bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisələrdən mənfəət vergisi ala bilər, hətta xalis mənfəətin bir hissəsinə də "əl uzada" bilər.

40-cı maddədə yerli büdcə mədaxilinin başqa mənbələrinin - mərkəzi vergilərdən pay və s-in əksini tapmaması, əlbəttə ki, bu maddəni "günahı" deyil.

41-ci maddəyə görə, dövlət orqanları yerli büdcənin qayğısına qalmalıdır və yerli büdcənin zəruri xərclərini ödəmək üçün gəlir mənbələrini təsbit etməlidirlər.

Əgər nəzərə alsaq ki, Azərbaycan Respublikası "Büdcə sistemi haqqında" Qanunda minimal büdcə təminatı anlayışı mövcud deyil və nəzərə alsaq ki, bələdiyyələrə "tam və müstəsna" səlahiyyətlər verilmir, onda biz iddia edə bilərik ki, bu maddə sadəcə "lazımsız bir bəzəkdir".

Bu maddənin 3-cü yarımbəndi də belə "bəzəkli nümunə" hesab oluna bilər və məhz buna görə də, maddədə yerli büdcə xərclərinin ödənilməsi üçün gəlir mənbələrinin dəqiq müəyyənlənməsi həllini tapmır. Göstərilir ki, "dövlət büdcəsinin digər gəlir mənbəyi bələdiyyələrə verilə bilər", "bələdiyyələrə kömək göstərilə bilər".

43-cü maddə də isə belə "lazımsız" deklorativ bəyanatlara ehtiyac qalmır və çox "düzgün" göstərilir ki, yerli vergi və ödənişlər Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun müəyyənləşdirilir. Doğrudan da, "Vergi Məcəlləsinin" 4-cü maddəsi və 8-ci maddəsi vergilərlə bağlı bələdiyyələrə xüsusi səlahiyyət vermir. Bir sözlə, bələdiyyələr müstəqil vergi müəyyənləşdirmək hüququna malik deyillər və 43-cü maddə bu "hüquqsuzluğu" hüquqi cəhətdən təsbit edir.

NƏTİCƏ

Bələliklə, "Bələdiyyə statusu haqqında" Qanunun ekspertizası aşağıdakı nəticələri aşkarlamağa və təklifləri irəli sürməyə imkan yaradır:

- "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Qanun bütövlükdə effektiv yerli özünüidarənin formalaşmasının təkmil hüquqi əsasını yaratmır. Bu baxımdan qanun ya yeni variantda işlənilib qəbul olunmalı, yaxud ona köklü əlavə və dəyişiklər edilməlidir.

- Qanunda bələdiyyə anlayışının şərhli Yerli Özünüidarə Haqqında Avropa Xartiyasının normalarına uyğunlaşdırılmalıdır. Yəni bələdiyyələr ictimai idarəetmənin bir elementi - dövlət hakimiyyətinin tərkib hissəsi kimi şərh edilməlidir.

- Status haqqında qanunda yerli özünüidarənin tam və müstəsna səlahiyyətlərinin bütöv, dəqiq çeşidi öz əksini tapmalıdır.

- Qanunun V fəslə bu dəyişiklərə uyğun prinsipə yeni yanaşma ilə formalaşmalıdır. Daha doğrusu, yerli büdcələrin minimal tələbatlarının ödənilməsi üçün imperativ yanaşmalar - dövlət vergilərinin müəyyən hissəsinin yerli büdcələrin sərəncamına verilməsi, mərkəzi büdcədən transfertlərin minimal büdcə tələbatlarına uyğun müəyyənləşdirilməsi üçün imperativ hüquqi normaların təsbit edilməsi məqsədəuyğundur.

- Bu qanuna təklif edilən dəyişikliklərə uyğun olaraq, digər hüquqi aktlarda - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, Vergi Məcəlləsində, "Büdcə sistemi haqqında" Qanunda və s.-də də müvafiq dəyişikliklər edilməlidir.

- Qanunvericilik təkmilləşdirilən zaman Yerli Özünüidarəetmə Haqqında Avropa Xartiyasının bütün prinsiplərinə isnad edilməli, yerli özünüidarənin təməl prinsipləri mənimənməli, səlahiyyətlər dəqiq və aydın müəyyənləşdirilməlidir.

**BƏLƏDİYYƏLƏRİN MALİYYƏSİNİN ƏSASLARI
HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN
EKSPERTİZASI**

**Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Qəbul edilmişdir: 7 dekabr 1999-cu il, № 772-IQ

Əlavə və dəyişikliklər: 1. 23 noyabr 2001-ci il;

2. 23 aprel 2002-ci il, № 312-IIQD;

3. 9 mart 2004-cü il.

Maddə 1. Qanunun təyinatı

Bu Qanun bələdiyyələrin maliyyəsinin formalaşması və istifadəsinin prinsiplərini, yerli büdcə prosesinin əsaslarını və bu sahələrdə bələdiyyələrin səlahiyyətləri və onların müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə qarşılıqlı münasibətlərini müəyyən edir.

**Maddə 2. Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları
haqqında qanunvericilik**

Bələdiyyələrin maliyyəsinin formalaşması və istifadəsi ilə əlaqədar yaranan münasibətlər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə, bu Qanunla, "Bələdiyyələrin statusu haqqında", "Büdcə sistemi haqqında", "Azərbaycan Respublikasında banklar və bank fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunları və digər normativ hüquqi aktları ilə tənzimlənir.

**Maddə 3. Bələdiyyə maliyyəsinin iqtisadi əsasları və
formalaşması prinsipləri**

1. Bələdiyyə maliyyəsinin iqtisadi əsaslarını bələdiyyə əmlakı, bələdiyyə torpaqları, yerli büdcə və büdcədən-kənar fondlar, bələdiyyənin istehsal, xidmət və digər iqtisadi fəaliyyəti təşkil edir.

2. Bələdiyyənin maliyyə vəsaitinin formalaşması və istifadəsi özünüidarəetmə, müstəqillik, aşkarlıq və yerli mənafehin respublika mənafeyi ilə uzlaşması prinsiplərinə əsaslanır.

Maddə 4. Yerli büdcə

1. Yerli büdcə bələdiyyə statusuna uyğun olaraq özünüidarəetmə prinsiplərini reallaşdırmaq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən-ləşdirilmiş bələdiyyə səlahiyyətlərini həyata keçirmək üçün formalaşan və istifadə olunan maliyyə vəsaitidir.

Yerli büdcə bələdiyyə büdcəsi olub dövlət büdcəsinin tərkib hissəsi deyil.

2. Bələdiyyələrin qanunvericiliyə uyğun olaraq yerli büdcənin tənzimlənməsi prosesində dövlət büdcəsindən vəsait almaq hüququ vardır.

3. Yerli büdcənin tərtibi və icrası prosesində büdcə sisteminin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş ümumi prinsipləri və Azərbaycan Respublikasında tətbiq olunan büdcə təsnifatından istifadə olunur.

4. Büdcə ili yanvarın 1-də başlanır və dekabrın 31-də qurtarır.

Maddə 5. Yerli büdcənin müstəqilliyi

1. Yerli büdcənin müstəqilliyi öz mədaxil mənbələrinin olması və bələdiyyənin yerli büdcə vəsaiti barədə sərəncam vermək müstəsna hüququ ilə təmin edilir.

2. Azərbaycan Respublikası qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının bələdiyyələrin büdcə fəaliyyətinə müdaxiləsinə, Azərbaycan Respublikasının qanunlarında nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, yol verilmir.

3. Bələdiyyə yerli büdcənin maliyyə ilinin sonuna əmələ gəlmiş sərbəst qalıqlarına müstəqil sərəncam verir.

4. Bələdiyyə yerli büdcəni iqtisadi qanunların tələblərinə uyğun, müstəqil olaraq tərtib, müzakirə, təsdiq, icra və onun icrasına nəzarət edir.

Maddə 6. Büdcələrarası və dövlət hakimiyyəti orqanları ilə münasibətlər

1. Yerli büdcələrin müstəqilliyinə dövlət zəmanət verir və onun öhdəliklərinə görə məsuliyyət daşımır. Dövlət zəmanəti aşağıdakılara əsaslanır:

1.1. investisiya və pul-kredit siyasəti əsasında istehsal və xidmət sferasının inkişafına şərait yaratmaq;

1.2. yerli sosial-iqtisadi inkişaf proqramlarını yerli büdcə gəlirləri hesabına maliyyələşdirmək mümkün olmadıqda, yerli büdcə kəsirini ödəmək üçün dövlət büdcəsinin imkanlarını nəzərə alaraq əlavə gəlir mənbələrinin müəyyən edilməsi və ya dövlət büdcəsindən dotasiya və subvensiyaların ayrılması.

2. Qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanları bələdiyyələrə əlavə səlahiyyətlər həvalə etdikdə, onları bu səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün zəruri maliyyə vəsaiti ilə təmin edirlər.

3. İcra hakimiyyəti orqanlarının qəbul etdikləri qərarlar nəticəsində yerli büdcələrin gəlirlərinin azalması

və ya xərclərinin artması baş verdikdə uyğun, azalma və ya artma məbləğləri bu qərarları qəbul edən orqanlar tərəfindən kompensasiya olunur.

4. Bələdiyyə qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada yerli büdcənin icrasına dair məlumatı statistika orqanlarına və müvafiq icra hakimiyyəti orqanına* təqdim edir.

Maddə 7. Yerli büdcənin gəlirləri

1. Yerli büdcənin gəlirlərinə aşağıdakılar aid edilir:

1.1. fiziki şəxslərdən torpaq vergisi;

1.2. fiziki şəxslərdən əmlak vergisi;

1.3. yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisi;

1.4. bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatlardan mənfəət vergisi;

1.5. bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə yerləşdirilən küçə reklamlarına görə ödəniş;

1.6. kurort rüsumu, mehmanxana rüsumu, avtomobillərin dayanacaqları üçün rüsum və qanunla müəyyən edilən digər yerli ödənişlər;

1.7. Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən verilən dotasiya, subvensiya və ssudalar;

1.8. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq bələdiyyə əmlakının özəlləşdirilməsindən və icarəyə verilməsindən gəlirlər, lotereyalardan daxil olan vəsait, habelə bələdiyyələrin fəaliyyətindən əldə edilən digər gəlirlər;

1.9. fiziki və hüquqi şəxslərin, beynəlxalq təşkilatların və fondların maliyyə yardımları və qrantları;

*AR-in Maliyyə Nazirliyi nəzərdə tutulur.

1.10. dövlət əhəmiyyətli tədbirlərin və dövlət orqanlarının qərarları nəticəsində yaranan xərclərin ödənilməsi üçün maliyyə vəsaiti;

1.11. Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlərə görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada hesablanmış faiz və sanksiyalar.

2. Bu maddənin 1.1-1.4-cü, 1.6-cı yarımbəndlərində göstərilən yerli vergi və ödənişlərin hesablanması, ödənilməsi və güzəştlərin verilməsi qaydası, habelə dərəcələrinin yuxarı həddi qanunla müəyyən edilir, tətbiqinin zəruriyyəti və konkret dərəcələri isə bələdiyyələrin qərarları ilə müəyyənləşdirilir. Bu maddənin 1.5-ci yarımbəndində göstərilən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə küçə reklamının yerləşdirilməsi, yayımı və reklam tarifi zonaları üzrə ödənilən haqqın minimum miqdarının hesablanması qaydaları "Reklam haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyən olunur, konkret dərəcələri isə bələdiyyələr tərəfindən müəyyənləşdirilir.

3. Qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada bələdiyyələr yerli əhəmiyyətli məsələlərin maliyyələşdirilməsi üçün bu maddənin 1.6-cı yarımbəndində göstərilən yerli ödənişlər, habelə könüllü birdəfəlik ödənişlər barədə qərarlar qəbul edə bilərlər. Könüllü birdəfəlik ödənişlər barədə qərarlar nəticəsində əldə olunan vəsait yalnız məqsədli təyinatı üzrə istifadə olunur.

Maddə 8. Yerli büdcələrin xərcləri

1. Yerli büdcələrin xərclərinin həcmi və istiqamətləri bələdiyyələr tərəfindən müəyyənləşdirilir.

2. Yerli büdcə bələdiyyənin idarəetmə xərcləri, sosial-məişət, yaşayış, mədəniyyət və idman obyektlərinin, habelə əhalinin ümumi istifadəsində olan küçə, həyət və bağla-

rın saxlanması xərcləri nəzərə alınmaqla bələdiyyələrin müəyyən etdiyi xərc normativləri əsasında formalaşdırılır.

Yerli büdcələrdə həmçinin yerli sosial müdafiə, sosial və iqtisadi inkişaf, habelə ekoloji proqramların maliyyələşdirilməsi üçün xərclər nəzərdə tutula bilər.

3. Dövlət büdcəsindən dotasiya, subvensiya və suda alan yerli büdcənin xərclərinin hesablanması tətbiq olunan normativlər dövlət büdcəsinin xərclərinin hesablanması üçün tətbiq olunan xərc normativlərindən yüksək ola bilməz.

4. Dotasiyanın yüksək həddinin hesablanması bələdiyyənin ərazisində yaşayan əhalinin sayı və ölkənin maliyyə ehtiyatlarının formalaşmasında xüsusi çəkisi və digər amillər nəzərə alın bilər.

5. Əlavə səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün qanunvericilik və icra hakimiyyətləri tərəfindən ayrılan məqsədli vəsait, o cümlədən subvensiya hesabına xərclərin maliyyələşdirilməsi yerli büdcənin məxaric hissəsində ayrıca sətirlə göstərilir.

6. Xərclərinin öz gəlirləri ilə təmin olunmayan hissəsi (yerli büdcənin kəsiri) dövlət büdcəsindən alınan dotasiya ilə örtülə bilər.

Maddə 9. Yerli büdcənin tərtibi

1. Yerli büdcənin layihəsi bələdiyyə ərazisində fəaliyyət göstərən bələdiyyə müəssələrinin və digər hüquqi şəxslərin, habelə fiziki şəxslərin təsərrüfat fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, sosial-iqtisadi proqnozlar və məqsədli proqramlar əsasında formalaşır.

2. Bələdiyyələr dövlət büdcəsindən dotasiya nəzərdə tutulan yerli büdcə layihəsini tərtib edərkən müvafiq icra hakimiyyəti orqanına mayın 1-dək lazımı hesablamalar verirlər.

Maddə 10. Yerli büdcənin müzakirəsi və təsdiqi

1. Yerli büdcə layihəsinin müzakirəsi və təsdiqi qaydası bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyən edilir.

2. Növbəti maliyyə ili üçün dövlət büdcəsindən dotasiya nəzərdə tutulan yerli büdcənin layihəsi cari ilin dekabr ayının 25-dən gec olmayaraq bələdiyyənin qərarı şəklində təsdiq edilir.

3. Təsdiq edilmiş yerli büdcə bələdiyyənin qərarı ilə dəqiqləşdirilə bilər.

Maddə 11. Yerli büdcənin icrası

1. Bələdiyyələr dövlət büdcəsindən alınmış məqsədli vəsaitlər istisna olmaqla, yerli büdcənin icrası prosesində mədaxil və məxaric maddələrində büdcə təsnifatı üzrə təsdiq edilmiş təxsisat həddində dəyişikliklər apara bilərlər.

2. Yerli büdcələrin icrası zamanı qəbul edilmiş öhdəliklər üzrə əməliyyatlar büdcə ilə qurtarıqda başa çatır və istifadə olunmayan vəsait bələdiyyələrin sərəncamında qalır.

3. Bələdiyyələr öz nizamnaməsində müəyyən edilmiş qaydada yerli büdcənin icrası haqqında illik hesabatı təsdiq edir və öz əhalisinə çatdırırlar.

Maddə 12. Yerli büdcənin tarazlaşdırılması

Əgər bələdiyyə büdcəsinin icrası prosesində mədaxil mənbələri üzrə daxil olan vəsait azalarsa və bu, kəsrin son həddi aşmasına gətirib çıxararsa, məxaricin ixtisarı mexanizmi tətbiq edilə bilər. Məxaricin ixtisarı müdafiə olunmuş maddələr istisna olmaqla, büdcənin bütün maddələri üzrə məxaricin mütənasib surətdə azaldılmasından ibarətdir.

Maddə 13. Yerli büdcəyə nəzarət

1. Yerli büdcənin icrasına, o cümlədən sərf edilən vəsaitin təsdiq edilmiş büdcə göstəricilərinə uyğunluğuna bələdiyyə nəzarət edir və bu məqsədlə müstəqil auditorları cəlb etmək hüququna malikdir.

2. Qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanlarının bələdiyyələrə verdikləri səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi üçün maliyyə vəsaitindən istifadəyə həmin orqanlar nəzarət edirlər.

Maddə 14. Bələdiyyələrin maliyyə-kredit və sığorta təşkilatları ilə qarşılıqlı əlaqəsi

1. Bələdiyyələr öz maliyyəsinin təşkili işini həm müvafiq bələdiyyə ərazisində, həm də onun hüdudlarından kənarında fəaliyyət göstərən Azərbaycan Respublikasının rezidenti olan kredit təşkilatları ilə qarşılıqlı əlaqədə yerinə yetirirlər.

2. Bələdiyyələrlə kredit və sığorta təşkilatları arasında qarşılıqlı münasibətlər müqavilə əsasında həyata keçirilir.

3. Bələdiyyələrin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada:

3.1. özünün hesablaşma və kassa əməliyyatlarının aparılması üçün müvəkkil bankı seçmək və xəzinədarlığı yaratmaq və ya yerli büdcənin kassa icrasının qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət xəzinədarlığı vasitəsilə həyata keçirmək;

3.2. Azərbaycan Respublikasının rezidenti olan banklardan və digər kredit təşkilatlarından qısamüddətli və uzunmüddətli kreditlər almaq;

3.3. bələdiyyə mülkiyyətində olan obyektlərin, bələdiyyə qulluqçularının sığortalanması haqqında qərar qəbul etmək hüququ vardır.

4. Kredit təşkilatları qarşısında bələdiyyələrin öhdəlikləri üzrə dövlət məsuliyyət daşımır.

Maddə 15. Keçid müddəaları

Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanları formalaşana-dək bu Qanunun 7-ci maddəsinin 1-ci bəndində göstərilən vergi və ödənişlərin yığılması və yerli büdcələrə köçürül-məsi bələdiyyələrin müraciəti əsasında bağlanılan müqa-vilə ilə dövlət vergi xidməti orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

2000-ci ildə yerli büdcələrə dotasiyalar "Azərbaycan Respublikasının 2000-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Qanunun 11-ci maddəsinə uyğun olaraq verilir.

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq olunmasını təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti bir ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu haqda Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunundan irəli gələn digər məsələləri öz səlahiyyəti hüdudlarında həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinin ikinci hissəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi həyata keçirir.

QANUNUN TƏHLİLİ

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunun 1-ci maddəsində göstərilir ki, bu qanun "...bələdiyyələrin maliyyəsinin formalaşması və istifadəsi-nin prinsiplərini, yerli büdcə prosesinin əsaslarını..." və s. müəyyən edir. Məzmunu maliyyə nəzəriyyəsinə uyğun gəlməyən bu maddədə nəzərə alınmayıb ki, maliyyə - "pul fondlarının formalaşması və istifadəsi prosesi və bu zaman yaranan münasibətlər məcmusu" kimi xarakterizə edilir.

Maliyyə anlayışının bu elmi şərhini 1-ci maddəyə "əlavə etsək" olduqca məzmunuz bir izahla üzləşməli olarıq: "Bu qanun bələdiyyə pul fondlarının formalaşma və istifadəsi prosesinin formalaşması və istifadəsi prinsiplərini müəyyən edir". Göründüyü kimi, yanlış və anlaşılmaz şərh alınır.

Yəqin ki, belə bir nəzəri yanlışlıq bələdiyyə maliyyə sisteminin effektiv fəaliyyəti üçün böyük bir əngəl olmaz, amma ölkə qanunvericiliyinin elmi səhvlərlə "bəzədilməsi" də arzuolunmazdır. Bu baxımdan 1-ci maddədə qanunun məqsədinin "...bələdiyyə maliyyə sisteminin formalaşma prinsiplərini müəyyən edir" və ya "bələdiyyə maliyyəsinin təşkilinin əsas prinsiplərini müəyyən edir" kimi göstərilməsi daha düzgün olardı.

Qanunun 2-ci maddəsində də praktik fəaliyyəti üçün hüquqi maneə yaratmayan bəzi boşluqlar mövcuddur. Bələdiyyə maliyyəsinin əsasları haqqında qanunverici sənədlərin bəzilərinin - məsələn, "Dövlət büdcəsi haqqında", "Banklar və bank fəaliyyəti haqqında" Qanunların sadalandığı maddədə bələdiyyə maliyyə menecmentinin təşkili baxımından daha mühüm əhəmiyyət kəsb edən qanunlar yada düşmür. Yada düşmür ki, bütöv bir bölməni (IV bölmənin) yerli büdcəyə həsr edən "Büdcə sistemi haqqında" Qanun bələdiyyə maliyyəsinin əsaslarını nizama salan mühüm hüquqi sənədlərdəndir. Şübhəsiz ki, bu cəhət prinsiplial bir nöqsan deyil.

Effektiv bələdiyyə maliyyə menecmentinin təşkili baxımından əsaslı maneə hesab edilməyən elmi-nəzəri səhvlər 3-cü maddədə də özünü biruzə verir. Bu maddənin 1-ci bəndinə görə "Bələdiyyə maliyyəsinin iqtisadi əsaslarını bələdiyyə əmlakı, bələdiyyə torpaqları, yerli büdcə və büdcədən kənar fondlar, bələdiyyə istehsal, xidmət və digər iqtisadi fəaliyyət sferası təşkil edir". İqtisadi nəzəriyyə və maliyyə nəzəriyyəsinin anlayışları barədə arayışlar göstərmədən, qeyd etmək istəyirik ki, "maliyyənin iqtisadi əsasları olmur". Maliyyə mənbələri olur və öz-özlüyündə nə əmlak, nə torpaq, nə istehsal, nə xidmət və başqa iqtisadi fəaliyyət maliyyə mənbəyi deyil. Öz-özlüyündə torpaq pul fondu yaratmır və ümumiyyətlə, ictimai maliyyə resursları adətən büdcə, büdcədən kənar fondlar, kredit, qiymətli kağızlar və s.-ə bölünür. Bu baxımdan 3-cü maddənin 1-ci bəndində bələdiyyə maliyyəsinin yerli büdcə, büdcədən kənar fondlar, bələdiyyəyə məxsus qiymətli kağızlar, kredit vəsaitləri və s. maliyyə vəsaitlərindən təşkil olunduğu göstərilməliydi.

3-cü maddənin 1-ci bəndində aşkara çıxan "elmi yaradıcılıq" məhsulu 2-ci bənddə başqa bir elmi "yanaşma" ilə əvəzlənir. İctimai maliyyə sisteminin təşkili

üçün olduqca "orignal və yeni" prinsip - yerli mənafeyin respublika mənafeyi ilə uzlaşması" prinsipi təklif edilir. Ümumiyyətlə, yerli maliyyənin təşkilində aşkarlıq, dəqiqlik, əhatililik, spesifiklik və s. prinsiplərə əsaslanmaq zərurəti bəllidir. Amma yerli mənafeyin ölkə mənafeyindən niyə fərqlənəcəyi naməlumdur.

Məlumdur ki, Aropa Xartiyasının 8-ci maddəsinin 5-7-ci bəndləri mərkəzi dövlətin yerli özünüidarəyə maliyyə yardımının reallaşması ilə bağlıdır. Ancaq hər hansı beynəlxalq hüquqi aktlarda, hər hansı Milli qanunverici sənədlərdə yerli və mərkəzi dövlət mənafehlərinin uzlaşdırılması barədə danışılmır. Çünki bir qayda olaraq, mənafehlər balansının optimal həddi mərkəzi orqanlar tərəfindən pozulur.

Qanunun 4-cü maddəsində yerli büdcə "...bələdiyyə səlahiyyətlərini həyata keçirmək üçün formalaşan və istifadə olunan maliyyə vəsaiti" kimi xarakterizə edilir. Halbuki, düzgün elmi yanaşma yerli büdcənin "bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin gerçəkləşməsinə maliyyə təminatı yaradan pul vəsaitləri fondu" kimi şərhini tələb edir.

Əvvəlki maddələrin nəzəri yanaşmaları 5-ci maddədə nəzəri və praktik səhvlərin "inkışafı" ilə tamamlanır. 5-ci maddənin 1-ci yarımbəndinə görə, yerli büdcənin müstəqilliyi öz mədaxil mənbələrinin olması və bələdiyyələrin yerli büdcə vəsaiti barədə sərəncam vermək müstəsna hüququ ilə təmin edilir". Maddədə bir tərəfdən nəzərə alınmır ki, öz mədaxil mənbələrinin mövcudluğu yerli büdcənin müstəqilliyini şərtləndirmir. Məsələn, hər hansı Azərbaycan bələdiyyəsi yerli büdcənin gəlirinin 20%-ni öz mədaxil mənbələri hesabına formalaşdırırsa, bu fakt yerli büdcə müstəqilliyindən xəbər vermir. Yerli büdcə müstəqilliyi büdcə gəlirinin ən azı 50%-nin "yerli mənbələr" hesabına formalaşmasını tələb edir. (st.gös.).

Məhz buna görə, Avropa Xartiyasının 9-cu maddəsi-

nin 1-ci bəndində yerli özünüidarə orqanlarının ...öz funksiyalarını həyata keçirəcəkləri zaman...kifayət qədər şəxsi maliyyə vəsaitinə malik olmaq" hüququndan söhbət açılır. Yəni bu sənəd də yerli maliyyə istiqlalının, o cümlədən, büdcə istiqlalının "yerli gəlirlərdən" asılı olduğunu əks etdirir.

İkinci tərəfdən, bu maddədə nəzərə alınmır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 144-cü maddəsinin 11-ci bəndi bələdiyyələrə dövlət səlahiyyətləri və buna uyğun maliyyə vəsaitləri ayrılan zaman səlahiyyətlərin həyata keçirilməsinə nəzarəti dövlət orqanlarına həvalə edir. Yəni, səlahiyyətlərə də, səlahiyyətlərə uyğun ayrılmış maliyyə vəsaitlərinin istifadəsinə də nəzarət icra orqanlarının əlinə keçir və yerli büdcə vəsaitlərinə sərbəst sərəncam vermək hüququ müəyyən qədər, bəlkə də, kifayət qədər məhdudlaşır. 6-cı maddədə yerli büdcənin müstəqilliyinə dövlətin zəmanət verdiyi bildirilir. Məlum olur ki, bu zəmanət investisiya və pul-kredit siyasəti əsasında istehsal sferasının inkişafına şərait yaratmaq, bəzən, yerli sosial-iqtisadi inkişaf proqramlarının maliyyələşməsi üçün dotasiya, subvensiya, yaxud əlavə gəlir mənbələri müəyyənləşdirmək, dövlətin həvalə edə biləcəyi səlahiyyətlərin reallaşması üçün maliyyə vəsaitləri ayırmaq və s.-dən ibarətdir.

Büdcələrarası münasibətləri və dövlət-bələdiyyə maliyyə münasibətlərini müəyyən etməli, hüquqi qəliblərə uyğunlaşdırmalı olan bu maddə başqa hüquqi sənədlərin - Vergi Məcəlləsinin, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Qanunun və s.-in "əsirinə" çevrilib və əslində heç nəyi müəyyən etməyib. Bu baxımdan istər 6-cı maddə, istərsə də, bütövlükdə qanun heç nəyi həll edə bilməzdi. Çünki, məsələnin əsası - dövlət-bələdiyyə münasibətlərinin harmoniyasının pozulması və vergi-büdcə münasibətlərinin vertikal disbalansı bu qanundan, bu maddədən irəli

gəlmir. Səlahiyyət və maliyyə münasibətlərindəki disharmoniyanı tətbiq olunan yerli özünüidarəetmə sisteminin müəyyən məqamlarda Avropa Xartiyası ilə uzlaşmamı şərtləndirir. Biz eyni zamanda göstərə bilərik ki, Azərbaycan yerli özünüidarə institutu mühüm bir nəzəri düstura - Uenqeystin "bazar federalizmi" şərtlərinə də uyğun görünmür. Belə ki, Uenqeystə görə "bazar federalizmi" aşağıdakı şərtlər daxilində formalaşır:

1) Səlahiyyətləri bölünən ierarxik hakimiyyət orqanlarının mövcudluğu;

2) Submərkəzi hakimiyyətlərin öz əraziləri daxilində kifayət qədər səlahiyyətlərə, o cümlədən, qanunverici səlahiyyətlərə malik olması;

3) mərkəzi dövlət tərəfindən məhsul, xidmət və istehsal faktorlarının ərazilər üzrə sərbəst hərəkətinin təmin edilməsi;

4) hər bir hakimiyyət pilləsi üçün sərt büdcə məhdudiyyətlərinin və gəlirlərin dəqiq bölgüsünün mövcudluğu;

5) hakimiyyət pillələri arasındakı səlahiyyətlər bölgüsünün uzunmüddətliliyini şərtləndirən institusional təminatların mövcudluğu. (Mənbə: Wengast B.R. The Economic Role of political Institutions: Market-preserving Federalism and Economic development. yornal of law Economics and Organization 1995. 11. p.1-31).

Bələdiyyələrə qeyri-müəyyən səlahiyyət və fəaliyyət dairəsi müəyyənləşdirildiyi kimi, Azərbaycan qanunvericiliyi yerli büdcə gəlirlərinin təsnifatında da qeyri-müəyyənlik nümayiş etdirir. Bütün Qərbi ölkələrində və başqa demokratik quruluşa malik dövlətlərdə yerli büdcə gəlirlərinin xüsusi gəlirlərə və tənzimləyici gəlirlərə bölgüsü mövcuddur. Xüsusi gəlirlər yerli büdcənin sərəncamına daimi, tam və ya qismən verilən vergi və ödənişlərdir. Məsələn, AFR-də biznes fəaliyyətinin qeydiyyatı üçün

ödəniş, əmlak vergisi, kommunal xidmətlər üçün ödənişlər daimi və tam yerli büdcənin sərəncamına verilib. Deməli, yerli büdcənin xüsusi gəlirləri bu vergi və ödənişlərdən təşkil edilir. Gəlir vergisinin müəyyən hissəsi - 15%-i yerli büdcələrə çatır və bu pay da prinsipcə yerli büdcənin xüsusi gəliri hesab edilə bilər. Çünki bu hissə də daimi olaraq yerli büdcələrin sərəncamına verilir. Amma dövlət vergilərindən normativ ayrımlar bir illik, yaxud bir neçə illik müddətə nəzərdə tutulsa, bu gəlirlər tənzimləyici gəlir hesab edilə bilər. Beləliklə, Azərbaycan qanunvericiliyində yalnız bələdiyyə büdcəsinə məxsus gəlirlər öz əksini tapır və xüsusi, tənzimləyici gəlirlər barədə heç nə deyilmir. Əslində bu təsnifata ehtiyac da yoxdur. Çünki, qanunvericilikdəki qeyri-müəyyənlik təkcə bu cəhətlərlə məhdudlaşmır. Yerli büdcənin təşkili üçün əhəmiyyətli digər bir məsələ də - sosial normalar və minimal büdcə təminatı məsələsi də "Büdcə sistemi haqqında" qanunda da, bu qanunda da öz əksini tapmır. Yəni, bu qanunların hər hansı birində göstərilir ki, "sosial normalar - əhalinin mənzil-kommunal, sosial-mədəni" və s. xidmətlərlə təminatının zəruri həddini müəyyən edən natural və pul göstəriciləridir". Yaxud göstərilməyib ki, "minimal büdcə təminatı - sosial və s. normalar əsasında bir nəfərə hesablanan büdcə xərcləridir". Bu məsələlər qanunvericilikdə öz əksini tapsaydı və bəlli olsaydı ki, əhalinin ictimai xidmətlərə tələbatını sosial normalarla hesablamaq lazımdır, onda qanundakı yanaşma tamamilə səhv hesab edilə bilərdi. Çünki bələdiyyələrin səlahiyyəti real olduqda, *minimal büdcə təminatı* və ardıcıl olaraq, yerli büdcənin xüsusi və tənzimləyici vəsaitlər hesabına zəruri vəsaitlərlə təmin edilməsi barədə düşünmək gərək olardı. Bu baxımdan "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanun başqa hüquqi sənədlərin və bu qanunun özünün səhv yanaşmalarına olduqca *"sistemli münasibət göstərib"*.

Bu "sistemli yanaşma" 7-ci maddədə də saxlanılıb və bu maddə yerli büdcəyə fiziki şəxslərdən torpaq vergisini və əmlak vergisini, yerli əhəmiyyətli materiallardan mədən vergisini, bələdiyyə müəssisə və təşkilatlarının mənfəət vergisini, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə yerləşən reklamlara görə ödəniş, kurort, mehmanxana və avtomobil dayanacaqlarına görə rüsum və s. yığım mənbələri "hədiyyə" edir. Mərkəzi vergilərdən hər hansı "pay" barədə söhbət getmir və bu məsələ "Bələdiyyələrin statusu haqqında" qanunun ekspertizasında artıq izah edilib. Hələlik izah edilməyən və ümumiyyətlə, izahı qeyri-mümkün görünən başqa məsələdir. Nəyə görə xalis "yerli vergilər" - torpaq və əmlak vergisi bütövlükdə bələdiyyəyə çatmayıb? Zənnimizcə, bu baxımdan əsas günahkar təkcə "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanun deyil. "Bələdiyyələrin statusu haqqında" qanunun II fəslə - bələdiyyələrin ərazilərinin müəyyənləşməsi üçün qeyri-müəyyən hüquqi əsaslar yaradır. "Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu bu qeyri-müəyyənliyi müəyyən qədər aradan qaldırmağa cəhd göstərir və prinsipcə məsələni tam həll edir. Bu qanuna görə bələdiyyələrin ərazi hüdudları "Torpaq islahatı haqqında" Qanunla bələdiyyələrə verilən müvafiq torpaq sahələrinin ərazi vahidinin sahəsinə əlavə edilməsi ilə müəyyənləşdirilir. "Ərazi quruluşu və inzibati ərazi bölgüsü" haqqında Qanuna görə isə (13 iyun 2000-ci il) ərazi vahidi-müəyyən sərhədlərlə məhdudlaşan Azərbaycan Respublikası ərazisinin bir hissəsidir (şəhər, kənd, rayon və s.). İnzibati ərazi vahidi isə - hüdudlarında dövlət hakimiyyət orqanları yaradıldığı ərazi vahididir. Beləliklə, bələdiyyənin "qeyri-dövlət" statusu burada da "yardıma çatıb". (Bələdiyyələr haqqında sənədlər toplusu. Bakı, 2003. səh.117). Əslində çox "anlaşılmaz" bir hüquqi həll təklif

edilib və belə bəlli olur ki, bələdiyyə, sərhədini dəqiq müəyyənləşdirmək mümkün olan əraziyə malikdir, ancaq bələdiyyənin inzibati ərazisi mövcud deyil. RF-nin "Yerli özünüidarənin təşkilinin ümumi prinsipləri haqqında" Qanunun II fəslinin 12-ci maddəsinin 2-ci bəndi məsələni belə aydınlaşdırır: "Bələdiyyə ərazisini şəhər və kənd məntəqələri və onları əhatə edən ümumi istifadədə olan torpaqlar, məntəqələrin inkişafı üçün zəruri olan boş zona və torpaqlar və mülkiyyət formasından, məqsədli təyinatından asılı olmayaraq, bələdiyyə hüduqları daxilində yerləşən digər torpaqlar təşkil edir" (Сборник Закон. РФ. ст.189, М.2000). Yəni RF qanunvericiliyi də bələdiyyəyə "qeyri-dövlət" elementi kimi yanaşsa da bələdiyyə ərazisinin müəyyənləşməsində daha dəqiqlik nümayiş etdirir və son nəticədə bələdiyyə ərazisi daxilindəki bütün torpaqlardan vergi yerli özünüidarəyə çatır.

Bələliklə, qanunvericiliyimiz "dövlət ərazisi - müəyyən dövlətin suverenliyi altında olan yer səthinin bir qismidir" (Новый энцикл. словарь. М.2000, ст.1206) şərhli üzərində "kiçik dövlət ərazisi" - bələdiyyə ərazisi anlayışının izahını formalaşdırma bilməyib. Nəticədə bələdiyyələrin gücü yalnız gücsüzlərə - fiziki şəxslərə çatıb və onlar təkcə fiziki şəxslərdən torpaq və əmlak vergisini yığmaq hüququna malik olublar. Nəzərə alaq ki, "dövlət torpaq vergisi" 70 milyard manata qədər vəsaiti (2002-ci il) təşkil edir və bu rəqəm bələdiyyələrə hədiyyə edilən dövlət dotasiyasının məbləğindən 7 dəfə yüksəkdir. "Dövlət əmlak vergisinin" də - hüquqi şəxslərin əmlak vergisinin 160 milyard manat həcmində planlaşdırıldığını və bələdiyyə xidmətlərindən faktik hər bir ərazidə yerləşən müəssisə və təşkilata "pay çatdığını" - məsələn, bələdiyyənin döşədiyi asfalt üzərində həm hüquqi, həm də fiziki şəxslərə məxsus avtomobillərin gəzdirməsinə nəzərə alsaq, "Bələdiyyələrin maliyyəsisinin əsasları haqqında"

Qanunun bu boşluğunun yolverilməzliyini qeyd etməliyik. (rəqəm. Bütçə zərfi paketi. 1 hiss).

Bundan əlavə Vergi Məcəlləsinin XIV fəslinin "Torpaq vergisi" fəslinin və XIII fəslinin - "Əmlak vergisi" fəslinin əmlak və torpaq vergisinin hesablanması üçün çox qeyri-effektiv metodlar müəyyənləşdirdiyi, "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunun bu metodları prinsipə dəyişmədiyi faktı da mövcuddur və deməli, başqa hüquqi sənədlərlə birgə "Bələdiyyələrin maliyyəsisinin əsasları haqqında" Qanun yerli bütçələrin kasıblığı üçün xeyli "əziyyət çəkib". Bu təzkibedilməz cəhətdir.

Bu böyük boşluqlarla müqayisədə 7-ci maddənin 1.8-ci bəndinə görə yerli bütçə gəlirlərinə "lotereyelardan daxil olan vəsait" in aid edilməsi kiçik texniki qüsurlar hesab edilə bilər. Hesab etmək olar ki, texniki səhvlər nəticəsində "bələdiyyə lotereyaları uduşları keçirilməsindən əldə edilən gəlir" ifadəsi bu bənddə özünə yer tapmayıb.

7-ci maddə də buraxılan digər bir səhv - yerli əhəmiyyətli tikinti materiallarının çeşidinin müəyyənləşməsi "Yerli vergi və ödənişlər haqqında" Qanunda məsələnin yerli bütçə ziyanına hüquqi həllinə tam imkan yaradıb. "Yerli vergi və ödənişlər haqqında" Qanunun 8-ci maddəsinin 0.3. bəndi mötərizə ilə bu çeşidə kərpic-kirəmit gillərini, tikinti qumlarını, çınqılı aid edib. Vergi Məcəlləsinin XVI fəslindən bu qanunun müəyyənləşdirdiyi siyahıya xam neftin, təbii qazın, qara və əlvan metalların və s-in yol tapmaması bəlkə də, dərk edilir. Ancaq kvars qumlarının, sement xammalının, daş duzun, tikinti qumlarının bu siyahıda görünməməsi dərk olunmur və zənnimizcə, "Bələdiyyələrin maliyyəsisinin əsasları haqqında" Qanun mədən vergisini təkcə "yerli tikinti materialları" üzrə müəyyənləşdirməməliydi, vergitutma obyektlərinin dəqiq çeşidi öz əksini tapmalıydı.

7-ci maddənin hüquqi boşluqlar sırasında 2-ci

yarımbəndin də "mövqeyi" seçilir, bu yarımbəndə görə reklam ödənişlərinin məbləği "Reklam haqqında Azərbaycan Respublikasının" Qanunu ilə müəyyənləşir. "Reklam haqqında" Qanun 2001-ci il 8 may əlavəsi bu hüququ Nazirlər Kabinetinə həvalə edib. Beləliklə, Nazirlər Kabineti sırf "yerli ödənişi" müəyyənləşdirən orqana çevrilib. (Mənbə: Бюллетень бизнеса. № 62, 2001, Закон о рекламе).

Beləliklə, aşkar görünür ki, "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanun başqa qanunverici sənədlərlə "müttəfiq" olub yerli maliyyəni, yerli büdcəni "zənginləşdirməməyə" istiqamətlənib.

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanun yerli özünüidarənin faktik, hüquqi reallıqlarını sanki tam nəzərə alıb və buna görə də yerli büdcə xərcləri barədə maddədə bələdiyyə büdcə menecmenti üçün möhkəm hüquqi əsaslar yaratmaqla deyil, sözcüklə məşğul olub. Maddədə yerli büdcə xərclərinin ən ümumi təsnifatı belə əksini tapmayıb. Yalnız göstərilib ki, yerli büdcə idarəetmə xərcləri, sosial-məişət, yaşayış, mədəniyyət və idman obyektlərinin, habelə, ümumi istifadədə olan küçə, həyətlər, bağların saxlanma xərcləri nəzərə almaqla, müəyyənləşdirilir. Qanun yaradıcıları bələdiyyə borclarının ödənilməsi üzrə xərclərdən və s. bu kimi xərclərdən ümumiyyətlə danışmayıblar.

8-ci maddədə "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Qanunun 37-ci maddəsinin - bələdiyyə sifarişi ilə bağlı maddənin məntiqi inkişafı baş verməyib. "Büdcə sistemi haqqında" Qanunun unutmadığı bir məsələ "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunda unudulub. "Büdcə sistemi haqqında" Qanunun 19.11-ci bəndi göstərir ki, büdcə təşkilatları tərəfindən mal və xidmətlər alqısı Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi əsasında olmalıdır. 8-ci maddə isə bələdiyyə sifarişini necə

həyata keçirmək - açıq hərrac yolu ilə, yaxud qapalı həyata keçirmək barədə "susur". 4 iyul 2001-ci ildə təsdiq edilən "Qaydalar" da bu baxımdan məsələnin tam həllini əks etdirmir. "Qaydaların" 4-cü bəndinə görə bələdiyyə sifarişlərinə tender və ya birbaşa müqavilə ilə yiyələnmək olar. Bu məqamda bir məsələ tamamilə unudulub. Tenderə və birbaşa müqaviləyə hansı məbləğdə bələdiyyə sifarişi çıxarmaq lazım olduğu barədə heç nə deyilmir. "Dövlət satınalmaları haqqında" Qanunun prinsipial düzgün yanaşması yerli qanunvericilik üçün bir nümunə olmayıb.

6-cı bənddə bildirilib ki, yerli büdcə xərclərinin öz gəlirlərlə təmin olunmayan hissəsi "dövlət büdcəsindən alınan dotsiya ilə örtülə bilər". Bu büdcələrarası münasibətlərin tənzimlənməsi üçün "qeyri-adi" hüquqi həll hesab edilə bilər.

Belə hallar 9-cu və 10-cu maddələrdə də öz əksini tapır. 9-cu maddə büdcənin tərtibi barədə heç bir real hüquqi əsas yaratmır və yerli büdcə tərtibində hansı ümumi prinsiplərə əsaslanmaq lazım gəlməsi, hansı metodlardan istifadə edilməsi barədə heç nə deyilmir. Maddədə göstərilir ki, yerli büdcə layihəsində büdcə borcuna yanaşma necə olmalıdır.

10-cu maddə isə yerli büdcə prosesinə etinasız münasibətdə daha irəli gedir. Bu maddəyə görə, növbəti ilin yerli büdcəsi cari ilin dekabr ayının 25-dən gec olmayaraq təsdiq edilir. Yəni, maddə yerli büdcənin təsdiq olunmaması barədə düşünmək belə istəmir. Qanun yaradıcıları yəqin ki, mövcud gerçəkliklərdən çıxış ediblər və nəzərə almaq istəməyiblər ki, hansısa "tərs bələdiyyə iclası" yanvarın 1-dək də layihəni təsdiq etməyə bilər.

Beləliklə, böyük bir hüquqi boşluq yaranıb və layihə növbəti maliyyə ilinə qədər təsdiqlənməsə nə baş verəcəyi - yerli büdcənin ən zəruri xərclərinin necə həyata keçiriləcəyi hüquqi cəhətdən qətiyyən bəlli olmur. Halbuki, məsələyə

bir qədər diqqətli, bir qədər bələdiyyənin perspektiv inkişafı baxımından yanaşmaq olardı. Göstərmək olardı ki, yerli büdcə layihəsi yanvarın 1-dək təsdiqlənmədiyi halda, bələdiyyə iclası bir ay və ya bir rübün büdcə maliyyələşməsi üçün müvəqqəti qərar qəbul edir, yaxud ötən ilin son rübünün xərclərinə uyğun maliyyələşmə həyata keçirilir.

Yerli büdcənin müzakirə və təsdiqinə səthi "baxan" qanun büdcə icrasına və xüsusilə, yerli büdcənin aşkarlıq prinsipi ilə icrasına da "nəvazişli" yanaşmır. 11-ci maddənin 3-cü bəndində bildirilir ki, bələdiyyələr nizamnamədə müəyyən edilmiş qaydada yerli büdcənin icrası haqqında hesabatı təsdiq edir və öz əhalisinə çatdırır. Yerli büdcənin icrası barədə hesabatın yerli camaata çatdırılması texnologiyası tamamilə naməlum qalır. Halbuki, bu hesabatın mətbuat vasitəsilə əhaliyə çatdırılmasını qeyd etmək mümkün idi.

NƏTİCƏ

"Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunun müxtəsər ekspertizası aşağıdakı nəticələri aşkara çıxarmağa və bəzi təklifləri irəli sürməyə əsas verir:

- Bələdiyyələrin maliyyə təminatına zəruri hüquqi əsaslar yaratması üçün qanuna köklü əlavə və dəyişikliklər edilməsi gərəkdir;

- Bu hüquqi sənədin elmi-nəzəri yanlışlıqlarının təshih edilməsi lazımdır;

- Bələdiyyələrin real və zəruri maliyyə vəsaitləri ilə təmin edilməsinə təkmil hüquqi əsaslar yaradılması üçün qanunda büdcələrarası münasibətlər barədə fəsil tamamilə yenidən işlənilməlidir. Öncə qanuna *sosial normalar və minimal büdcə təminatı* barədə bəndlər əlavə edilməlidir.

Bundan başqa, yerli büdcənin xüsusi və tənzimləyici gəlirlərə bölünməsi, xüsusi və tənzimləyici gəlirlərin dəqiq təsnifatı qanunda öz əksini tapmalıdır. Perspektivdə bələdiyyələrin maliyyə təminatının yaxşılaşdırılması üçün bu qanunda mərkəzi dövlət vergilərindən yerli özünüidarə orqanlarının büdcəsinə ayırmalar barədə də məsələ dəqiqləşdirilməli və dəqiq hüquqi həll öz əksini tapmalıdır.

- Bu qanun yerli vergi və ödənişlərlə bağlı digər hüquqi sənədlərdəki boşluqları aradan qaldırmayıb və bu baxımdan da əlavə və dəyişikliklərə ehtiyac vardır. Bələdiyyə ərazisində yerləşən bütün torpaqlardan - fiziki və hüquqi şəxslərə məxsus torpaqlardan verginin bütövlükdə yerli büdcəyə çatmasını bu qanunda hüquqi cəhətdən təsbit etmək zəruridir. Bəzi istisnalarla - nəhəng dövlət müəssisələri və təşkilatları istisna olmaqla, qalan digər hüquqi və fiziki şəxslərin əmlak vergisinin bələdiyyə büdcəsinə çatması barədə bənd də bu qanunda öz əksini tapmalıdır.

- Qanuna torpaq və əmlak vergisinin bazar dəyəri əsasında hesablanması barədə əlavə edilməlidir;

- Qanunda mədən vergisi tutulan faydalı qazıntıların çeşidi artırılmalıdır və kvars qumları, sement, daş duz və s. görə tutulan mədən vergisinin yerli büdcəyə ödənilməsi barədə bənd öz əksini tapmalıdır;

- Qanuna müvafiq əlavə dəyişikliklərlə göstərilməlidir ki, reklam ödənilmə qaydalarının, məbləğlərinin müəyyən edilməsində bələdiyyələr tam sərbəstdirlər;

- Qanun bələdiyyə xərclərin dəqiq təsnifatını əks etdirməlidir;

- Qanunda mütləq göstərilməlidir ki, bələdiyyə sifarişi - yerli büdcədən əhəmiyyətli vəsaitlərin xərclənməsini tələb edən sifarişlər müsabiqə, yaxud açıq hərrac yolu ilə reallaşdırılır. Yaxud bələdiyyə sifarişi "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunun tələbləri əsasında gerçəkləşdirilməlidir. Qanunda və ya

"Qaydalar"da müsabiqə və birbaşa müqavilələr üçün həddlər (dəqiq məbləğlər) müəyyənləşdirilməlidir;

- Qanunda yerli büdcənin təsdiqi ilə bağlı bəndə əlavə edilməlidir və göstərilməlidir ki, yerli büdcə 1 yanvara qədər təsbiq edilmədiyi halda müvəqqəti büdcə maliyyələşməsi qaydalarından istifadə edilir. Bu qaydalar barədə də qanun dəqiqlik yaratmalıdır.

YERLİ (BƏLƏDİYYƏ) VERGİLƏR VƏ ÖDƏNİŞLƏR HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN EKSPERTİZASI

**Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Qəbul edilmişdir: 27 dekabr 2001-ci il

Maddə 1. Qanunun təyinatı

Bu Qanun Azərbaycan Respublikasında yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödənilməsi ilə bağlı yaranan iqtisadi və hüquqi münasibətləri tənzimləyir.

Maddə 2. Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər üzrə qanunvericilik

2.1. Yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlərə (bundan sonra - yerli vergilər və ödənişlər) dair qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsindən, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" və "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunlarından, bu Qanundan, habelə bu qanunlara müvafiq qəbul edilmiş digər qanunvericilik aktlarından ibarətdir.

2.2. Bu Qanunda ifadə olunan anlayışlar Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində qəbul edilmiş mənada tətbiq edilir.

Maddə 3. Yerli vergilər və ödənişlər

3.1. Yerli vergilər Azərbaycan Respublikasının vergi sisteminin tərkib hissəsidir.

3.2. Yerli vergilər bu Qanuna və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə uyğun olaraq bələdiyyələrə ödənilən vergilərdir.

3.3. Bələdiyyələr tərəfindən tətbiq edilən ödənişlər bu Qanunla müəyyənləşdirilən ödənişlərdən, habelə yerli rəy soraqlarının nəticələri əsasında həyata keçirilən məqsədli layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün hüquqi və fiziki şəxslərin ödədikləri könüllü birdəfəlik ödənişlərdən ibarətdir.

3.4. Bu ödənişlər hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş vergi öhdəlikləri yerinə yetirildikdən sonra onların sərəncamında qalan mənfəət və gəlirlər hesabına ödənilir.

3.5. Bu ödənişlərdən yalnız təyinatı üzrə istifadə olunmalıdır.

Maddə 4. Yerli vergilərin müəyyən edilməsinin əsasları

4.0. Yerli vergilərin müəyyən edilməsinin əsasları aşağıdakılardır:

- 4.0.1. vergitutma obyektı;
- 4.0.2. vergitutma bazası;
- 4.0.3. vergitutma dövrü;
- 4.0.4. vergi dərəcəsi;
- 4.0.5. verginin hesablanması qaydası;
- 4.0.6. verginin ödənilməsi qaydası və müddəti.

Maddə 5. Vergitutma obyektı və vergi ödəyicisi

5.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan müəssisə və təşkilatların mənfəəti, yerli əhəmiyyətli tikinti materialları, fiziki şəxslərin əmlakı (tikililər və onların hissələri, avtomobil və özüyəriyən təkərli texnika, su və hava nəqliyyatı vasitələri), habelə fiziki şəxslərin istifadəsində və

(yaxud) mülkiyyətində olan torpaq sahələri müvafiq bələdiyyə vergilərinin vergitutma obyektidir.

5.2. Vergi ödəyicisi - bu Qanuna uyğun olaraq müəyyən edilmiş vergitutma obyektlərindən vergi ödəyən fiziki və hüquqi şəxslərdir.

5.3. Tikililər və onların hissələrinə görə fiziki şəxslərdən əmlak vergisi hesablamaq məqsədilə bələdiyyələr 3-5 ildə bir dəfədən çox olmamaq şərtilə, ərazilərində yerləşən müvafiq əmlakın vergiqoyma məqsədləri üçün qiymətləndirilməsi barədə qərar qəbul edirlər. Əmlakın qiymətləndirilməsi üzrə əməliyyatlar bələdiyyələrin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir. Bu dəyər müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq olunan qaydalar əsasında müəyyənləşdirilir.

5.4. Əmlakın dəyəri fiziki şəxsin təşəbbüsü ilə və onun hesabına müstəqil peşəkar qiymətləndiricilər tərəfindən hesablanıla bilər.

5.5. Vergi agentı - vergi qanunvericiliyinə uyğun olaraq vergini hesablamağa, onu vergi ödəyicisindən tutmağa və təyinatı üzrə yerli büdcəyə köçürməyə borclu olan şəxsdir.

5.6. Vergi ödəyicisinin və vergi agentinin hüquq və vəzifələri vergi qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

Maddə 6. Vergitutmanın formaları

6.0. Vergilər aşağıdakı formalarda tutulur:

6.0.1. bilavasitə mənbədən (verginin gəlir və ya mənfəət əldə edilməsindəki tutulması);

6.0.2. bəyannamə üzrə (verginin gəlir və ya mənfəət əldə edilməsindən sonra tutulması);

6.0.3. bidiriş üzrə (vergitutma obyektinin dəyəri və sahəsi əsasında, bələdiyyələrin vergi xidməti orqanlarının hesabladığı məbləğ üçün təqdim etdiyi tədiyyə bildirişi üzrə vergi ödəyicisi tərəfindən verginin ödənilməsi).

Maddə 7. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanları, onların hüquq və vəzifələri

7.1. Qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada vergilərin və ödənişlərin düzgün hesablanmasına, tam və vaxtında ödənilməsinə nəzarət bələdiyyələrin vergi xidməti orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

7.2. Azərbaycan Respublikasında yerli vergilərin və ödənişlərin ödənilməsi və yığılması qaydaları, vergi ödəyicilərinin və bələdiyyələrin vergi xidməti orqanlarının hüquq və vəzifələri, vergi nəzarətinin forma və metodları, vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət, bələdiyyələrin vergi xidməti orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət edilməsi qaydaları Qanunla təsdiq olunan müvafiq Əsasnamə ilə müəyyən edilir.

Maddə 8. Yerli vergilərin tərkibi

8.0. Yerli vergilərə aşağıdakılar aiddir:

8.0.1. fiziki şəxslərdən torpaq vergisi;

8.0.2. fiziki şəxslərdən əmlak vergisi;

8.0.3. yerli əhəmiyyətli tikinti materialları (kərpic-kirəmit gilləri, tikinti qumları, yüksək möhkəmliyə malik olan çınqıl xammalı) üzrə mədən vergisi;

8.0.4. bələdiyyə mülkiyyətində olan hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi.

Maddə 9. Yerli ödənişlərin tərkibi

9.1. Yerli ödənişlərə aşağıdakılar aiddir:

9.1.1. bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlarda, binalarda və digər obyektlərdə küçə (divar) reklamının yerləşdirilməsi və yayımı üçün ödəniş;

9.1.2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq bələdiyyə mülkiyyətinin özgəninkiləşdirilməsindən, icarəyə və istifadəyə verilməsindən daxil olan ödəniş;

9.1.3. bələdiyyələr tərəfindən xüsusi ayrılmış torpaq sahələrində stasionar və ya səyyar ticarət, ictimai işə və digər xidmətlərə görə ödəniş;

9.1.4. bələdiyyə ərazisində mehmanxana, sanatoriya-kurort və turizm xidmətləri göstərən şəxslərdən alınan ödəniş. Bu ödəniş hər bir şəxs üçün sutkada şərti maliyyə vahidinin 1 misindən çox olmamaqla müəyyən edilir;

9.1.5. bələdiyyə ərazilərində hüquqi və fiziki şəxslərə məxsus olan ixtisaslaşdırılmış avtomobil dayanacaqları və ya bələdiyyələrin qərarına əsasən müəyyən edilmiş yerlərdə bütün növ nəqliyyat vasitələrinin daimi və ya müvəqqəti dayanacaqları üçün ödəniş. Bu ödəniş hər bir nəqliyyat vasitəsi üçün sutkada şərti maliyyə vahidinin 0,1 misindən çox olmamaqla müəyyən edilir.

9.2. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada bələdiyyələr yerli əhəmiyyətli proqramların maliyyələşdirilməsi üçün yerli rəy sorğusunun nəticəsinə əsasən hüquqi və fiziki şəxslərin sərəncamında qalan mənfəət və gəlirlər hesabına ödənilən könüllü birdəfəlik ödənişlər tətbiq edə bilər.

Bu ödənişlərdən yalnız təyinatı üzrə istifadə olunmalıdır.

Maddə 10. Yerli vergilərin dərəcələri və vergi üzrə güzəştlər

10.1. Yerli vergilərin dərəcələri Azərbaycan Respublikasının vergi qanunvericiliyində təsbit edilmiş hədlər daxilində müəyyən edilir.

10.2. Bələdiyyələr vergi qanunvericiliyinə uyğun olaraq vergi ödəyicilərinin ayrı-ayrı kateqoriyalarını

vergidən tam və ya qismən azad edə, vergi dərəcələrinin aşağı salınması barədə qərar qəbul edə bilərlər.

Maddə 11. Yerli vergilərin və ödənişlərin hesablanması və ödənilməsi

11.1. Bu Qanunda göstərilən yerli vergilərin və ödənişlərin hesablanması və ödənilməsi müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilir.

11.2. Bu Qanunun 9.1.4-cü maddəsində göstərilən ödənişlər qeydiyyatda düşmüş şəxslərdən tutularaq, növbəti ayın 5-dək bələdiyyələrə ödənilir.

11.3. Bu Qanunun 9.1.4-cü maddəsində göstərilən ödənişlər hər bir ödəyicidən tutularaq, bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilmiş müddətlərdə və qaydalarla bələdiyyələrə ödənilir.

Maddə 12. Yerli vergi və ödənişlərin yığılmasına və istifadəsinə nəzarət

12.1. Yerli vergilərin və ödənişlərin yığılmasına, yerli büdcələrə köçürülməsinə və istifadə olunmasına nəzarət bələdiyyələrin müvafiq komissiyaları, habelə seçkili orqanlarda bələdiyyə qulluğunda işləməyən, yerli məhəllə komitələrinin və vətəndaşların yığıncaqlarında təklif olunan, bələdiyyə iclasında təsdiq olunan nəzarət komissiyaları tərəfindən həyata keçirilir.

12.2. Zəruri hallarda yerli vergi və ödənişlərin yığılmasına və onlardan istifadə edilməsinə nəzarət məqsədilə bələdiyyələrin qərarına əsasən müvafiq yoxlamaların aparılması üçün müstəqil auditorlar cəlb oluna bilər.

12.3. Bələdiyyələrin vergi və ödənişlərin yığılması və istifadəsi sahəsində fəaliyyəti tam aşkarlıq şəraitində həyata keçirilməlidir.

Bu məqsədlə bələdiyyələr və onların müvafiq nəzarət komissiyaları bələdiyyə ərazisində yaşayan sakinlər qarşısında mütəmadi olaraq hesabatlar verir, bülletenlər buraxır, illik hesabatları bələdiyyə binasının qarşısında xüsusi lövhələrdə yerləşdirirlər.

Maddə 13. Yerli vergi və ödənişlərə dair qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət

13.1. Yerli vergi və ödənişlərin ödəyiciləri, vergi agentləri, habelə bələdiyyələrin vergi xidməti orqanlarının vəzifəli şəxsləri vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

13.2. Bu Qanunla müəyyənləşdirilən yerli vergi və ödənişlərin toplanması və büdcəyə köçürülməsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən məhdudlaşdırılmasına yol verilmir.

Maddə 14. Qanunun qüvvəyə minməsi

Bu Qanun dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

"Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

"Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında"
Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunu tətbiq etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti altı ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Res-

publikası Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

həmin Qanunun 7.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş Əsasnamənin layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

öz səlahiyyətləri daxilində həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

"Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti həyata keçirir;

yerli büdcələrə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən verilən dotasiya və subvensiyaları proqnozlaşdırmaq üçün bələdiyyələr yerli vergilərin və ödənişlərin yığılması barədə hər üç ayda bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə məlumat verirlər;

bələdiyyələrə yerli vergilərin və ödənişlərin düzgün hesablanması, tam və vaxtında ödənilməsində, habelə vergi qanunvericiliyinə tam və dəqiq riayət edilməsində metodik rəhbərliyi Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi həyata keçirir.

QANUNUN TƏHLİLİ

"Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" AR qanunun təhlilindən ilk görünən cəhət budur ki, bu sənəd daha çox yerli özünüidarə ilə bağlı "qanunvericilik statistikasının" artımına yönəlib. Belə ki, cəmi 14 maddədən ibarət olan bu qanunun 4, 6, 8-ci maddələri Vergi Məcəlləsinin bütövlükdə təkrar edilməsindən ibarətdir. 2-ci, 3-cü, 5-ci, 9-cu, 10-cu, 11-ci və 13-cü maddələrdə isə Vergi Məcəlləsi

və digər qanunverici sənədlərdə öz əksini tapmış müddəalara xırda-para əlavələr mövcuddur. Bu baxımdan "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunla çox məhdud sayda məsələlər öz hüquqi həllini tapır və əslində "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanuna bəzi əlavələr edilsəydi, təhlil etdiyimiz sənədin qəbuluna ehtiyac qalmazdı. 1-ci maddədə bildirilir ki, qanun "... yerli vergilərin və ödənişlərin ödənməməsi ilə bağlı yaranan iqtisadi və hüquqi münasibətləri tənzimləyir". Sosial münasibətlərin belə bir konkret təsnifatının verilməsini, yəqin ki, nəzəri yanlışlıq hesab etmək mümkündür. Vergi tutma həm də etik bir münasibətdir. Yəqin ki, müvafiq maddədə qanunun məqsədinin "yerli vergi və ödənişlərin toplanması ilə bağlı münasibətlərin tənzimlənməsi" olduğu göstəriləydi, bu kiçik yanlışlıq aradan qaldırılardı.

Belə nəzəri və ifadə qüsurları 2-ci maddədə də özünə yer tapır və 2.2-ci bənddə bildirilir ki, qanunda "... istifadə olunan anlayışlar... Vergi Məcəlləsində qəbul edilmiş mənada tətbiq edilir". Aydınır ki, anlayışlar ümumiyyətlə, "tətbiq edilmir" və bu maddədə "... istifadə olunan anlayışlar VM-dəki şərhinə uyğun mənada qəbul edilir" yazılmalıydı, yəqin ki, səhv olmazdı.

Belə xırda nəzəri və ifadə qüsurları, başqa hüquqi sənədləri təkrar etməsi ilə birgə "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanun bəzi prinsiplial məsələlərin daha konkret, daha dəqiq hüquqi həllinə cəhd göstərib.

Qanun yerli ödənişlərin vergi öhdəlikləri yerinə yetirildikdən sonra sərəncamda qalan mənfəət və gəlirlər hesabına ödənilməsinə müəyyənləşdirib. Lakin 3-4-cü yarımbənddəki yaygın ifadə tərzindən bəlli olmur ki, ödənişlərin bu qaydası təkcə birdəfəlik ödənişlərə, yaxud bütövlükdə yerli ödənişlərə aiddir.

Doğrudur, qanunun 3-cü maddəsini xeyli təkrarlayan

9-cu maddəsi "krosvordu" həll edir və dəqiq göstərir ki, yalnız birdəfəlik ödənişlər sərəncamda qalan mənfəət və gəlirlər hesabına ödənilir.

Amma bu dəqiqlik digər qeyri-dəqiqlikləri aradan qaldırmır. Digər ödənişlərin - kurort rüsumu, səyyar ticarət, xidmət və s. görə ödənişlərin necə ödənilməsi, daha doğrusu, sərəncamda qalan mənfəət və gəlir hesabına, yaxud məcmu mənfəət və gəlir hesabına ödənilməsi barədə dəqiq heç nə deyilmir.

Əslində təkcə yerli ödənişlər deyil, həm də yerli vergilərin ödənilməsində də bu çox mühüm cəhətə qanun tam aydınlıq gətirməliydi. Yalnız belə bir dəqiqlik mənfəət və gəlir vergisi bazasının da dəqiq həcmi müəyyənləşdirə bilər. Məsələn, Bakıdakı hər hansı mehmanxana sahibinə mehmanxana rüsumunu "maya dəyərində" aid edib-etməmək hüquqi cəhətdən tam aydın olmalıdır. Çünki bu halda - mənfəət vergisi bazasının milyonlarla manat artıb-azalması məsələsi də tam aşkar olur. Bu qanunda məsələlərin konkret həlli həm də ona görə zəruri idi ki, Vergi Məcəlləsində bu məsələlər konkret həllini tapmayıb.

Vergi Məcəlləsinin X fəslə - "Fiziki şəxslərin gəlir vergisinə və hüquqi şəxslərin mənfəət vergisinə aid olan maddələr" fəslə bu baxımdan yerli vergi və ödənişlərə diqqətsizlik göstərir. Doğrudur, X fəslin 108-ci maddəsi bildirir ki, bu fəslə uyğun olaraq gəlirdən çıxılmayan xərclərdən başqa gəlirin əldə edilməsi ilə bağlı bütün xərclər gəlirdən çıxılır və 109-cu maddədə də gəlirdən yığılmayan xərclərin dəqiq siyahısı verilir. Amma bu fəsil, artıq dünya vergitutma praktikasında çoxdan tətbiqini tapan məsələlərin həllinə - yerli vergilərin və ödənişlərin gəlir və mənfəət vergisi bazasında (mərkəzi büdcəyə ödənilən gəlir və mənfəət vergisi bazasından) çıxılmasına tam hüquqi əsas yaratmır.

Hər hansı mehmanxana sahibi 108-ci maddəyə istinad

edib, mehmanxana rüsumunu "gəlir əldə edilməsi ilə bağlı xərc" kimi yaza bilər, ancaq hüquqi qeyri-təkmillik, qeyri-dəqiqlik başqa - mübahisəli şərtlərə də tam imkan açır. Ola bilsin ki, VM-dəki yerli vergi və ödənişlərlə bağlı bu diqqətsizlik bütövlükdə bələdiyyə institutunun gərəkliliyi və ciddi qavranılmamasından irəli gəlir. Məcəllənin XIII fəslinin bəzi məqamları da bu cəhəti təsdiq edir. XIII fəslin 201-maddəsi - müəssisənin əmlak vergisi ilə, daha doğrusu, bələdiyyələrə aid olmayan əmlak vergisi ilə bağlı maddə qətiyyətlə unutmur ki, əmlak vergisi gəlirdən çıxılmalıdır. 201-ci bənddə göstərilir ki, "hesablanmış vergi məbləği ... gəlirdən çıxmalara aid edilir".

Təssüf ki, bu qayğıkeçliyə 200-cü maddədə - "bələdiyyə əmlak vergisi" maddəsində rast gəlinmir. "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanun digər sənədlərin bu boşluqlarını aradan qaldıra bilməyib.

"Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunun gücü çatmayan digər bir prinsiplial məsələ yerli vergilərin gücünü-qüdrətini artırma bilməməsidir. Bu baxımdan da müvafiq qanun digər qanunverici sənədlərin boşluqlarını aradan qaldıra bilməyib.

Qanunun 5-ci maddəsində ilk baxışdan irəli doğru addımlamağa bir cərd görünür. 5-3-cü bənd sanki VM-nin 200.1 bəndindən bir qədər fərqlənir. Belə ki, VM binalar üzrə əmlak vergisini inventar dəyərində əsasən hesablamayı nəzərdə tutur, 5-3-cü maddədə isə göstərilir ki, bələdiyyələr 3-5 ildən bir binaların vergi tutma məqsədilə qiymətləndirilməsi barədə qərar qəbul edə bilərlər. Bu bəndin əvvəlində göstərilən belə cəsarətli yanaşma bəndin sonunda - tam itaətli yanaşma ilə əvəzlənir və bildirilir ki, bu dəyər (binanın dəyəri) müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təsdiq etdiyi qaydalar əsasında müəyyənləşdirilir.

Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı - Azərbaycan Respublikası NK 1999-cu il 110 №-li qərarı ilə təsdiq

etdiyi qaydalar isə Vergi Məcəlləsinin yanaşması, ruhu ilə tam həmahəngdir. Qərarın adı - "Fiziki şəxslərin mülkiyyətində olan binaların inventar dəyərinin hesablanması qaydası" əslində məsələnin mahiyyətini tam aşkara çıxarır.

Qərarın 1-ci bəndində aşkar deyilir ki, binaların inventar dəyəri onların texniki inventarlaşdırılması əsasında müəyyənləşdirilir. 1-2-ci bənddə bildirilir ki, binanın inventar dəyəri fiziki köhnəlmə dəyəri çıxılmaqla, həqiqi dəyəri üzrə müəyyən edilir. Bir sözlə, qərar baza qiymət normalarına və əmsallara güvənməklə inventar dəyərini hesablamağı və qiymətləndirmə nəticələrini yerli vergi müfəttişlərinə təqdim etməyi nəzərdə tutur. Dəqiq desək, müvafiq icra orqanı binaların bazar dəyəri əsasında qiymətləndirilməsi üçün heç bir qayda təsdiq etməyib. Yəni. 5.3-cü bəndi mahiyyətcə VM-nin 200.1-ci bəndi ilə eynidir. Reallıq bundan ibarətdir ki, "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanun əmlak vergisinin vergitutma prinsipləri əsasında - ədalətlik, səmərəlilik prinsipləri əsasında tutulmasını həll edə bilməyib. Əmlak vergisinin yerli büdcənin zənginləşməsi üçün mühüm bir mexanizmə çevrilməsinə hüquqi zəmin yaratmayıb.

Binaların dəyərindən vergi tutulmasına bir az fərqli münasibət göstərməyə cəhd edən qanun digər məsələlərdə Vergi Məcəlləsi ilə heç bir mübahisəyə cəhd etməyib. VM-nə 2003-cü ildə edilən əlavə və dəyişikliklər də əmlak vergisinin bir real istiqamət üzrə daha təkmil tutulmasına şərait yaratmayıb. Belə ki, minik avtomobillərindən vergi avtomobil mühərrikinin hər sm³ üçün aylıq gəlirin vergi tutulmayan məbləğinin 0,01% əvəzinə şərti maliyyə vahidinin 0,2% ilə hesablanmalıdır. Yəni, faktik olaraq, heç nə dəyişməyib. Yenə də köhnə "Jiquli" avtomobilinin yiyəsi bahalı "Mercedes" sahibindən cəmi 5-10 dollar az vergi ödəməlidir.

"Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanun başqa

bir əhəmiyyətli yerli vergiyə - torpaq vergisinə münasibətdə də sükut nümayiş etdirib və VM-nin müəyyənləşdirdiyi qaydalarla tam razılış. Bu qanunun 11-ci maddəsində göstərilib ki, yerli vergilər və ödənişlər müvafiq qanunvericiliklə hesablanılır və ödənilir. Belə yanaşmadan aydındır ki, torpaq vergisi Məcəllə üzrə hesablanmaqda dava edəcək. Yəni, kənd təsərrüfat torpaqları üzrə 1 şərti bala şərti maliyyə vahidinin 5 %-i miqdarında, digər torpaqlar üçün zonalar üzrə şərti maliyyə vahidinə %-lə müəyyən olunan dərəcələr üzrə vergi tutulacaq.

Konkret təyinatlı qanun - "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunda bir qədər perspektivə baxmaq unudulub. Unudulub ki, aqrar sektorun dinamik inkişafı ilə birgə qiymətli resursdan effektiv istifadə və yerli büdcələrin zənginliyi üçün torpaq vergisinin hesablanma qaydaları əsaslı təkmilləşdirilməlidir.

Nazirlər Kabinetinin 29 dekabr 2000-ci il tarixli qərarı - kadastr rayonlarına görə şərti balları müəyyənləşdirən qərar elmi cəhətdən əsaslıdır və yəqin ki, Şəki-Zaqatala zonası üzrə I keyfiyyət qurupunda 1 hektarın 200 şərti balla, Dəvəçi-Xaçmaz zonası üzrə 121 şərti balla, Bakı-Qobustan üzrə 85 şərti balla qiymətləndirilməsi yanlış deyil. Amma ən yüksək keyfiyyət zonasında 1 hektar torpağa görə (kənd təsərrüfat təyinatlı torpağa) 10 dollar vergi tutulması nə torpaqdan effektiv istifadəyə, nə də yerli büdcə daxilolmalarının artımına yol açır.

İkinci tərəfdən, torpağın təbii münbitliyi əsasında qurulan şərti bal sistemi "qeyri-təbii münbitliyi" - torpağın da əmlak hesab edilməsini və torpağın real bazar dəyərinin təbii münbitliklə birgə digər faktorlarla müəyyənləşməsini nəzərə almır. Qanun da bu cəhəti - Abşeronun təbii münbitliyinə görə Şəki-Zaqatala zonasından 4 dəfə aşağı qiymətləndirilən kənd təsərrüfat torpaqlarının bazar

dəyərinə görə bəlkə də, 3-4 dəfə yuxarı qiymətləndirilməsini nəzərə almayıb. Belə zərif nöqtələrə toxunmayan qanunda Vergi Məcəlləsinin aşkar görüncə başqa qüsuru da islah edilməyib. Sənaye, tikinti və s. biznes məqsədləri üçün istifadə edilən torpağın hər m²-nə, yaşayış fondu, bağ sahələri torpaqlarından daha çox vergi tətbiq edilməsinin iqtisadi cəhətdən effektiv olmadığına diqqət yetirilməyib. Nəzərə alınmayıb ki, Bakıda həyatı sahə torpağı Naxçıvan, Yevlax, Əli Byramlıdan 10-15 dəfə, bəlkə də daha çox bahadır. Bu baxımdan Bakıda 1 m²-ə Naxçıvandan cəmi 2 dəfə yüksək vergi tətbiq edilməsi vergitutma prinsiplərinin pozulmasıdır.

Konkret təyinatlı qanun başqa konkret istiqamətdə də Vergi Məcəlləsinin əleyhinə çıxmağa cəsarət etməyib. Yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisinin VM-nin XVI fəslinin müəyyənləşdirdiyi qaydalarla tutulmasının səmərəsiz üsul olduğu nəzərə alınmayıb və "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanun bu baxımdan da yenilik etməyib. Halbuki, Qanun bu faydalı qazıntının topdansatış qiymətinə faizlə hesablanma qaydasını spesifik dərəcələrlə əvəzləmək - məsələn, tikinti qumunun hər tonuna 1-2 dollar məbləğində vergi tətbiq etmək barədə yenilikləri, yeni yanaşmanı özündə əks etdirə bilərdi.

Əlbəttə, prinsipcə həlli mümkün bu məsələlərdə prinsiplilik nümayiş etdirməyən qanunun 8 və 9-cu maddələri daha mübahisəli məsələlərə - yerli vergi və ödənişlərin tərkibinə əlavələr edilməsinə də baş qoşmayıb. Yerli vergi və ödənişlərin tərkibi, VM-nə, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" və "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanuna tam müvafiq müəyyənləşdirilib. Bələdiyyələrin qeyri-dövlət statusu, bələdiyyə ərazisinin inzibati ərazi vahidi kimi şərh edilməməsi hətta "reklam ödənişlərini" də bələdiyyə mülkiyyəti çərçivəsinə yerləşdirib.

Bu məqamlarda süküt nümayiş etdirən qanun bəzən

öz məqsəd və təyinatından uzaqlaşmağı və bəzi "poetik" əlavələr etməyi isə bacarıb. Qanunun 12.2-ci maddəsində göstərilib ki, yerli vergi və ödənişlərin yığılması və istifadəsinə nəzarət məqsədi ilə müstəqil auditorlar cəlb edilə bilər. Yəni nəzərə alınmayıb ki, bu Qanun yerli vergi və ödənişləri yığılması ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. Yerli büdcə vəsaitlərinin istifadəsi isə kifayət qədər fərqli bir prosesdir və "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunla bu proses pis-yaxşı tənzimlənir. Qanunun "poetik əlavəsi" - 12.3-cü maddədə yerli vəsaitlərin yığılması və istifadəsinin tam aşkarlıq şəraitində keçirilməsi barədə bəyanat isə qanunverci sənədə gərəksiz bəzək vurulması nümunəsi hesab edilə bilər.

NƏTİCƏ

"Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunun təhlili bizə bəzi nəticələri aşkara çıxarmağa və bəzi təklifləri irəli sürməyə imkan yaradır:

- "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu əsasən digər qanunverici sənədlərdə öz əksini tapan məsələləri təkrar edir və bu baxımdan bələdiyyə institutunun effektiv fəaliyyəti üçün olduqca mühüm bir əhəmiyyət kəsb etmir. Bəzi qanunverici sənədlərə - VM-nə, "Bələdiyyələrin statusu haqqında", "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunlara kiçik əlavələr bu qanuna olan ehtiyacı, ümumiyyətlə, aradan qaldırardı;

- Bu qanun yuxarıda sadalanan qanunverici sənədlərdəki boşluqları tam aradan qaldırmayıb və yerli büdcə gəlirlərinin toplanması üçün təkmil hüquqi əsas yaratmayıb;

- Yerli büdcələrin resurslarının artırılması və vergitutma prinsiplərinin bərqərar edilməsi bu Qanunda və ya digər sənədlərdə köklü dəyişikliklərin edilməsini şərtləndirir;

- Yerli vergi və ödənişlərin tərkibinin genişləndirilməsi, əmlak və torpaq vergisinin bazar dəyəri əsasında hesablanması, yerli mədən vergisinin spesifik dərəcələr əsasında hesablanması yerli büdcələrin resurs təminatı və effektiv, ədalətli vergitutmanın təşkili baxımından xüsusilə zəruridir. Bu zərurət "Yerli vergilər və ödənişlər haqqında" Qanunda, yaxud bu Qanunu əvəzləyəcək başqa sənədlərdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsini tələb edir;

- Bu qanunda, yaxud müvafiq sənədlərdə yerli-mərkəzi vergitutma münasibətləri dəqiqləşdirilməlidir. Daha doğrusu, dəqiq göstərilməlidir ki, yerli büdcəyə ödənilən vergilər və əksər ödənişlər mərkəzi büdcəyə ödənilən gəlir və mənfəət vergisi bazasından çıxılır.

BƏLƏDİYYƏLƏRİN VERGİ XİDMƏTİ ORQANI HAQQINDA ƏSASNAMƏNİN EKSPERTİZASI

**Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı
haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Qəbul edilmişdir: 17 iyun 2003-cü il, № 478-IIQ

"Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərara alır:

I. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamə təsdiq edilsin (əlavə olunur).

II. Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il 17 iyun tarixli, 478-IIQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmişdir

Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamə

I. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Əsasnamə bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının fəaliyyətinin ümumi əsaslarını müəyyənləşdirir, onun yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyiciləri ilə qarşılıqlı münasibətlərini tənzimləyir.

1.2. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsini, "Büdcə sistemi haqqında", "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında", "Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında", "Bələdiyyələrin statusu haqqında", "Bələdiyyə qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarını, Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarını, bələdiyyələrin qərarlarını və bu Əsasnaməni rəhbər tutur.

1.3. Bu Əsasnamədə istifadə olunan anlayışlar Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində qəbul edilmiş mənada təfsir edilir.

II. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının təşkili

2.1. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı bələdiyyələrin qərarına əsasən bələdiyyələrin icra aparatının strukturunda yaradılır.

2.2. Ərazi, maliyyə imkanları, yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin sayı və digər meyarlardan asılı olaraq bir neçə bələdiyyə saziş əsasında onlara xidmət göstərən vergi xidməti orqanı yarada bilər. Sazişdə vergi xidməti orqanının xidmət göstərdiyi bələdiyyələrin adı, sazişin qüvvədə olma müddəti, bələdiyyənin sazişdən çıxma şərtləri, vergi xidməti orqanının saxlanması xərclərinin bələdiyyələr arasında bölgüsü qaydası göstərməlidir.

2.3. Bələdiyyələrə yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlərin düzgün hesablanmasında, tam məbləğdə və vaxtında ödənilməsində, habelə vergi qanunvericiliyinə riayət edilməsində metodiki rəhbərlik müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilir.

III. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifələri və hüquqları

3.1. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının aşağıdakı vəzifələri vardır:

3.1.1. yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və digər qanunları ilə müəyyən edilmiş qaydada hesablanmasına, vaxtında və tam məbləğdə yerli büdcələrə ödənilməsinə nəzarəti həyata keçirir;

3.1.2. yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər üzrə borcların, bu borclar üzrə hesablanmış faizlərin və tətbiq

olunmuş maliyyə sanksiyalarının Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi və digər qanunlarla müəyyən edilmiş qaydada alınmasını təmin edir;

3.1.3. yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin hüquqlarını və qanuni maraqlarını qoruyur, onların sorğularına, şikayətlərinə qanunvericiliyə uyğun olaraq baxılmanı və müvafiq tədbirlərin görülməsini təmin edir;

3.1.4. yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin artıq ödədikləri məbləğlərin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada əvəzləndirilməsini, yaxud geri qaytarılmasını təmin edir;

3.1.5. qanunla müəyyən edilmiş hallarda və qaydada müvafiq yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin uçotunu aparır;

3.1.6. müəyyən olunmuş müddətdə yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin toplanılması haqqında bələdiyyələrə hesabatlar və məlumatlar verir;

3.1.7. yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərdən daxil olmuş sorğuların, müraciətlərin və təkliflərin qeydiyyatını aparır, onları qruplaşdırır və təhlil edir;

3.1.8. səlahiyyətlərinə aid olan məsələlər üzrə bələdiyyələrə təkliflər verir;

3.1.9. yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinə yerli vergilərə dair normativ hüquqi aktlar və bələdiyyələrin qərarları barədə məlumat verir;

3.1.10. yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlərin ödəyicilərinin vergi və kommersiya sirrini qoruyur;

3.1.11. səlahiyyətinə aid məsələlər üzrə yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinə arayışlar və izahatlar verir;

3.1.12. bələdiyyələrin qərarlarını icra edir;

3.1.13. qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri həyata keçirir.

3.2. Bələdiyyə vergi xidməti orqanının aşağıdakı hüquqları vardır:

3.2.1. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində müəyyən edilmiş qaydada fiziki şəxslərdən torpaq və əmlak vergilərini hesablamaq və hesablanmış məbləğin ödənilməsi üçün onlara tədiyə bildirişi göndərmək;

3.2.2. bələdiyyə mülkiyyətində olan hüquqi şəxslərdə Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada kameral vergi yoxlamaları keçirmək;

3.2.3. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və digər qanunlarda müəyyən edilmiş hallarda və qaydada yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər üzrə vaxtı keçmiş borcların, yerli (bələdiyyə) vergilər üzrə hesablanmış faizlərin alınması və yerli (bələdiyyə) vergilərin ödəyicilərinə maliyyə sanksiyalarının tətbiq olunması barədə məhkəmədə vəsatət qaldırılması üçün bələdiyyələrə müraciət etmək;

3.2.4. yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlərin ödəyicilərinin ayrı-ayrı kateqoriyalarının bu vergi və ödənişləri ödəməkdən qanunvericiliyə müvafiq olaraq azad edilməsi, yaxud onlara güzəştlərin tətbiqi barədə bələdiyyələrə təkliflər vermək.

3.3. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı bələdiyyə mülkiyyətində olan hüquqi şəxslərdən mənfəət vergisinin, yerli əhəmiyyətli tikinti materialları üzrə mədən vergisinin, bələdiyyə ərazisində mehmanxanadan və sanatoriya-kurort müəssisələrindən alınan yerli ödənişlərin hesablanması və ödənilməsinin düzgünlüyünü araşdırmaq məqsədi ilə dövlət vergi orqanlarının keçirdiyi səyyar vergi yoxlamalarında iştirak edə bilər. Bunun üçün bələdiyyə bu bənddə göstərilən səyyar vergi yoxlamalarında bələdiyyənin vergi xidməti orqanının iştirakı barədə dövlət vergi orqanına müraciət etməlidir.

IV. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri

4.1. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri bələdiyyə qulluqçularıdır.

4.2. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri bələdiyyə sədrinin təqdimatı ilə bələdiyyə tərəfindən vəzifəyə təyin olunur və vəzifədən azad edilir.

4.3. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri "Bələdiyyə qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-ci maddəsində bələdiyyə qulluqçuları üçün qulluqla bağlı qadağalar nəzərə alınmaqla, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə və elmi, pedoqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa, digər ödənişli fəaliyyət növləri ilə məşğul ola bilməzlər.

V. Yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödənilməsinə nəzarətin təşkili

5.1. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödənilməsinə nəzarəti Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və digər qanunlarda müvafiq yerli (bələdiyyə) vergilərə və ödənişlərə dair müəyyən edilmiş hallarda və qaydada, bu Əsasnaməyə müvafiq bələdiyyə mülkiyyətində olan hüquqi şəxslərdə kameral və səyyar vergi yoxlamaları aparmaqla həyata keçirir.

5.2. Bu Əsasnamənin 3.3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş hallarda dövlət vergi orqanları tərəfindən keçirilən səyyar vergi yoxlamasında iştirak edən bələdiyyənin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsinə müvafiq yoxlamanın keçirilməsində iştirakı barədə bələdiyyənin qərarı verilməlidir. Qərar bələdiyyənin sədri (yaxud onun müavini) tərəfindən imzalanır. Qərarında dövlət vergi orqanının, səyyar vergi yoxlaması keçirilən obyektin adı, yoxlamada iştirakın məqsədi, müddətləri (bu müddət

dövlət vergi orqanının keçirdiyi yoxlamanın müddəti həddində olmalıdır), yoxlamada iştirak edən bələdiyyənin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsinin (şəxslərinin) adı, soyadı, atasının adı göstərilməlidir.

5.3. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə və digər qanunlarına əsasən müvafiq yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər ödənilmədikdə, bələdiyyənin vergi xidməti orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən müvafiq akt tərtib edilir. Həmin aktda onun tərtib edildiyi tarix və yer, aktı tərtib etmiş şəxslərin vəzifəsi, soyadı, adı, atasının adı, yerli (bələdiyyə) verginin və (və ya) ödənişin ödəyicisi barədə məlumat, müvafiq verginin və (və ya) ödənişin növü (adı), Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin və digər qanunların pozulmasını təşkil edən konkret hal (hallar) və həmin pozuntulara görə məsuliyyəti nəzərdə tutan Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin və digər qanunların konkret maddələri göstərilməli, ödəyiciyə müvafiq vergini və (və ya) ödənişi ödəmək təklif edilməlidir. Tərtib edilmiş akt bələdiyyənin sədrinə (yaxud onun müavininə), surəti isə ödəyiciyə təqdim edilir.

5.4. Ödəyici bələdiyyə vergi xidməti orqanının aktı ilə razılaşmadıqda, aktın alındığı gündən 30 gün müddətində akta və ya onun ayrı-ayrı hissələrinə öz etirazını yazılı surətdə bildirə bilər.

5.5. Ödəyici tərəfindən bələdiyyə vergi xidməti orqanının aktı üzrə yazılı izahat və ya etiraz təqdim edildikdə, həmin akta ödəyicinin və ya (və) onun nümayəndəsinin iştirakı ilə bixılır. Akta baxılmanın yeri və vaxtı haqqında ödəyiciyə vergi xidməti orqanı tərəfindən ən azı 3 iş günü əvvəl məlumat verilməlidir. Ödəyici (onun nümayəndəsi) üzrlü səbəb olmadan müzakirəyə gəlmədikdə, məsələyə onun iştirakı olmadan baxılır.

5.6. Bu Əsasnamənin 5.4-cü bəndində müəyyən edilən müddət bitdikdən sonra 15 gün ərzində bələdiyyə öz vergi

xidməti orqanının aktına baxır və ödəyiciyə münasibətdə qanunla müəyyən edilmiş hallarda yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlər barədə qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət tədbirlərinin tətbiqi üçün məhkəməyə müraciət edilməsi barədə qərar çıxarır, yaxud belə qərarın çıxarılmasından imtina edir.

5.7. Ödəyiciyə bu Əsasnamənin 5.6-cı bəndinə müvafiq olaraq çıxarılmış qərarın surəti və qanunla müəyyən edilmiş hallarda yerli (bələdiyyə) vergilər və (və ya) ödənişlər üzrə borcun, müvafiq olaraq hesablanmış faizlərin, müvafiq maliyyə sanksiyalarının ödənilməsi barədə tələbnamə göndərilir. Ödəyici müvafiq ödənişləri könüllü qaydada ödədikdə, bələdiyyə məhkəməyə müraciət edilməsi haqqında qərarını ləğv edir.

5.8. Bələdiyyənin qəranının surəti və tələbnamə ödəyiciyə və ya onun nümayəndəsinə verilmə tarixini təsdiq edən üsulla təqdim edilir.

5.9. Ödəyicinin və ya onun nümayəndəsinin bilərəkdən hərəkətləri nəticəsində bələdiyyənin qəranının surəti və (və ya) tələbnaməsi ona təqdim edilmirsə, bu sənədlər sifarişli məktubla göndərildiyi gündən sonrakı gün təqdim edilmiş hesab edilir.

5.10. Bələdiyyə tərəfindən bu Əsasnamənin və digər qanunvericilik aktlarının tələblərinin yerinə yetirilməməsi bələdiyyənin qəranının məhkəmə tərəfindən ləğv edilməsi üçün əsas verir.

5.11. Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər üzrə vaxtı keçmiş borcların məcburi qaydada alınması, hesablanmış faizlərin alınması və ödəyicilərə maliyyə sanksiyalarının tətbiq edilməsi üçün bələdiyyələr öz vergi xidməti orqanının təqdimatı əsasında, bu Əsasnamənin 5.7-ci bəndinin ikinci cümləsində müəyyən edilmiş hal istisna olmaqla, məhkəmələrə müraciət edirlər.

5.12. Məhkəmənin yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlər

üzrə borcların, hesablanmış faizlərin və maliyyə sanksiyalarının alınması haqqında qanuni qüvvəyə minmiş qərarlarının icrası qanunla müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

VI. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı ilə yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin münasibətləri

6.1. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı ilə yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicilərinin münasibətləri Azərbaycan Respublikası Vergi Məcələsinə, digər qanunvericilik aktlarına və bu Əsasnamaya müvafiq olaraq həyata keçirilir.

6.2. Yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyiciləri bələdiyyənin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən), habelə bələdiyyənin qərarlarından, bələdiyyənin sədrinin (onun müavininin) hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) müvafiq olaraq bələdiyyə sədrinə (onun müavininə), bələdiyyə şurasına və (və ya) məhkəməyə, digər səlahiyyətli dövlət orqanlarına şikayət etmək hüququna malikdirlər. Bələdiyyə və bələdiyyənin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri hüquqazidd hərəkətləri və ya hərəkətsizliyi, yaxud qərarları nəticəsində ödəyicilərə dəymiş zərərə görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

6.3. Ödəyicinin bələdiyyə sədrinə (onun müavininə), yaxud bələdiyyə şurasına şikayət verməsi onun eyni vaxtda, yaxud sonradan məhkəməyə, digər səlahiyyətli dövlət orqanlarına müraciət etməsinə mane olmur.

6.4. Bələdiyyə vergi xidməti orqanının aktlarından, bələdiyyənin sədrinin (onun müavininin), bələdiyyə vergi xidməti orqanı vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən), habelə bələdiyyə qərarlarından şikayət müvafiq olaraq bələdiyyənin sədrinə (onun müavininə),

bələdiyyə şurasına yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlərin ödəyicisi tərəfindən öz hüquqlarının pozulduğunu bildiyi gündən 3 ay müddətində verilir. Ödəyici üzrlü səbəbdən bu bənddə göstərilən müddəti buraxmışdırsa, həmin müddət bələdiyyə sədri (onun müavinini) tərəfindən bərpa edilə bilər.

6.5. Yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin düzgün tətbiq olunmaması barədə ödəyici tərəfindən şikayətin verilməsi onların ödənişini dayandırmır. Ödəyici, şikayətinə baxılma müddətində ona tətbiq olunmuş maliyyə sanksiyalarını ödəməyə bilər.

6.6. Bələdiyyə tərəfindən yerli (bələdiyyə) vergilərin və ödənişlərin ödəyicisinin şikayətinə həmin şikayət alındığı gündən 30 gün müddətində baxılmalıdır. Qəbul edilmiş qərar barəsində şikayətçi 10 gün ərzində yazılı məlumat verilməlidir.

VII. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının fəaliyyətinə nəzarət

7.1. Bələdiyyənin vergi xidməti orqanının fəaliyyətinə nəzarət müvafiq bələdiyyə (bələdiyyələr) tərəfindən, habelə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər qaydada həyata keçirilir.

7.2. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanlarının fəaliyyəti ildə bir dəfədən az olmayaraq müvafiq bələdiyyənin (bələdiyyələrin) iclasında müzakirə olunur və müzakirə nəticəsində qərar qəbul edilir.

7.3. Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin, "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında", "Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında", "Bələdiyyələrin statusu haqqında", "Bələdiyyə qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası qanunlarının və digər normativ hüquqi aktların pozulmasına görə Azərbaycan Respubli-

kasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

"Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

"Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar olaraq onun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

normativ hüquqi aktların "Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini bir ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanunun tələblərinə uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki, bu Qanunla təsdiq edilmiş "Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamə"nin II bölməsinin 2.3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi həyata keçirir.

3. Bu Fərman dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

ƏSASNAMƏNİN TƏHLİLİ

"Bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamə"nin ekspertizası zamanı ilk sezilən hüquqi nöqsan yəqin ki, bu sənədin adından yaranır. Belə ki, 2700-dən artıq bələdiyyənin yaradacağı minlərlə vergi xidməti orqanının fəaliyyətinə vahid bir hüquqi əsas yaratmaq istəyi o qədər də məqsədəuyğun görünmür. Bu sənədi "...Ümumi əsasnamə", yaxud "...nümunəvi əsasnamə" adlandırmaq daha düzgün olardı və konkret bələdiyyə öz vergi xidməti üçün bu ümumi əsasa istinad edib, daha konkret prinsipləri müəyyənləşdirən Əsasnamə qəbul edə bilərdi.

İkinci bir hüquqi nöqsan "Əsasnamənin" 1.1.-ci bəndində özünü biruzə verir. Bu bəndə görə Əsasnamə bələdiyyə vergi xidməti orqanlarının fəaliyyətinin ümumi əsaslarını müəyyən edir, vergi ödəyiciləri ilə qarşılıqlı münasibətləri tənzimləyir. Görünür ki, "Əsasnamə" hazırlayanlar Əsasnamənin bir hüquqi anlayış kimi, Məcəllə, Qanun anlayışlarından fərqli olduğunu nəzərə almayıblar. Nəzərə alınmayıb ki, "Əsasnamə - ümumi kodifikasiya edilmiş (sistemləşdirilmiş) xarakterə malik və təşkilatın yaradılması, səlahiyyətlərini, işinin təşkilini müəyyən edən normativ aktdır" (Т.В.Кузнецова Делопроизводства. М.2002. Юпити. Ст.148). Beləliklə, "Əsasnamə" Vergi Məcəlləsi, "bələdiyyələrin maliyyə əsasları", "Yerli vergi və ödənişlər haqqında" Qanunların və digər sənədlərin səlahiyyət çevrəsinə daxil olmamalıydı və 1.1.-ci bənddə göstərilməliydə ki, bələdiyyələrin vergi orqanlarının fəaliyyəti ölkə Konstitusiyası, Vergi qanunvericiliyi və s.-lə birgə bu Əsasnaməyə əsaslanır. Daha doğrusu, 1.1.-ci bəndə qətiyyən ehtiyac görünmür və 1.2.-ci bəndin 1.1.-lə əvəzlənməsi daha düzgün olardı. 1.2.-ci bəndi isə Əsasnamənin II fəslinin bəzi maddələri

əsasında formalaşdırmaq hüquqi yaradıcılıq texnikası baxımından daha uyğun hesab edilə bilər. Yəni 1.2.-ci bənddə göstərilə bilər ki, bələdiyyə vergi xidməti yerli vergi və ödənişlərin yerli büdcəyə vaxtında və tam daxil olması təmin edən və bələdiyyə icra aparatı strukturunda yaradılan orqandır.

"Əsasnamənin" III fəslində isə dərhal nəzərə çarpan nöqsan gərəksiz təkrarçılıqdır. Belə ki, 3.1.1.-ci maddədə göstərilir ki, bələdiyyə "vergi müfəttişliyi" yerli vergi və ödənişlərin düzgün hesablanması, vaxtında və tam məbləğdə büdcəyə köçürülməsinə nəzarət edir. 3.1.2.-ci bənd isə vergi borcları, maliyyə sanksiyalarının alınmasını "Vergiçilərin" vəzifəsi hesab edir. 3.1.4.-cü bəndə görə yerli vergi orqanları artıq ödənişlərin geri qaytarılmasını təmin etməlidirlər. Bu bəndlərin mahiyyətcə 3.1.1.-ci bəndi təkrar etməsi tamamilə aşkardır.

Bu təkrarçılıq, yaxud Vergi Məcəlləsinin 24-cü maddəsinin - vergi orqanlarının vəzifələrinə aid maddənin "Əsasnamədə" yaradıcılıqla istifadə edilməsi bələdiyyə vergi orqanlarının 13 bəndlik vəzifə çeşidinin müəyyənləşməsinə şərtləndirib. Müqayisə üçün göstərmək olar ki, Vergilər Nazirliyinin əsasnaməsində - 29 mart 2001-ci 454 №-li fərmanla təsdiq edilən sənəddə böyük bir nazirliyə qarşısında 5 çeşid vəzifənin yerinə yetirilməsi həvalə edilir.

"Əsasnamə"də vəzifələrin belə geniş spektri həm də bəzi məsələlərin, daha doğrusu, vəzifələrlə funksiyaların qarışdırılmasından irəli gəlib. "Əsasnamədə" nəzərə alınmayıb ki, "yerli müfəttişlər" öz vəzifələrini - əsasən vergilərin tam və vaxtında toplanmasından ibarət olan vəzifənin öhdəsindən gəlmək üçün bəzi funksiyaları yerinə yetirməlidirlər. Diqqətdən qaçırılıb ki, vergi ödəyicilərinin uçotunu aparmaq (3.1.5.-ci bənd), ödəyicilərdən daxil olan müraciət, sorğu təkliflərinin qeydiyyatını aparmaq,

qruplaşdırmaq və təhlil etmək (3.1.7-ci bənd), bələdiyyələrə təkliflər vermək (3.1.8-ci bənd) və s. vəzifə deyil, funksiya hesab olunmalıdır.

Yerli müfəttişlərin praktik fəaliyyəti üçün böyük əngəllər yaratmayan belə nəzəri yanlışlıqlardan fərqli olaraq 3-cü fəslin 3.2.-ci maddəsi həm də yerli vergitutma praktikası üçün əsaslı maneələr formalaşdırır. "Əsasnamənin" bu bəndi yerli vergi xidməti orqanlarına kifayət qədər məhdud hüquqlar verir. Bələdiyyə vergi orqanlarına əmlak və torpaq vergisinin ödənilməsi üçün ödəyicilərə tədiyyə bildirişi göndərmək, bələdiyyə hüquqi şəxslərində kameral vergi yoxlamaları aparmaq, vergi borclarının ödənilməsi üçün məhkəmədə vəsadət qaldırılması ilə bağlı bələdiyyələrə müraciət etmək, dövlət vergi orqanlarına müraciətlə və icazə alınmaqla onların bəzi səyyar yoxlamalarında iştirak etmək hüquqi verilir. Əslində bu maddəni yerli vergi orqanlarının hüquqsuzluq maddəsi adlandırmaq daha düzgün olardı və onlara vergi yoxlamaları aparmaq hüquqi verilməsi qətiyyənlə anlaşılır. Məsələn, bəlli olmur ki, Vergilər Nazirliyi səyyar yoxlamalarda iştiraka razılıq verməzsə, mehmanxana rüsumunun düzgün ödənilməsi necə müəyyənləşdiriləcək. Heç bir səyyar yoxlama aparmaq hüququ olmayan orqanın "Yerli vergi və ödənişlər haqqında" Qanunun 5-ci maddəsinin - 3-5 ildən bir bina və tikililəri yenidən qiymətləndirməklə bağlı maddənin tələblərinə hansı üsullarla yerinə yetirəcəyi də naməlum qalır. "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında" Qanunun 7-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan - bələdiyyə müəssisələrinin mənfəət vergisinin ödənilmə düzgünlüyünü yoxlamaq üçün dövlət vergi orqanlarının səyyar yoxlamalarında iştiraka müraciət hüququ isə yəqin ki, hüquqi bir absurd sayıla bilər. Qanun yaradıcıları unudublar ki, dövlət vergi orqanları özlərinə - mərkəzi

büdcəyə aid olmayan vergilərin toplanması ilə artıq məşğul olurlar və buna görə də belə səyyar yoxlamalar keçirmirlər. Beləliklə, yerli vergi orqanlarına böyük hüquqlar verilməsindən qorxan "Əsasnamədə" hətta "xalis bələdiyyə" hüquqlarından da imtina edilib. "Əsasnamədə" yaddan çıxarılıb ki, bir sıra yerli ödənişlərin avtomobil dayanacaqları və s. ödənişlərin düzgün ödənilməsi həm də opertiv nəzarət tələb edir.

Beləliklə, yerli vergi orqanlarına dövlət vergi orqanlarının bir sıra başqa hüquqları da - vergi ödəyicilərindən izahat, arayış və məlumat almaq, vergi ödəyicilərinin maliyyə və mühasibat sənədləri ilə tanış olmaq, vergi borclarının ödənilməsi məqsədi ilə vergi ödəyicisinin əmlakının siyahısını aparmaq, vergi nəzarəti üçün mütəxəssis və ekspert dəvət etmək hüququ da verilməyib. Halbuki yerli vergi orqanlarına öz səlahiyyətləri daxilində yerli vergi və ödənişlərin ödəyiciləri olan bütün hüquqi şəxslərdə səyyar və kameral yoxlama aparılması, operativ nəzarətin həyata keçirilməsi, xronometrik metodu ilə müşahidə və s. bu kimi hüquqlar verilməli idi.

Praktik fəaliyyətin effektiv təşkili üçün bu və başqa gərəkli məsələlər unudulan məqamda başqa "vacib" bir məsələ - yerli vergi orqanları vəzifəli şəxslərinə aid bir məsələ "Əsasnaməyə" daxil edilib. Daha doğrusu, Vergi Məcəlləsinin 27-ci maddəsinin - "Vergi orqanlarının vəzifəli şəxslərinə" aid maddənin təkrarlanması ilə "bələdiyyə vergi orqanlarının vəzifəli şəxsləri" adlı bir fəsl yaradılıb. Ancaq bu yaradıcılığa nədən ehtiyac yarandığı qətiyyənlə bəlli deyil.

"Əsasnamədə" 3.2.-ci maddənin bu boşluqlarını tamamlamaq üçün "Yerli vergi və ödənişlərin ödənilməsinə nəzarətin təşkili" fəslinəzərdə tutulub. Yenə də nəzərə alınmır ki, "Əsasnamədə" yerli vergitutma işinin təşkili

prinsipləri deyil, vergi orqanının fəaliyyətinin təşkili qaydaları müəyyənləşməlidir. Yəni, "Əsasnamənin" bu fəslə "Yerli vergi xidməti orqanının fəaliyyətinin təşkili" adlandırılmalıydı və bu fəsildə tamamilə başqa məsələlər dəqiqləşdirilməli idi. "Əsasnamədə" yerli vergi xidməti orqanına opertiv rəhbərliyin kim tərəfindən və necə həyata keçirilməsi öz əksini tapmalıydı. Göstərilməli idi ki, bu rəhbər hansı səlahiyyətlərə malikdir. Nəzərə alınmalıydı ki, gələcək böyük bələdiyyələrin böyük vergi xidməti orqanına ehtiyacı olacaq və bu böyük ehtiyacın effektiv ödənilməsi belə məsələlərin (o cümlədən, vergi xidməti orqanının strukturunun, ştat sayının necə müəyyənləşməsi, vergi xidməti orqanına işçilərin qəbulunda vergi xidməti orqanının hansı səlahiyyətlərə malik olması kimi məsələlərin) dəqiq hüquqi həllini tələb edir.

"Əsasnamənin" VI fəslə yerli vergi ödəyənlərlə yerli müfəttişlərin münasibətlərini tənzim etməyə çalışır və yenə də nəzərə almır ki, bu məqamda da Vergi Məcəlləsinə güvənmək yetərlidir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, "Əsasnamənin" ekspertizası bəzi nəticələri aşkarlamağa və təkliflər irəli sürməyə əsas yaradır:

- "Əsasnamədəki" boşluqlar effektiv fəaliyyət göstərə bilən yerli vergi xidməti orqanının formalaşmasına təkmil hüquqi əsas yaratmır;

- Çoxsaylı bələdiyyə qurumlarının vergi xidməti orqanlarının vahid bir əsasnamə əsasında fəaliyyət göstərməsi bir qədər çətindir və bu baxımdan sənədin adı bir qədər qüsurlu hesab edilə bilər. "Əsasnaməni" "Ümumi" və ya "Nümunəvi əsasnamə" adlandırmaq düzgün olardı;

- Əsasnamə yerli vergi xidməti orqanlarının

hüquqlarını dəqiq müəyyənləşdirə bilməyib və bu sənəddə yerli vergi xidməti orqanının vəzifə və funksiyaları qarışdırılıb;

- Əsasnamədə bələdiyyə vergi xidməti orqanlarının fəaliyyətinin təşkili məsələsi də öz həllini tapmayıb;

- "Əsasnamədə lazımımız təkrarçılığı, ortadan qaldırmağı, digər qanunverici sənədlərlə öz hüquqi həllini tapmış məsələləri sənəddən çıxarmağa ehtiyac vardır;

- Əsasnamədə yerli vergi xidməti orqanlarının vəzifələri və funksiyalarının ayrılıqda və dəqiq göstərilməsi lazımdır;

- "Əsasnamədə" vergi xidməti orqanlarının hüquqlarının daha ətraflı əks etdirilməsinə ehtiyac vardır. Göstərilməlidir ki, bu orqanların öz funksiya və səlahiyyətləri daxilində hər bir müvafiq müəssisə və təşkilatda kameral, səyyar yoxlamalar aparmaq, operativ nəzarəti təşkil etmək hüququ vardır;

- "Əsasnamədə" yerli vergi xidməti orqanlarının fəaliyyətinin təşkili məsələsi də öz həllini tapmalıdır.

- Yerli vergi xidməti orqanının rəhbərinin səlahiyyətləri sənəddə öz əksini tapmalıdır.

BƏLƏDİYYƏ QULLUĞU HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN EKSPERTİZASI

Bələdiyyə qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

*Qəbul edilmişdir: 30 noyabr 1999-cu il, № 765-IQ.
Əlavə və dəyişikliklər: 30 dekabr 2004-cü il.*

Bu Qanun bələdiyyə qulluğu ilə bağlı münasibətləri və Azərbaycan Respublikasında bələdiyyə qulluqçularının hüquqi vəziyyətini tənzimləyir.

Maddə 1. Bələdiyyə qulluğu haqqında qanunvericilik

Bələdiyyə qulluğunun hüquqi tənzimlənməsi, o cümlədən bələdiyyə qulluqçusunun statusu, bələdiyyə qulluğunun həyata keçirilməsi şərtləri və qaydası Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, bu Qanun, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktları və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyən edilir.

Maddə 2. Bələdiyyə qulluğu və bələdiyyə qulluqçusu anlayışları

Bələdiyyə qulluğu - yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətlərini icra etmək üçün həmin orqanlarda daimi peşə fəaliyyətidir.

Bələdiyyə qulluqçusu - yerli özünüidarə orqanlarında təyin olunmaqla vəzifə tutan və ödənişli əsaslarla xidmət göstərən şəxs hesab edilir.

Bələdiyyə üzvləri və bələdiyyələrin fəaliyyətinin təmin olunması ilə birbaşa bağlı olmayan vəzifələri yerinə yetirən şəxslər bələdiyyə qulluqçusu hesab edilmirlər.

Maddə 3. Bələdiyyənin icra aparatı

Bələdiyyənin icra aparatı bələdiyyənin sədrindən, onun "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu və bələdiyyənin nizamnaməsi ilə müəyyən edilmiş qaydada formalaşdırdığı struktur bölmələrdən və digər icra strukturlarından ibarətdir.

Bələdiyyənin icra aparatının strukturunu, ştat cədvəlini və saxlanması xərcləri smetasını bələdiyyə təsdiq edir.

Bələdiyyənin icra aparatına rəhbərliyi bələdiyyənin sədri həyata keçirir.

Maddə 4. Bələdiyyə icra aparatının tərkibi

Bələdiyyə icra aparatının tərkibi bələdiyyənin fəaliyyət göstərdiyi əraziyə və konkret iş vəziyyətinə uyğun olaraq, müvafiq bələdiyyənin nizamnaməsi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada və sayda idarə rəisləri və rəis müavinləri, şöbə müdirləri və müdir müavinləri, mütəxəssislər, müfəttişlər və digər işçilərdən təşkil olunur.

Maddə 5. Bələdiyyə qulluğunun təşkili

Bələdiyyə sədri və bələdiyyənin icra aparatı struktur bölmələrinin rəhbərləri bələdiyyə qulluğu ilə bağlı təşkilati rəhbərliyi həyata keçirir və aşağıdakı vəzifələri daşıyırlar:

bu Qanunun yerinə yetirilməsi üzərində nəzarət;

ixtisasartırma sahəsində işin təşkil edilməsi;

bələdiyyə qulluqçularının yerdəyişməsinə dair təkliflərin verilməsi;

bələdiyyə tərəfindən qəbul edilmiş qərarların icra edilməsi.

Yerli əhaliyə xidmət, iqtisadi və sosial inkişaf

proqramlarını həyata keçirmək üçün yaradılan icra strukturlarının rəhbərlərini bələdiyyənin qərarına əsasən, digər işçiləri isə bələdiyyənin sədri birbaşa təyin edir.

Maddə 6. Bələdiyyə qulluqçularının hüquqları

Bələdiyyə qulluqçularının aşağıdakı hüquqları vardır:

işə qəbul etmək və işdən azad etmək səlahiyyətinə malik olan vəzifəli şəxsdən öz xidməti vəzifələrinin yazılı surətdə təsbit edilməsini və onların həyata keçirilməsi üçün zəruri şəraitin yaradılmasını tələb etmək;

vəzifə səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq orqanlardan, idarə, təşkilat və vətəndaşlardan zəruri məlumat və sənədləri almaq;

səlahiyyətləri daxilində məsələlərə baxılmasında və onların həlli ilə əlaqədar qərar qəbul edilməsində iştirak etmək;

həmkarlar ittifaqı yaratmaq, onlara daxil olmaq və təmsil etmək;

ixtisas dərəcəsinə və peşə hazırlığını artırmaq;

bələdiyyə qulluğunun təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflər vermək;

öz hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təminatını tələb etmək.

Maddə 7. Bələdiyyə qulluqçularının vəzifələri

Bələdiyyə qulluqçularının vəzifələri:

öz fəaliyyətlərində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına əməl etmək;

vətəndaşların, müəssisə, idarə və təşkilatların müraciətlərinə öz səlahiyyətləri çərçivəsində və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada baxmaq;

rəhbərliyin "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, bu Qanun, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktları və bələdiyyələrin nizamnaməsi ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri çərçivəsində qəbul etdiyi qərar və sərəncamları yerinə yetirmək;

əmək və icra intizamına riayət etmək;

yerli icra hakimiyyətinin müvafiq strukturları ilə fəaliyyətlərini əlaqələndirmək və yerli problemlərin həllində qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək.

Maddə 8. Bələdiyyə qulluğu ilə bağlı qadağalar

Bələdiyyə qulluqçuları üçün qulluqla bağlı aşağıdakı qadağalar nəzərdə tutulur:

qanunverici, icra və məhkəmə orqanlarında vəzifə tutmaq;

vəzifəsinin icrası ilə bağlı ona bəlli olan məlumatdan xidməti vəzifədən kənar məqsədlər üçün istifadə etmək;

Maddə 9. Xidməti vəsiqə

Bələdiyyə qulluqçularına bələdiyyələrdə qulluğa təyin edildikdən sonra xidməti vəsiqə verilir.

Maddə 10. Bələdiyyə qulluqçusunun iş vaxtı, məzuniyyəti, pensiyası və digər sosial təminatları

Bələdiyyə qulluqçularının iş vaxtı, məzuniyyəti, pensiyaların və başqa müavinətlərin təyin edilməsi və verilməsi qaydası və digər sosial təminatları Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

Bələdiyyələrin maliyyə imkanları daxilində əlavə olaraq digər kompensasiyalar və ödənişlər, habelə müavinətlər verilə bilər.

Bələdiyyələrin nizamnaməsi ilə bələdiyyə qulluqçularına digər imtiyaz və zəmanətlərin verilməsi nəzərdə tutula bilər.

Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyət müddətinin qurtarması bələdiyyə qulluqçularının vəzifələrindən azad edilmələri üçün əsas ola bilməz.

Bələdiyyə vəzifələrində işləyən və Azərbaycan Respublikasının seçki qanunvericiliyinə uyğun olaraq müvafiq seçki komissiyasının həlledici səs hüquqlu üzvü olan şəxslər seçki komissiyasında fəaliyyətləri dövründə özələrinin razılığı olmadan işəgötürənin təşəbbüsü ilə başqa işə keçirilə bilməzlər və ya vəzifələrindən azad oluna bilməzlər.

Azərbaycan Respublikasının seçki qanunvericiliyinə uyğun olaraq namizədliyi qeydə alınmış bələdiyyə vəzifəsində işləyən şəxs namizəd kimi müvafiq seçki komissiyasını qeydə anıdığı gündən seçkilərin nəticələrinin rəsmi dərc edildiyi günədək bələdiyyə orqanının təşəbbüsü ilə işdən çıxarıla bilməz, öz razılığı olmadan başqa işə, başqa yerdə işləməyə keçirilə bilməz, habelə ezamiyyətə göndərilə bilməz.

Maddə 11. Bələdiyyə qulluqçusunun əmək haqqının müəyyən edilməsi

Bələdiyyə qulluqçularının əmək haqqı bələdiyyələrin büdcəsi hesabına, onun maliyyə imkanlarına uyğun olaraq bələdiyyə tərəfindən təsdiq edilmiş ştat cədvəli əsasında müəyyən edilir.

Maddə 12. Bələdiyyə qulluqçularının qanunsuz qərarlarından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliklərindən) şikayət

Bələdiyyə qulluqçularının qanunsuz qərarlarından və hərəkətlərindən (hərəkətsizliklərindən) bələdiyyələrin struktur bölmələrinin rəhbərlərinə, bələdiyyə sədrinə və ya məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Maddə 13. Bu Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 14. Bu Qanunun qüvvəyə minməsi qaydası

Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

QANUNUN TƏHLİLİ

Qanunun birinci maddəsi "Dövlət qulluğu haqqında" Qanunun 6-cı maddəsini təkrarlayır və bu təkrarçılığı nöqsan hesab etmək olmaz. Ancaq ikinci maddədə müvafiq qanunun uyğun maddəsindən nümunə götürülmür. Bələdiyyə qulluğu yerli özünüidarə orqanlarında peşə fəaliyyəti kimi xarakterizə edilir. Halbuki bələdiyyə qulluğunu bələdiyyə qulluqçuları tərəfindən öz vəzifə səlahiyyətlərini həyata keçirmək fəaliyyəti kimi xarakterizə etmək daha düzgün olardı.

Bundan başqa, müvafiq maddədə bələdiyyə qulluqçularının hər hansı bir təsnifatının aparılması, heç olmazsa, bələdiyyələrin vəzifəli şəxslərinin təsnifatının verilməsi,

hansı vəzifə tutanların vəzifəli şəxs hesab edilməsinin müəyyənləşməsi də lazım idi. Bələdiyyə qulluqçularının əməyinin ödənilməsinin yalnız yerli büdcə vəsaiti hesabına həyata keçirilməsi də qeyd edilməli idi.

Bu boşluqları bütövlükdə bələdiyyə qulluğunun təşkili baxımından o qədər də əhəmiyyətli olmayan və müəyyən qədər texniki qüsurlar hesab etmək mümkündür, ancaq digər maddələrdəki nöqsanlar və qanunun müxtəlif çatışmazlıqları effektiv bələdiyyə qulluğunun gerçəkləşməsinə real maneədir.

Birinci, qanun bələdiyyə qulluğuna qəbul olunmaq barədə heç nə demir. Bəlli olmur ki, bələdiyyə qulluğuna qəbul ediləcək fərdlərdən hansı keyfiyyətlər tələb olunur. Məsələn bələdiyyə vəzifəlilərinin qohum-əqrabasının bələdiyyə qulluğuna qəbul olunmağın qadağan edilib-edilməməsi, məhkəmə qərarlarının nəzərə alınb-alınmaması kimi məsələlər tamamilə açıq qalır. Qulluğa qəbulun müsbətiqə, yaxud hansısa başqa üsulla reallaşması da məlum olmur. Bu məqam naməlum qaldığından bələdiyyə qulluğuna qəbulun digər incəlikləri - müsbətiqə və ya müsbətiqə şərtləri barədə də qanunda heç nə deyilmir. Qanun ictimai idarəetmə sistemində qulluğa qəbul üçün əhəmiyyətli bir məqama - qulluqçuların təcrübə-sınaq müddəti ilə işə qəbulu zərurəti kimi vacib bir məsələni də unudur. Əvəzində işə qəbula qəribə yanaşma təklif edilir. Beşinci maddədə göstərilir ki, yerli əhaliyə xidmət, iqtisadi və sosial inkişaf proqramlarını həyata keçirmək üçün yaradılan icra strukturlarının rəhbərləri bələdiyyə qərarı ilə sədr tərəfindən, digər işçilər isə birbaşa sədr tərəfindən təyin olunur. Başqa bir yanaşma - icra strukturlarının müsbətiqə nəticəsində təyin olunmasını, digər işçilərin isə müsbətiqə ilə işə qəbulunu nəzərdə tutan yanaşma daha məqsəduyğun olardı. Beləliklə, qanundakı bələdiyyə qulluğuna qəbulla bağlı bu və digər anlaşılmaz məqamlar

bələdiyyə icra orqanlarının peşəkar kadrlar hesabına formalaşmasına hüquqi zəmin yaratmış və belə meyarsızlıq nəticəsində qeyri-peşəkar, təsadüfi fərdlərin qulluğa qəbulu hüquqi cəhətdən asanlaşır.

Qanun bələdiyyə qulluqçularının iş vaxtı, pensiya və s. təminatlarının Azərbaycan qanunvericiliyi ilə müəyyənləşməsinə qeyd edir, ancaq digər mühüm məsələ - bələdiyyə qulluqçularının attestasiyası məsələsi də unudulur. "Dövlət qulluğu haqqında" Qanunun 31-ci maddəsinin dövlət qulluqçularını beş ildə bir dəfə attestasiyadan keçməyə məcbur etməsi kimi nümunə unudulur.

"Bələdiyyə qulluğu haqqında" Qanun qulluğa qəbul prosedurları barədə heç bir hüquqi əsas yaratmadığı kimi, qulluqdan çıxarılma ilə bağlı hüquqi həlləri də aşkarlamır. Nəzərə alınmayıb ki, bələdiyyə qulluqçusu ictimai sektorda çalışacaq, bu sektorda işə qəbul da, işdən azad olunma da tək, Əmək Məcəlləsinin müəddəaları əsasında həyata keçirilə bilməz.

"Bələdiyyə qulluğu haqqında" Qanunun 8-ci maddəsi - qulluqla bağlı qadağalara aid olan maddə də hüquqi boşluqların bütöv dəstini özündə əks etdirir. Qulluqçulara qanunverici, icra, məhkəmə orqanlarında vəzifə tutmaq, qulluqdan əldə etdiyi məlumatlardan "yad məqsədlər" üçün istifadə etmək qadağan olunur. Bu baxımdan qanun dörd il sonra qəbul edilən "bələdiyyələrin vergi xidməti orqanı haqqında Əsasnamənin" 4.3.-cü bəndindən də geri qalır. Bu bənddə göstərilir ki, vəzifəli "vergitutanlar" sahibkarlıq fəaliyyəti, elmi-pedaqoci və yaradıcılıq fəaliyyətdən başqa, digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər. Yəni, vergi orqanının vəzifəli şəxsi hər hansı müəssisədə müddətli işlə məşğul ola bilməz.

Qanunun 80-ci maddəsində isə belə anlaşıla bilər ki, bələdiyyə qulluqçusu eyni zamanda xüsusi firmada menecer, zavodda mühəndis, fermer təsərrüfatında

traktorçu, bankda mühasib və s. işləyə bilər.

Qanunun bu maddəsi "Dövlət qulluğu haqqında" Qanunun 20-ci maddəsindən nümunə götürmək istəməyib və yaqın ki, "qeyri-dövlət" sisteminin qulluqçularının siyasi fəaliyyətlə məşğul olmasını, tətillərə qoşulmasını böyük qəbahət hesab etməyib.

Qanun bələdiyyə qulluqçularının əmək haqqının müəyyənləşməsinə münasibətdə ümumiyyətlə, etinasızlıq göstərib. 11-ci maddə qulluqçuların yerli büdcənin, imkanlarına uyğun və ştat cədvəli əsasında maaş alacağı bildirilib.

Maddədə hətta maaşın vəzifəyə, iş stajına uyğun ödənilməsi barədə də heç nə deyilməyib. Maddədə yaddan çıxarılib ki, ştat cədvəlinə uyğun əmək haqqında əlavə mükafatlar da mövcud olmalıdır. Bəzi hallarda ştat üzrə əmək haqqı bəzi əmsallara vurulmalıdır. Bir sözlə, bu maddə əmək haqqının formalaşması məsələsinə - əmək haqqının stimullaşdırıcı rol oynaması zərurətinə kifayət qədər səthi yanaşmış. Əmək haqlarının formalaşmasında bələdiyyələrə "sonsuz müstəqillik" verilib və bu "müstəqilliyin" sonda neqativ nəticələr verəcəyi gözləniləndir.

6-cı maddədə - "bələdiyyə qulluqçularının hüquqlarının əks olunduğu maddədə qulluqçunun əmək haqqı almaq, icarədən, qiymətli kağızlardan gəlir götürmək, öz şəxsi işi ilə tanış olmaq, özünə aid xidməti təhqiqatın keçirilməsini tələb kimi hüquqlarının əks etdirilməməsinə texniki unudqanlıq hesab etmək mümkündür.

Ancaq 7-ci maddədəki unudqanlıqlar sadəcə texniki qüsur deyil. Maddədə ictimai sektor məşğulları üçün xidməti reqlamentə riayət etməyin zərurəti unudulur və vəzifələr sırasında bələdiyyə qulluqçularının öz gəlir və əmlakı barəsində məlumat vermək öhtəliyi göstərilmişdir. Nəzərə alınmır ki, ictimai sektorda çalışanın maddi vəziyyətinin şəffaflığı mühüm məsələnin həlli üçün - ictimai

resursların talanının qarşısının alınması üçün olduqca əhəmiyyətlidir.

Maddədə həmçinin, unudulur ki, ictimai qulluqçuların ictimai xəbərçiliklə məşğul olması sosial həyatda çoxsaylı təlatümlərə, haqsız rəqabətə və s. yol açar bilər və buna görə də qulluqçu xidmət zamanı əldə edilən məlumatları qorunmalıdır. Bu onun əsas vəzifələrindən biri olmalıdır.

Qanun bələdiyyə qulluqçularının məsuliyyəti barədə heç nə demir. Qanun öz vəzifəsini yerinə yetirməyən bələdiyyə qulluqçusunun cəzalarla - töhmət, işdən azad edilmə və s. "mükafatlandırılması"nın zəruriliyinə diqqət göstərmir. Belə anlaşılır ki, bələdiyyə qulluqçuları "toxunulmazlıq" statusuna malikdirlər. Bələdiyyə qulluqçusunun bələdiyyəyə vurduğu maddə zərərə görə məsuliyyət daşması barədə də qanun susur. Qanun demir ki, bələdiyyə qulluqçusu öz hərəkətlərinin qanuni olmasına məsuliyyət daşıyır və qeyri-qanuni göstərişləri yerinə yetirməməlidir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, "Bələdiyyə qulluğu haqqında" Qanunun ekspertizası aşağıdakı nəticələri çıxarmağa və təklifləri irəli sürməyə imkan yaradır:

- "Qanunda" bələdiyyə qulluğuna qəbulun prosedurları, ümumiyyətlə, göstərilməyib. Buna görə də, qanuna müvafiq dəyişikliklərlə bələdiyyə qulluğuna qəbulun əsasən müsabiqə, bəzi hallarda müsahibə yolu ilə həyata keçirilməsi əks etdirilməlidir;

- "Qanunda" bələdiyyə qulluğuna xitam verilməsi qaydaları da əksini tapmayıb və bələdiyyə qulluqçularının attestasiyası barədə heç nə deyilməyib. Müvafiq dəyişik-

liklərlə bu məsələlər də öz hüquqi həllini tapmalıdır:

- Qanunda göstərməlidir ki, bələdiyyə qulluqçuları beş ildə bir dəfə attestasiyadan keçirlər və attestasiya nəticələri əsasında qulluqçunun işdə qalması, işdən çıxarılması və s. Barədə qərarlar qəbul edilir. Həmçinin, göstərməlidir ki, bələdiyyə qulluqçusu siyasi fəaliyyətlə məşğul olmamalıdır;

- Qanun bələdiyyə qulluqçularının əmək haqqı sistemi barədə əsaslı məsələləri həll etməyib və buna görə bəzi dəyişikliklər aparılmalıdır. Əmək haqlarının iş stajına və s. uyğun hesablanması barədə müddəalar qanunda öz əksini tapmalıdır;

- Qanunda bələdiyyə qulluqçularının hüquq və vəzifələri dəqiq göstərilməyib. Bu ekspertizanın təhlil hissəsində hüquq və vəzifələrlə bağlı göstərilən məsələlərin, xüsusilə, bələdiyyə qulluqçusunun gəlir və əmlakı barədə arayış verməsinin bir vəzifə olması müvafiq maddələrdə öz əksini tapmalıdır;

- Qanunda bələdiyyə qulluqçularının məsuliyyəti barədə müddəalar da öz əksini tapmalıdır.

**BƏLƏDİYYƏ MÜLKİYYƏTİNƏ
ƏMLAKIN VERİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN
EKSPERTİZASI**

**Bələdiyyə mülkiyyətinə
əmlakın verilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

*Qəbul edilmişdir: 7 dekabr 1999-cu il, № 770-IQ
Əlavə və dəyişikliklər: 1. 12 oktyabr 2001-ci il*

Maddə 1. Qanunun təyinatı

Bu Qanun yerli özünüidarəetmənin iqtisadi əsasını təşkil edən bələdiyyə əmlakının yaranması əsaslarını müəyyən edir.

Bələdiyyə mülkiyyətinə torpaqların verilməsi "Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa və digər normativ hüquqi aktlarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

Maddə 2. Bələdiyyə əmlakı haqqında qanunvericilik

Bələdiyyə əmlakı haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Mülki Məcəlləsi, bu Qanun və Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Maddə 3. Bələdiyyə əmlakının yaranması mənbələri

Bələdiyyə əmlakının yaranması mənbələri aşağıdakılardır:

bu Qanuna və digər normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq bələdiyyələrin mülkiyyətinə verilən dövlət əmlakı;

bələdiyyələrin fəaliyyəti nəticəsində əldə olunan və yaradılan əmlak;

fiziki və hüquqi şəxslərin, beynəlxalq təşkilatların və fondların bələdiyyələrə könüllü maddi yardım şəklində verdikləri əmlak;

varisi olmayan əmlakın bələdiyyələrə keçməsi yolu ilə əldə olunan əmlak;

bələdiyyələrə vəsiyyət edilən əmlak;

qanunvericilikdə nəzərdə tutulan digər hallarda əldə olunan əmlak.

Maddə 4. Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi

Bu Qanunda və digər normativ hüquqi aktlarda müəyyən edilmiş qaydada dövlət mülkiyyətində olan və bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün zəruri mənzil-kommunal, sosial və mədəniyyət obyektləri, əhalinin ümumi istifadəsində olan obyektlər və digər dövlət əmlakı onların mülkiyyətinə verilir.

İlk növbədə bələdiyyələrin mülkiyyətinə onların fəaliyyətini təmin etmək üçün lazımı inzibati binalar, otaqlar və avadanlıqlar verilir.

Qanunvericiliklə özəlləşdirilməsi qadağan edilən və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakı istisna olmaqla, bələdiyyələrin ərazilərində yerləşən digər dövlət əmlakı onların mülkiyyətinə verilib bilər.

Bələdiyyə mülkiyyətinə dövlət əmlakı bələdiyyələr tərəfindən bu əmlakdan istifadə etmək imkanı yarandıqda onların müraciəti əsasında verilir.

Bu Qanuna uyğun olaraq bələdiyyənin mülkiyyətinə obyektlərin verilməsi qaydası və müddətləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 5. Mübahisələrin həlli qaydası

Bələdiyyə əmlakı ilə əlaqədar yaranan mübahisələr məhkəmə qaydasında həll edilir.

Maddə 6. Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun pozulmasına görə təqsirkar şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Əlavə və dəyişikliklər: 11 oktyabr 2001-ci il

"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında"

Azərbaycan Respublikası Qanununun pozulmasına görə məsuliyyət növlərini müəyyən edən qanunvericilik aktının layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin beşinci hissəsində nəzərdə tutulmuş bələdiyyənin mülkiyyətinə obyektlərin verilməsi qaydası və müddətləri barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

"Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin üçüncü hissəsində "müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakı" dedikdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər, yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə razılaşdırılaraq Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər nəzərdə tutulur;

həmin Qanunun 4-cü maddəsinin beşinci hissəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə və yerli icra hakimiyyəti orqanlarına tapşırılsın ki, 15 gün müddətində bələdiyyələrin fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə lazımi inzibati binaların, otaqların və avadanlıqların verilməsini təşkil etsin.

QANUNUN TƏHLİLİ

Qanun yeni qurulan bələdiyyə qurumlarının əmlakının olmaması nəzərə alınaraq onların əmlakla təmin edilməsi məsələlərini tənzimləmə məqsədi ilə qəbul edilib.

Qanun cəmi 6 maddədən ibarətdir. İlk iki maddə ümumi müddəaları əhatə edir.

Qanunun adı ilə təyinatı bir birini tamamlamır. Qanunun adı "Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi" olsa da, 1-ci maddədə qanunun təyinatında "yerli özünüidarəetmənin iqtisadi əsasını təşkil edən bələdiyyə əmlakının yaranması əsaslarını" müəyyən etdiyi bildirilir. Qanunun 3-cü maddəsində isə bələdiyyə əmlakının yaranma mənbələrinin adını çəkir. Bu zaman bələdiyyəyə verilən əmlakları yox, bələdiyyələrin öz fəaliyyətləri nəticəsində əldə olunan və yaradılan əmlakların da adı çəkilir.

Qanunda mübahisəli məqamlardan biri də "varisi olmayan əmlakın bələdiyyələrə keçməsi yolu ilə əldə olunan əmlak" məsələsidir. Məsələ ondadır ki, 1999-cu il dekabr ayının 7-də qəbul edilən bu qanunda varisi olmayan əmlakın bələdiyyələrə keçməsi nəzərdə tutulur. 28 dekabr 1999-cu ildə qəbul edilən və 1 iyun 2000-ci ildən qüvvəyə minən Mülki Məcəllənin 1165-ci maddəsində isə "Vərəsələri olmayan əmlakın xəzinəyə keçməsi" başlığı ilə "Əgər nə qanun üzrə, nə də vəsiyyət üzrə vərəsə yoxdursa və ya vərəsələrdən heç biri mirası qəbul etməmişdirsə, yaxud bütün vərəsələr vərəsəlik hüququndan məhrum edilmişdirsə, vərəsələri olmayan əmlak dövlətə keçir; əgər miras qoyan şəxs qocalar, əlillər üçün müəssisələrin, müalicə, tərbiyə və sosial təminat müəssisələrinin təminatında olmuşdursa, onların mülkiyyətinə keçir" tənzimlənməsinə yer verilib.

Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında

qanunun 3-cü maddəsində əmlakın yaranması mənbələrindən biri kimi görünən varisi olmayan əmlakın bələdiyyələrə keçməsi məsələsi sadəcə deklarativ müddəadır və tətbiqinə şərait yaradan başqa düzənləmə yoxdur. Mülki Məcəllənin 1165-ci maddəsi isə bu məsələni daha ətraflı tənzimləmiş və varisi olmayan əmlakın dövlət xəzinəsinə keçməsi zəruriliyini və ardıcılığını göstərmişdir.

Məsələnin bir başqa yönü ondan ibarətdir ki, Mülki Məcəllə bu qanundan sonra qəbul edilib. Normativ hüquqi aktlar haqqında Qanunun 29-cu maddəsinin 1-ci bəndinə görə "Yeni aktın qəbul edilməsi ilə yeni normativ göstərişlərə zidd olan və ya yeni aktla tam əhatə olunan, yaxud formal olaraq qüvvədən düşməmiş, lakin faktik əhəmiyyətini itirən əvvəllər qəbul edilmiş bütün aktlar, yaxud onun hissələri bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada qüvvəsini itirmiş hesab olunur". Deməli buradan çıxaracağımız nəticə bu qanunun bələdiyyələrin əmlakının mənbələrindən biri olan "varisi olmayan əmlakın bələdiyyələrə keçməsi yolu ilə əldə olunan əmlak" la bağlı müddəa cəmi bir neçə həftə sonra öz hüquqi qüvvəsini itirib. Bu məsələ ilə bağlı Mülki Məcəllənin daha sonra qəbul edilən və daha geniş tənzimləyə yer verən müddəası qüvvəyə minib.

Qanunun 4-cü maddəsinin ilk abzasında "Bu Qanunda və digər normativ hüquqi aktlarda müəyyən edilmiş qaydada dövlət mülkiyyətində olan və bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün zəruri mənzil-kommunal, sosial və mədəniyyət obyektləri, əhalinin ümumi istifadəsində olan obyektlər və digər dövlət əmlakı onların mülkiyyətinə verilir" ifadəsinə yer verilsə də qanunda bələdiyyəyə bu əmlakların verilməsi qaydası və zamanı yoxdur. Bu qaydalar ancaq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 iyun 2001-ci il tarixli 498 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Dövlət

əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddətləri haqqında Əsasnamə" ilə müəyyənləşdirilmişdir. Burada da iki ziddiyyətli məqam var. Birincisi, bu qanun qəbul edildikdən sonra onun tətbiqi ilə bağlı Prezidentin 15 yanvar 2000-ci il tarixli "Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı"ndakı müddətlə bağlıdır. Fərmanda Azərbaycan Respublikası Nazirlər Komitəsinə tapşırılır ki, 1 ay müddətində "Bələdiyyə mülkiyyətinə əmlakın verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin beşinci hissəsində nəzərdə tutulmuş bələdiyyənin mülkiyyətinə obyektlərin verilməsi qaydası və müddətləri barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin". Ancaq "Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddətləri haqqında Əsasnamə" tam 18 ay sonra qəbul edilir.

İkinci məsələ hansı əmlakın bələdiyyələrə verilməsi ilə bağlıdır. Məlumdur ki, ölkə sosialist idarəçiliyindən və sosialist dövlət mülkiyyətindən özəl mülkiyyətə keçid mərhələsini məhz 1990-cı illərin son 5 ilində tamamlamışdır. Ölkədə iki böyük özəlləşdirmə proqramı həyata keçirilmişdir. Bu qanun qəbul edilənə qədər mahiyyət etibarını ilə bələdiyyə mülkiyyətinə verilməli olan bir çox əmlak özəlləşdirilmişdir. Bu qanunun qəbulundan sonra bələdiyyələrə mülkiyyətin verilməsi qaydalarının qəbuluna qədərki müddətdə isə demək olar ki bu proses tamamlanmışdır. Bu baxımdan qanundakı ifadələrin reallaşması imkanı xeyli azalmışdır.

Qanunun 4-cü maddəsinin 3-cü abzasında "Qanunvericilikdə özəlləşdirilməsi qadağan edilən və ya müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakı istisna olmaqla, bələdiyyələrin ərazilərində yerləşən digər dövlət əmlakı onların mülkiyyətinə verilmə

bilər" şəklində qeyri-müəyyən bir normaya yer verilib. Burada ilk diqqət çəkən tərəf özəlləşdirilməsi qadağan olan əmlakın bələdiyyələrə verilməsinin mümkün olmadığıdır. İkinci məqam isə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakının da bələdiyyələrə verilməyəcəyidir. Əslində bu müddəanın özü ikibaşlıdır. Birincisi, elə anlaşılabilir ki, bu qanunun qəbuluna qədər müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən özəlləşdirilmiş əmlaklar bələdiyyəyə verilməz. İkincisi, elə anlaşılır ki, bu qanunun qəbulundan asılı olmayaraq gələcəkdə də müvafiq icra hakimiyyətinin qərarı ilə özəlləşdirilən əmlaklar bələdiyyəyə verilməz.

Təəssüf ki, bu qanunun tətbiqi ilə bağlı Fərmanın 2-ci hissəsindəki ilk cümlə ikinci ehtimalı haqlı çıxarır. Belə ki, "Qanununun 4-cü maddəsinin üçüncü hissəsində "müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakı" dedikdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər, yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə razılaşdırılaraq Azərbaycan Respublikası Dövlət Əmlakı Nazirliyinin qərarı ilə özəlləşdirilən müəssisə və obyektlər nəzərdə tutulur"-deyilir. "Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddətləri haqqında Əsasnamə"nin 2-ci bəndində isə verilməsi qadağan olan obyektlərin dairəsi bu bir az da genişləndirilir və "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin qərarı ilə özəlləşdirilən dövlət əmlakı (o cümlədən, həmin əmlak yerləşən torpaq sahələri, özəlləşdirilənə qədər dövlət mülkiyyətində qalan dövlət əmlakı və fiziki və ya qeyri-dövlət hüquq saxslərinin vəsaiti hesabına inşa edilmiş obyektlərin yerləşdiyi torpaq sahələri)" bu əhatəyə aid edilir. Diqqət etsək, Prezidentin, Nazirlər Kabinetinin, İİN-nin qərarı ilə özəlləşdirilmiş

vox, özəlləşdirilən müəssisə və obyektlərdən bəhs edilir. "Özəlləşdirilən" anlayışı indiki və gələcək zamanı özündə ehtiva edir. Bu ifadənin seçilməsi əslində təsadüfə bənzəmir. Əsasnamənin 2-ci bəndində "özəlləşdirilənə qədər dövlət mülkiyyətində qalan dövlət əmlakı" deməklə bu öz təsdiqini tapır və praktikada bələdiyyələrə əmlak verilməməsi üçün bir səbəb kimi irəli sürülür. Bu müddədə digər bir düşündürücü məqam, bələdiyyəyə gəlir gətirə biləcək əmlakların verilməsinin qarşısının alınmasıdır. Yuxarıda adı çəkilən 3 müvafiq icra hakimiyyəti orqanı əsasən iqtisadi dəyəri olan və işlərsə gəlir gətirən obyektləri və müəssisələri özəlləşdirir. Bu tip obyekt və müəssisələrin isə bələdiyyəyə verilməyəcəyi nəzərdə tutulur.

Qanunun 4-cü maddəsinin 3-cü abzasındakı son ifadə "...bələdiyyələrin ərazilərində yerləşən digər dövlət əmlakı onların mülkiyyətinə verilə bilər" şəklindədir. "Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddətləri haqqında Əsasnamə"də dövlət mülkiyyətində olan və bələdiyyənin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün zəruri mənzil-kommunal, sosial və mədəniyyət obyektlərinin, əhəlinin ümumi istifadəsində olan obyektlərin və digər dövlət əmlakının bələdiyyələrin mülkiyyətinə verilməsi mümkün görünür.

Lakin realıqda bu kateqoriyaya girən əmlaklar ya mədəniyyət obyektləri, ya da varsa işləməz halda olan kiçik xidmət obyektləridir.

Əvvəllər bələdiyyə ərazisində kolxozlar mövcud olubsa, bu halda kolxozda olan bütün əmlak kollektiv mülkiyyətin olduğu üçün bunların hamısı özəlləşdirilib və ya qarşılıqsız olaraq ordakı əhaliyə verilib. Sovxozlar olan ərazilərdə də torpaqlar əhaliyə paylanıb, obyektlərin tamamına yaxını isə iki özəlləşdirmə proqramı çərçivəsində özəlləşdirilib.

Bu müddədəki son sözlərə diqqət etsək "verilə bilər"

deməklə əslində verilməməsi üçün də əl yeri qoyulub. Bunun nəticəsidir ki, "Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddətləri haqqında Əsasnamə"nin 7-ci bəndində "Bələdiyyə mülkiyyətinə dövlət əmlakı bələdiyyələr tərəfindən bu əmlakdan istifadə etmək imkanı yarandıqda, onların müraciəti əsasında verilir"-şəklində qeyri-hüquqi ifadəyə yer verilib. Bələdiyyələr tərəfindən bu əmlakdan istifadə etmək imkanını İİN-yi necə müəyyənləşdirəcək, bu aydın deyil.

Qanunda "verilə bilər" ifadəsi əmredici formada ifadə olmalıydı. Lakin bilərəkdən bu maddənin işlədilməsi zamanı subyektiv mülahizələrin istifadəsinə imkan tanınıb. Bununla da, qanunun qəbulundan 5 il keçməsinə baxmayaraq faktiki bu qanun işləməyib.

Qanunun tətbiqini tənzimləyən Fərmanın 3-cü bəndində "Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə və yerli icra hakimiyyəti orqanlarına tapşırılsın ki, 15 gün müddətində bələdiyyələrin fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə lazımı inzibati binaların, otaqların və avadanlıqların verilməsini təşkil etsin" deyilsə də bu günə qədər bələdiyyələrin bir çoxu hətta yerləşdikləri binaların və ya otaqların mülkiyyətini əldə edə bilməyiblər.

NƏTİCƏ

Qanunun təhlili göstərir ki, qanunverici yeni qurulan, heç bir mülkiyyəti və maliyyə gücü olmayan, qanunlarla güclü maliyyə mənbəyi nəzərdə tutulmayan bələdiyyələrə əmlak verilməsi məsələsində dəqiq müəyyən olunmuş ifadələr əvəzinə ümumi və qeyri-müəyyən ifadələrə üstünlük vermişdir.

- qanundakı ümumi və mücərrəd ifadələr çıxarılmalı və dəqiq ifadələrə yer verilməli, bələdiyyə ərazisində olan, özəlləşdirilməsi qadağan olunmayan zəruri əmlak bələdiyyələrin mülkiyyətinə verilməlidir.

- dövlət mülkiyyətində olan və bələdiyyənin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün zəruri mənzil-kommunal, sosial və mədəniyyət obyektləri, əhəlinin ümumi istifadəsində olan obyektlər, qurğular, avadanlıqlar bələdiyyələrə verilməli, icra hakimiyyətlərində olan müvafiq departamentlər (xidmət, ticarət, nəqliyyat, yaşıllaşdırma və s.) bələdiyyələrə keçirilməlidir.

BƏLƏDİYYƏ TORPAQLARININ İDARƏ EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN EKSPERTİZASI

Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Qəbul edilmişdir: 29 iyun 2001-ci il.

Əlavə və dəyişikliklər: 9 aprel 2004-cü il.

Bu Qanun bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinin ümumi qaydalarını, istifadəsi və mühafizəsi sahəsində hüquq münasibətlərini tənzimləyir.

I Fəsil

Ümumi müddəalar

Maddə 1. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi

Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi bu Qanundan, Azərbaycan Respublikasının Torpaq və Mülki Məcəllələrindən, "Bələdiyyə əraziləri və torpaqları haqqında" və "Şəhərsalmanın əsasları haqqında" Azərbaycan Respublikası qanunlarından və torpaq münasibətlərini tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Maddə 2. Bələdiyyə torpaqlarının tərkibi

2.1. Müvafiq inzibati ərazi daxilində qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada dövlət mülkiyyətində

saxlanmış və xüsusi mülkiyyətə verilmiş torpaqlar çıxılmaqla qalan torpaqlar bələdiyyə torpaqlarıdır.

2.2. İstifadə xüsusiyyətlərinə görə bələdiyyə torpaqları Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş ümumi istifadədə olan torpaqlara, hüquqi və fiziki şəxslərin qanuni istifadəsində və icarəsində olan torpaqlara, habelə ehtiyat fondu torpaqlarına bölünür.

2.3. Qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, məqsədli təyinatına və hüquqi reciminə görə bələdiyyə torpaqlarının tərkibinə bütün kateqoriyalardan olan torpaqlar daxil edilə bilər.

2.4. Müəyyən kateqoriyaya aid edilmiş bələdiyyə torpaqlarının başqa məqsədlər üçün istifadəsinə yalnız məqsədli təyinatının dəyişdirilməsindən sonra yol verilə bilər.

Maddə 3. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilişinin əsas prinsipləri

3.0. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

3.0.1. torpaqların məqsədli təyinatı üzrə istifadə edilməsi və dövriyyədən əsassız çıxarılmasına yol verilməməsi;

3.0.2. torpaqların münbit qatının bərpası, artırılması, mühafizəsi, təbii və antropogen təsirlərdən qorunması;

3.0.3. torpaqların xüsusi mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsində qanunvericiliyə və sosial ədalət prinsiplərinə əməl edilməsi;

3.0.4. torpaqdan haqqı ödənilməklə istifadə edilməsi;

3.0.5. müxtəlif məqsədlər üçün mülki dövriyyəyə cəlb edilən torpaqlar barədə əhalinin məlumatlandırılması.

Maddə 4. Torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətləri

4.0. Torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin öz inzibati əraziləri daxilində səlahiyyətləri aşağıdakılardır:

4.0.1. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlara sahiblik, onlardan istifadə və onlar barədə sərəncam vermək;

4.0.2. müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə torpaqlarını ümumi istifadəyə, hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsinə, icarəsinə və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının və hüquqi şəxslərinin mülkiyyətinə vermək;

4.0.3. yaşayış məntəqəsinin baş planının, planlaşdırma və tikinti layihələrinin, yerquruluşu və təsərrüfat planlarının hazırlanmasını və həyata keçirilməsini öz səlahiyyətləri daxilində təşkil etmək;

4.0.4. bələdiyyə torpaqlarının istifadəçilərindən torpaq vergisini və icarə haqqını almaq;

4.0.5. bələdiyyə ehtiyacları üçün torpaq sahələrini Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada geri almaq;

4.0.6. bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsinə və yaxşılaşdırılmasına dair proqramlar hazırlamaq, təsdiq etmək və onları həyata keçirmək;

4.0.7. hüquqi və fiziki şəxslərin mülkiyyətinə, istifadəsinə və icarəsinə verilən torpaq sahələrinin minimum həddini müəyyən etmək;

4.0.8. bələdiyyə mülkiyyətinə torpaq alınması zəruriyyəti yarandığı hallarda torpaq hərraclarından və xüsusi mülkiyyətçilərdən torpaq sahələri almaq, habelə dövlət mülkiyyətindən torpaq alınması barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları qarşısında vəsatət qaldırmaq;

4.0.9. bələdiyyə torpaqlarından səmərəli istifadə

olunmasına və onların mühafizəsinə nəzarət etmək;

4.0.10. bələdiyyə torpaqlarına dair məhkəmədən kənar qaydada həll olunmalı mübahisələri həll etmək;

4.0.11. öz səlahiyyətləri daxilində torpaq istifadəçilərinin və icarəçilərinin hüquqlarını müdafiə etmək;

4.0.12. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirmək.

Maddə 5. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsində bələdiyyələrlə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları arasında münasibətlərin tənzimlənməsi

5.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlara sərəncam verilməsi, həmin torpaqların istifadəsi və mühafizəsi sahəsində idarəetməni həyata keçirmək bələdiyyələrin müstəsna hüququdur.

5.2. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrinin hüdudları, növləri və ölçüləri müəyyən edilən gündən "Torpaq islahatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 25-ci maddəsinin birinci hissəsi ilə bələdiyyə torpaqlarının idarə olunması sahəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına verilmiş səlahiyyətlər həyata keçirilə bilməz.

5.3. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlara sahiblik, onlardan istifadə və bu torpaqlar barəsində sərəncam vermək sahəsində bələdiyyələrin hüquqlarını məhdudlaşdıran qərarlar qəbul edilməsinə yol verilmir.

5.4. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, torpaq istifadəçiləri, icarəçiləri və qeyri-hökumət təşkilatları bələdiyyə torpaqlarına dair münasibətlərdə yalnız Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə onlara verilmiş səlahiyyətlər daxilində iştirak edə bilərlər.

II Fəsil

Bələdiyyə torpaqlarının mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinin xüsusiyyətləri

Maddə 6. Torpaq sahələrinin mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinin ümumi qaydaları

6.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlar Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyinə, "Bələdiyyə əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa və torpaq münasibətlərini tənzimləyən digər normativ-hüquqi aktlara uyğun olaraq mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilir.

6.2. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların hər hansı hüquqla hüquqi və fiziki şəxslərə verilməsi bələdiyyələrin qərarı və tərəflər arasında bağlanmış müqavilə əsasında həyata keçirilir. Müqavilədə tərəflərin hüquqları və vəzifələri, torpaq sahəsinin hüquqi statusu, öhdəliklər, servitutlar və digər məhdudiyyətlər, müqaviləyə xitam verilməsinin əsasları və torpaqların istifadəsi və mühafizəsi üzrə başqa şərtlər nəzərdə tutulur.

6.3. Bələdiyyələrin ehtiyat fondunun kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqları yalnız məqsədli təyinatı üzrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydalara əməl edilməklə istifadəyə və icarəyə verilir.

6.4. Elektrik, rabitə, neft-qaz və nəqliyyat xətləri və sənaye müəssisələrinin sanitariya-mühafizə zonaları altındakı bələdiyyə torpaqlarının çoxmərtəbəli, çoxmənzilli, fərdi yaşayış və bağ evlərinin, qaracların tikintisi və sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədilə zəruri tikililərin inşası üçün, habelə çoxmənzilli yaşayış evlərinə aid torpaq sahələrinin kənar məqsədlər üçün xüsusi mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinə yol verilmir.

6.5. Torpaq sahəsinin mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsi bələdiyyələrin qərarı ilə sahənin xüsusiyyətinə və torpağın ayrılma məqsədinə, mövcud texniki normaları, habelə yerquruluşu və şəhərsalma sənədlərinə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının razılığı alındıqdan sonra torpaqayırma qaydasında həyata keçirilir. Torpaqayırma sənədlərinin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən təsdiq edilən əsasnamə ilə tənzimlənir.

6.6. Torpaq sahəsi əldə etmək istəyən hüquqi və fiziki şəxslər bələdiyyələrə ərizə ilə müraciət edirlər. Ərizədə torpağın ölçüsü, yeri və məqsədli təyinatı göstərilməlidir.

6.7. Bələdiyyələr on gün müddətində ərizəyə baxır və Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada (torpaqayırma sənədləri hazır olduqdan sonra) torpaq sahəsinin verilməsi barədə qərar qəbul edirlər. Həmin qərar torpaq sahəsinin naturada (yerdə) ayrılması və torpaq üzərində hüquqlara dair sənədlərin verilməsi üçün əsasdır. Bələdiyyələr qərar qəbul etdiyi andan 15 gündən gec olmayaraq onun surətini bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən orqana* göndərməlidirlər.

6.8. Torpaq sahələrinin mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsinə dair torpaqayırma sənədlərinin hazırlanması torpaq almaq istəyən şəxsin vəsaiti hesabına həyata keçirilir.

6.9. Bələdiyyə torpaqları üzərində mülkiyyət, istifadə, icarə və digər hüquqlar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alınır.

6.10. Xüsusi mülkiyyətdə, habelə istifadədə və icarədə olan bələdiyyə torpaqları dövlət, bələdiyyə və ictimai ehtiyaclar üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada geri alına bilər.

6.11. Bələdiyyələr tərəfindən mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilən torpaq sahələrinə Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş öhdəliklər, servitutlar və digər məhdudiyətlər qoyula bilər.

Maddə 7. Xüsusi mülkiyyətə verilən bələdiyyə torpaqları

7.1. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə bələdiyyələrin ehtiyat fondunun aşağıdakı torpaqları xüsusi mülkiyyətə verilə bilər:

7.1.1. yaşayış məntəqələrinin perspektiv inkişafı üçün cəlb olunan torpaqlar;

7.1.2. kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqlar;

7.1.3. hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsinə və icarəsinə verilmiş kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqların öz vəsaiti hesabına yararlı hala salınmış kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar;

7.1.4. qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün istifadəyə və icarəyə verilmiş torpaqlar.

7.2. Ümumi istifadədə olan, habelə hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsində və icarəsində olan bələdiyyələrin kənd təsərrüfatı təyinatlı, eləcə də meşə və su fondu torpaqları xüsusi mülkiyyətə verilə bilməz.

7.3. Xüsusi mülkiyyətə verilən bələdiyyə torpaqları mülkiyyətində torpaq sahəsinin olub-olmamasından asılı olmayaraq haqqı ödənilməklə aşağıdakılara verilir:

7.3.1. fərdi yaşayış və bağ evlərinin tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına;

*AR-in Ədliyyə Nazirliyi nəzərdə tutulur

7.3.2. fərdi və kooperativ qaraclarının tikintisi üçün Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına və onların kooperativinə;

7.3.3. sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək üçün Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxslərinə.

7.4. Müvafiq inzibati-ərazi vahidi daxilində adambaşına düşən orta torpaq norması və torpaq ehtiyatları azlıq təşkil etdiyi hallarda bələdiyyələr torpaq sahəsinin ilk növbədə öz ərazilərində yaşayan vətəndaşlara və sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən hüquqi və fiziki şəxslərə xüsusi mülkiyyətə verilməsi barədə qərar qəbul edə bilərlər.

Maddə 8. Xüsusi mülkiyyətə verilən torpaq sahələrinin normaları

8.0. Xüsusi mülkiyyətə verilən torpaq sahələrinin normaları müvafiq inzibati-ərazi vahidi üzrə adambaşına düşən orta torpaq norması, yerli şərait, əhalinin sıxlığı, torpaq ehtiyatlarının miqdarı və bu məqsədlə yaxın dövr üçün tələbat nəzərə alınmaqla aşağıdakı hədlər daxilində bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilir:

8.0.1. fərdi yaşayış evlərinin tikintisi üçün Bakı şəhərində tətbiq edilən 1-4-cü zonalar üzrə - 0,04 hektaradək; 5-8-ci zonalar üzrə - 0,05 hektaradək, 9-12-ci zonalar üzrə - 0,06 hektaradək, Naxçıvan, Gəncə, Sumqayıt, Əli Bayramlı, Mingəçevir, Naftalan, Xankəndi, Şəki və Yevlax şəhərlərində - 0,07 hektaradək, digər rayon mərkəzlərində - 0,08 hektaradək, qəsəbə və kəndlərdə - 0,12 hektaradək;

8.0.2. fərdi bağ evlərinin tikintisi üçün - 0,12 hektaradək;

8.0.3. kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün inzibati-ərazi vauidi üzrə adambaşına düşən orta torpaq normasının kənd təsərrüfatına az yararlı torpaqlardan - 500

mislinədək; yararsız torpaqlardan - 600 mislinədək;

8.0.4. sənaye, nəqliyyat, rabitə və digər istehsal, ticarət, ictimai-iaşə, xidmət, digər obyektlərin, habelə fərdi və kooperativ qaracların, inzibati və çoxmənzilli çoxmərtəbəli binaların tikintisi üçün - layihə sənədləri ilə tələb olunan ölçüdə;

8.0.5. Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxslərinin istifadəsinə və icarəsinə verilmiş kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqların yararlı hala salınmış hissəsi;

8.0.6. qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsinə və icarəsinə verilmiş torpaq sahəsinin ayrılma məqsədi üzrə faktiki istifadə olunan hissəsi.

Maddə 9. Bələdiyyə torpaqlarının satışının xüsusiyyətləri

9.1. Azərbaycan Respublikasında bələdiyyə torpaqları üzərində mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqları bələdiyyələrin qərarı ilə bilavasitə, torpaq hərracları və ya müsabiqələri vasitəsilə satıla bilər.

9.2. Bələdiyyə torpaqlarının satışı ərazinin inkişaf planları, yerquruluşu, yaşayış məntəqələrinin baş planı və şəhərsalma sənədləri əsasında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada yerli özünüidarə orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

9.3. Bələdiyyənin ehtiyat fondunun özəlləşdirilən torpaqları barədə alqı-satqı əqdləri, yerli normativlər nəzərə alınmaqla aşkarlıq şəraitində bağlanılır.

9.4. Ərazi planlaşdırılması əsasında yaşayış məntəqəsinin infrastrukturunu sahələrinin yaradılması üçün nəzərdə tutulan, habelə xüsusi şəhərsalma əhəmiyyətinə malik bələdiyyə torpaqlarının satışı, bir qayda olaraq, torpaq

hərracları və ya müsabiqələri vasitəsilə həyata keçirilir.

9.5. Kənd təsərrüfatı torpaqlarının, onlar üzərində istifadə və icarə hüquqlarının, habelə kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqların kənd təsərrüfatına və onunla bağlı olan dövriyyəyə cəlb edilməsi məqsədilə satın alınmasında üstünlük hüququ, bu torpaqların əvvəlki istifadəçilərinə və icarəçilərinə, habelə satışa çıxarılan sahələrlə həmsərhəd yerləşən kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına verilir. Bu torpaq sahələrinə tələb təklifi üstələdiyi hallarda satış hərrac və ya müsabiqə yolu ilə həyata keçirilir.

9.6. Bələdiyyə tərəfindən bilavasitə satılmış torpaq sahələri və onlar üzərində istifadə və icarə hüquqlarına dair alqı-satqı aktı tərtib edilir.

9.7. Bələdiyyələr satışa çıxarılan torpaq sahələri və bu torpaqların ölçüləri, təyinatı, qiyməti, olduğu yeri göstərilməklə elanlar vasitəsilə əhalini əvvəlcədən məlumatlandırır, ildə bir dəfə torpaqların dövriyyəsi və istifadə olunması barədə məlumatları seçicilərə çatdırırlar.

Maddə 10. Satışa çıxarılan torpaq sahələrinin qiyməti

10.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələri satıldıqda qiymətlər torpağın normativ qiymətindən az olmamaq şərtilə bazar qiyməti nəzərə alınmaqla bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilir.

10.2. Bələdiyyələrin kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqları öz vəsaitləri hesabına yararlı hala salaraq kənd təsərrüfatı məhsulları istehsal edən Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxslərinə satıldıqda bu torpaqlarda torpaq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qiymət güzəştləri tətbiq olunur.

10.3. Satışa çıxarılan bələdiyyə torpaqlarının qiymətinin formalaşmasının şərtləri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

Maddə 11. Torpaq sahələrinin istifadəyə və icarəyə verilməsi

11.1. Bələdiyyə torpaqları ümumi istifadəyə, habelə daimi və ya müvəqqəti istifadəyə verilir.

11.2. Torpaqların istifadəyə verilməsi qaydaları və şərtləri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

11.3. Bələdiyyə mülkiyyətində olan bütün torpaqlar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada icarəyə verilə bilər.

11.4. Xüsusi şəhərsalma əhəmiyyətinə malik bələdiyyə torpaqları ayrılıqda, yaxud layihələrlə birlikdə yalnız torpaq müsabiqələri və ya hərracları vasitəsilə icarəyə verilə bilər.

11.5. Bələdiyyələrin ehtiyat fondundan yaşayış məntəqələrinin perspektiv inkişafı üçün ayrılan torpaqlar hüquqi və fiziki şəxslərin icarəsinə yalnız qısa müddətə verilir.

11.6. Bələdiyyə torpaqları mənfəət əldə etmək məqsədilə fəaliyyət göstərən hüquqi və fiziki şəxslərə icarə əsasında verilir.

11.7. Ümumi istifadədə olan bələdiyyə torpaqlarının bütövlükdə icarəyə verilməsinə yol verilmir.

11.8. Ümumi istifadədə olan bələdiyyə torpaqlarında yerləşən meydan, küçə, keçid, yol kənarı, sahil, park, meşə-park, xiyaban, çimərlik və əhalinin ictimai tələbatının ödənilməsinə xidmət edən digər yerlərdə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək məqsədilə ticarət, məişət, ictimai-iaşə, əyləncə, idman obyektlərinin və digər zəruri tikililərin müvəqqəti quraşdırılması üçün sahələr hüquqi və fiziki şəxslərin icarəsinə bələdiyyələr tərəfindən qısa müddətə verilir. Belə məqsədlər üçün icarəyə verilən sahələrin ölçüsü layihə synədlərində nəzərdə tutulan ölçüdən çox ola bilməz.

11.9. Bələdiyyə torpaqlarının icarəyə verilməsi şərtləri, müddəti və icarə haqqı tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilir və bələdiyyələr ilə həmin torpaqların icarəçiləri arasında qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bağlanılan müqavilədə təsbit olunur.

11.10. Torpağın icarəsinə dair müqavilənin qüvvədə olduğu müddət qurtardıqdan sonra icarəçinin həmin müqaviləni təzələmək üçün üstünlük hüququ vardır.

11.11. İcarəçi icarəyə götürdüyü torpaq sahəsini subicarəyə yalnız bələdiyyələrin razılığı ilə verə bilər.

11.12. İcarə müddəti tamam olanadək icarəçi öldükdə torpaq sahəsinə icarə hüququ olan vərəsələrindən birinə keçir.

11.13. Torpaq icarəsinə dair münasibətlər Azərbaycan Respublikasının torpaq və mülki qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

11.14. İstifadəyə və icarəyə verilən bələdiyyə torpaqlarının ölçüsü, inzibati-ərazi vahidi üzrə adambaşına düşən orta torpaq norması, yerli şərait, əhalinin əsas məşğuliyyəti, torpaq ehtiyatının miqdarı nəzərə alınmaqla müvafiq bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilir.

III Fəsil

Bələdiyyə torpaqlarından istifadə edilməsinin ümumi qaydaları

Maddə 12. Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlardan istifadə

12.1. Kənd təsərrüfatı ehtiyacları üçün verilmiş və ya bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan torpaqlar bələdiyyənin kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqları sayılır.

12.2. Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlardan istifadə qaydaları və şərtləri Azərbaycan Respublikasının torpaq

və aqrar qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

12.3. İstifadəsində və ya icarəsində kənd təsərrüfatı təyinatlı bələdiyyə torpaqları olan hüquqi və fiziki şəxslər torpaqların münbitliyinin və digər faydalı xassələrinin qorunması və yüksəldilməsi üçün müvafiq mədəni-texniki, meliorativ və aqrotexniki tədbirlər görməlidirlər.

Maddə 13. Yaşayış məntəqələrinin torpaqlarından istifadə

13.1. Yaşayış məntəqələrinin torpaqlarının tərkibinə Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinin 18-ci maddəsinin ikinci hissəsi ilə müəyyən olunmuş torpaqlar daxildir.

13.2. Yaşayış məntəqələrinin perspektiv inkişafı üçün ayrılmış bələdiyyə torpaqlarından şəhərlərin, qəsəbələrin və kəndlərin baş planlarına, ərazinin planlaşdırılması və tikintisi layihələrinə və eləcə də yer-təsərrüfat quruluşu planlarına müvafiq surətdə istifadə edilir.

13.3. Şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin hüdudları dəyişdirilərkən və ya orada tikinti üçün torpaq sahələri ayrılarkən yaşayış məntəqəsinin baş planı ilə müəyyən edilmiş şəhərsalma norma, qayda və rəqlamentlərinə əməl olunmalıdır.

13.4. Yaşayış məntəqələrinin ümumi istifadədə olan bələdiyyə torpaqlarında əhalinin ictimai tələbatının ödənilməsinə xidmət edən ticarət, ictimai-iaşə, məişət və digər obyektlər istisna olmaqla, başqa məqsədlər daşıyan obyektlərin tikintisinə yol verilmir.

13.5. Ümumi istifadədə olan bələdiyyə torpaqlarında əhalinin ictimai tələbatının ödənilməsinə xidmət etmək üçün müvəqqəti inşa edilən səyyar köşklər və digər tikililər şəhərsalma və memarlıq norma və qaydalarına uyğun olmalı, ərazinin məqsədli istifadəsinə və ahəngdar fəaliyyətinə maneçilik törətməməlidir.

13.6. Şəhəratrafi zonaların bələdiyyə mülkiyyətinə aid torpaqları bu zonaların təsdiq edilmiş planlaşdırma layihəsinə uyğun olaraq istifadə edilir. Bu torpaqlar xüsusi mühafizə olunur və orada sanitariya-gigiyena, sağlamlaşdırma funksiyaları və əhalinin istirahətinin təşkili məqsədləri ilə bir araya sığmayan tikili və qurğuların inşa edilməsinə yol verilmir.

13.7. Şəhərlərin, qəsəbələrin və kənd yaşayış məntəqələrinin bələdiyyə torpaqlarından istifadə qaydaları Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi, "Şəhərsalmanın əsasları haqqında", "Bələdiyyə əraziləri və torpaqları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunları ilə, habelə onlara uyğun olaraq qəbul olunmuş müvafiq normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilir.

Maddə 14. Sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlardan istifadə

14.1. Bələdiyyə mülkiyyətinə aid torpaqlarda yerləşən sənaye, nəqliyyat, rabitə, boru kəməri xətləri, dağ-mədən və digər qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün ayrılmış və onların ətrafında yaradılmış xüsusi hüquqi recimli mühafizə zonalarında torpaqlardan istifadə qaydaları və şərtləri, habelə həmin torpaqlarda abadlıq işlərinin aparılması, yaşayış, inzibati, mədəni-məişət və digər binaların tikintisi və qurğuların quraşdırılması işləri bələdiyyələrin razılığı ilə həyata keçirilir.

14.2. Elektrik, rabitə, neft-qaz və nəqliyyat xətləri, habelə sənaye obyektlərinin sanitariya-mühafizə zonalarının altındakı bələdiyyə torpaqları, bu torpaqların və obyektlərin mülkiyyətçilərinin və istifadəçilərinin razılığı ilə yalnız qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün istifadə edilə bilər.

14.3. Geodeziya, geoloji, arxeoloji, neft-qaz kəşfiyyat

və qazma işlərinin aparılması nəticəsində yararsızlaşmış torpaq sahələri bu işləri aparan idarə və təşkilatlar tərəfindən qanunvericilikdə müəyyən olunmuş qaydada abadlaşdırılmalı və yararlı vəziyyətə gətirilməlidir.

14.4. Radioaktiv və kimyəvi çirklənməyə məruz qalmış, insanların sağlamlığına təhlükə yarada bilən, habelə məhsul istehsalı üçün sanitariya tələblərinə cavab verməyən torpaqlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının mütəxəssislərinin ekspert rəyi əsasında bələdiyyələrin qərarı ilə təsərrüfat dövrüyyəsindən müvəqqəti çıxarılır, konservasiya edilir və bərpa olunmaq üçün ehtiyat torpaq fonduna keçirilir.

14.5. Sənaye, nəqliyyat, rabitə, müdafiə və digər təyinatlı torpaqlardan istifadənin başqa şərtləri və qaydaları Azərbaycan Respublikasının müvafiq normativ-hüquqi aktları ilə müəyyən edilir.

Maddə 15. Başqa kateqoriyalara aid edilmiş bələdiyyə torpaqlarından istifadə

Başqa kateqoriyalara aid edilmiş bələdiyyə torpaqlarından istifadə Azərbaycan Respublikasının müvafiq normativ hüquqi aktları ilə tənzimlənir.

Maddə 16. Qeyri-qanuni istifadə edilən torpaq sahələrinə dair tələblər

16.1. Qeyri-qanuni istifadə edilən (özbaşına tutulmuş) bələdiyyə torpaqları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməmiş, habelə rəsmiləşdirilmiş ölçüdən artıq istifadə edilən torpaqlardır.

16.2. Qeyri-qanuni istifadə edilən (özbaşına tutulmuş) torpaq sahələri Azərbaycan Respublikasının torpaq və

mülki qanunvericiliyinə uyğun olaraq aidiyyəti üzrə geri qaytarılmalıdır.

16.3. Bu Qanun qüvvəyə minənədək fərdi yaşayış və bağ evlərinin, qaracların, habelə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək məqsədilə zəruri obyektlərin tikintisi üçün qeyri-qanuni istifadə edilən bələdiyyə torpaqlarının geri qaytarılması mümkün olmadığı hallarda, bu torpaq sahələri qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada onları istifadə edən vətəndaşların və hüquqi şəxslərin mülkiyyətinə və ya icarəsinə verilir, eyni zamanda torpaq vergisinə cəlb edilir.

16.4. Torpaq üzərində mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqlarını təsdiq edən sənədlərdə göstərilən ölçüdən artıq istifadə edilən torpaq sahəsinin geri alınması mümkün olmadığı hallarda isə artıq sahələr eyni hüquq əsasında həmin şəxslərin adına rəsmiləşdirilir.

IV Fəsil

Torpaq haqqının bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilməsi

Maddə 17. Torpaq haqqının formaları

17.1. Azərbaycan Respublikasında torpaqdan istifadə pulludur.

17.2. Torpaq haqqı torpaq vergisi və icarə haqqı formalarında müəyyən edilir.

Maddə 18. Torpaq vergisi

18.1. Azərbaycan Respublikasında torpaqdan istifadəyə görə torpaq vergisi tutulur. Mülkiyyətində və istifadəsində torpaq sahəsi olan rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər torpaq vergisi ödəyirlər.

18.2. Torpaq vergisi torpaq mülkiyyətçilərinin və ya istifadəçilərinin təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrindən asılı olmayaraq torpaq sahəsinə görə hər il sabit tədiyyə formasında hesablanır.

18.3. Rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər torpaq sahələri barədə özlərinin mülkiyyət və istifadə hüquqlarını təsdiq edən sənədləri aldıqdan sonra ərazi üzrə müvafiq bələdiyyələrdə bir ay ərzində uçota durmalıdırlar.

18.4. Bələdiyyələr öz ərazilərində Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilən hədlərdə torpaq vergisinin dərəcələrini və vergi güzəştlərini müəyyən edirlər.

18.5. Torpaq vergisinin dərəcəsi kənd təsərrüfat torpaqları üzrə 1 şərti bal üçün aylıq gəlirin vergi tutulmayan məbləğinin 0,3 faizi həcmində müəyyən olunur.

18.6. Kadastr qiymət rayonları və ora daxil olan inzibati rayonlar üzrə kənd təsərrüfatı torpaqlarının təyinatı, coğrafi yerləşməsi və keyfiyyəti nəzərə alınmaqla şərti balların müəyyənləşdirilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilir.

18.7. Digər təyinatlı bələdiyyə torpaqları üzrə torpaq sahəsinin hər kvadratmetrinə görə aylıq gəlirin vergi tutulmayan məbləğindən faizlə müəyyən olunan dərəcələri Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuş həcmdə tətbiq edilir.

18.8. Bələdiyyə mülkiyyətində olan aşağıdakı torpaqlar torpaq vergisinə cəlb edilmir:

18.8.1. yaşayış məntəqələrinin ümumi istifadədə olan torpaqları;

18.8.2. bələdiyyələrin mülkiyyətində və ya istifadəsində olan torpaqlar;

18.8.3. istehsal fəaliyyətinə cəlb edilməmiş bələdiyyələrin meşə fondu, su fondu və digər kateqoriyalara aid edilmiş torpaqları.

18.9. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinin 102.2-ci maddəsində göstərilən şəxslərin mülkiyyətində olan torpaqlara görə torpaq vergisinin məbləği aylıq gəlirin vergi tutulmayan məbləğinin 50 faizi qədər azaldılır. Torpaq vergisinə belə güzəştlər tətbiq edilən şəxslərin mülkiyyətində ayrıca qeydiyyatda alınmış iki və daha çox torpaq sahəsi olarsa, vergi güzəştləri mülkiyyətçinin arzusu ilə bu sahələrin birinə, yaşayış fondlarının torpaqlarında isə həmin şəxsin yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda olduğu evin, habelə həyatı sahənin altında olan torpağa şamil edilir.

18.10. Torpaq vergisi torpaq barəsində mülkiyyət və ya istifadə hüququnu təsdiq edən sənədlər əsasında müəyyən edilir. Tikililərin və qurğuların altında olan torpaqlara, həmçinin obyektlərin sanitariya-mühafizə zonalarının torpaq sahələrinə görə torpaq vergisi tutulur.

18.11. Bələdiyyələr tərəfindən hər il iyulun 1-dək fiziki şəxslərə torpaq vergisi hesablanır və tədiyyə bildirişləri avqustun 1-dən gec olmayaraq onlara çatdırılır.

18.12. Ayrılda bir neçə fiziki şəxsin mülkiyyətində və ya istifadəsində olan tikililərin altında qalan və ya onlara xidmət üçün ayrılmış torpaq sahələrinə görə vergi onlara məxsus tikili sahələrinə mütənasib surətdə hesablanır.

18.13. Torpaq vergisi bərabər məbləğlərdə 15 avqust və 15 noyabr tarixlərindən gec olmayaraq bələdiyyə büdcəsinə ödənilir.

Maddə 19. Torpağın icarə haqqı

19.1. Torpağın icarə haqqı torpaqdan müddətli istifadəyə görə icarəçinin icarəyəverənə ödədiyi vəsaitdir.

19.2. İcarəyəverən torpaq vergisi tədiyyəçisi olduqda, torpaq vergisi icarə haqqının tərkibinə daxil edilir.

19.3. İcarəyəverən torpaq vergisi tədiyyəçisi olmadıqda, icarə haqqının tərkibində torpaq vergisi nəzərə

alınmır.

19.4. Torpaqların icarə haqqı tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilir və icarə müqaviləsində təsbit olunur.

19.5. Torpaqların icarə haqqının aşağı həddi torpaq vergisinin 2 misindən az ola bilməz.

19.6. Bələdiyyə mülkiyyətində olan kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlara təklif tələbi üstələdiyi hallarda və kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqlar kənd təsərrüfatı ehtiyacları üçün icarəyə verildikdə icarə haqqı güzəştə tətbiq edilir.

Maddə 20. Torpaqla əlaqədar əqdlərin rəsmiləşdirilməsi

20.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların alqı-satqısı, girov qoyulması (ipotekası), nizamnamə (pay) fonduna verilməsi, habelə mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqlarının digər formalarda dəyişdirilməsi ilə bağlı münasibətlər bələdiyyələrlə müvafiq hüquqi və fiziki şəxslər arasında bağlanmış müqavilələrlə rəsmiləşdirilir.

20.2. Torpaqla əlaqədar əqdlərdən daxil olan vəsaitin müvafiq bələdiyyə tərəfindən müəyyən edilmiş hissəsi yeni torpaqların kənd təsərrüfatı dövryyəsinə cəlb edilməsinə, torpaqların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına, rekultivasiyasına, torpaqların istifadəsi və mühafizəsi ilə əlaqədar digər tədbirlərin həyata keçirilməsinə sərf edilir.

20.3. Torpaq ödəncələri üzrə güzəştlər Azərbaycan Respublikasının müvafiq normativ-hüquqi aktları ilə müəyyən edilir.

V Fəsil

Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsi

Maddə 21. Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsinin məqsədi və vəzifələri

21.1. Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsinin məqsədi onlardan səmərəli istifadə edilməsini, torpaqların kənd təsərrüfatı dövriyyəsiindən əsassız çıxarılmasına yol verilməməsini, onların zərərli antropogen təsirlərindən qorunmasını, torpaqların münbitliyinin bərpasını və artırılmasını təmin etməkdir.

21.2. Bələdiyyə torpaqlarının istifadəçiləri və icarəçiləri torpaqların mühafizəsi sahəsində aşağıdakıları həyata keçirməlidirlər:

21.2.1. ərazinin səmərəli təşkili;

21.2.2. torpaqların münbitliyinin və digər faydalı xassələrinin qorunması, bərpa edilməsi və yaxşılaşdırılması;

21.2.3. torpaqların su və külək eroziyasından, sellərdən, su basmaqdan, bataqlıqlaşmaqdan, şoranlaşmadan, kimyəvi və radioaktiv maddələrlə çirklənmədən, digər dağıdıcı proseslərdən qorunmasını təmin etmək;

21.2.4. kənd təsərrüfatı bitkiləri altında olan torpaqları kol-kos basmaqdan, torpaqların mədəni-texniki vəziyyətini, habelə meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin vəziyyətini pisləşdirən digər proseslərdən qorunması;

21.2.5. yararsızlaşmış kənd təsərrüfatı torpaqlarının münbitliyinin bərpa edilməsi üçün onların konservasiya edilməsi;

21.2.6. korlanmış torpaqların yenidən yararlı hala salınması (rekultivasiyası);

21.2.7. təsərrüfat fəaliyyəti nəticəsində torpaqların korlanması ehtimalı labüd olarsa, onların münbit qatının götürülməsi və təkrar istifadə edilməsi.

21.3. Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsinin məzmunu və qaydaları, bələdiyyələrin, habelə bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların istifadəçiləri və icarəçilərinin torpaqların mühafizəsi sahəsindəki vəzifələri Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi və digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilir.

Maddə 22. Bələdiyyə torpaqlarından səmərəli istifadə edilməsinin və onların mühafizəsinin stimullaşdırılması

22.1. Bələdiyyə torpaqlarından səmərəli istifadə olunması və iqtisadi cəhətdən stimullaşdırılması torpaq mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin və icarəçilərinin torpağın münbitliyinin saxlanması və yüksəldilməsində marağın artırılması, təsərrüfat fəaliyyətinin zərərli təsirlərdən torpaqların qorunması məqsədilə həyata keçirilir.

22.2. Bələdiyyə torpaqlarından səmərəli istifadə və onların mühafizəsinin iqtisadi cəhətdən stimullaşdırılması aşağıdakı tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilir:

22.2.1. əvvəllər korlanmış torpaqların bərpası üçün bələdiyyə büdcəsindən vəsait ayırmaq;

22.2.2. kənd təsərrüfatı dövriyyəsinə yeni torpaq sahəsi vermək və ya mövcud kənd təsərrüfatı torpaqlarının yaxşılaşdırılması mərhələsində - layihə üzrə işlərin görülməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətdə torpaq haqqından azad etmək;

22.2.3. torpaqlardan səmərəli istifadə və onların mühafizəsi tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün güzəştlər tətbiq etmək;

22.2.4. torpaqların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına və münbitliyinin artırılmasına görə mükafatlandırma və ya qanunvericiliklə müəyyən edilən hallarda kompensasiya vermək.

22.3. Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsi üzrə tədbirlər bələdiyyələrin təsdiq etdiyi proqramlar əsasında həyata keçirilir. Həmin proqramların həyata keçirilməsinin maliyyələşdirilməsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən olunan qaydada dövlət büdcəsi vəsaitindən istifadə edilə bilər.

Maddə 23. Bələdiyyə torpaqlarından istifadəyə və onların mühafizəsinə nəzarət

23.1. Torpaqlardan səmərəli istifadə olunmasına və onların mühafizəsinə bələdiyyə nəzarətinin vəzifələri istifadəyə və icarəyə verilmiş bələdiyyə torpaqlarından səmərəli istifadə edilməsi və mühafizəsi sahəsində torpaq qanunvericiliyinin tələblərinə əməl olunmasını təmin etməkdir.

23.2. Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqlardan istifadə və onların mühafizəsinə nəzarəti bələdiyyələr həyata keçirirlər.

23.3. Mülkiyyətində olan torpaqların istifadəsinə və mühafizəsinə nəzarət funksiyalarını bələdiyyələr aşağıdakı yollarla həyata keçirirlər:

23.3.1. torpaqlardan səmərəsiz istifadə edilməsi nəticəsində bələdiyyə torpaqlarına vurulan zərərin və kənd təsərrüfatı itkilərinin ödənilməsi, habelə torpaq qanunvericiliyinin pozulması barədə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq məhkəmələrə müraciət edilməsi və iddialar qaldırılması;

23.3.2. öz əraziləri daxilində torpaq qanunvericiliyinin və torpağın mühafizəsi tələblərinin pozulması ilə həyata keçirilən tikinti işlərinin, habelə faydalı qazıntıların hasilatı, aqrokimyəvi, meşə-meliorasiya, geoloji-kəşfiyyat və başqa işlərin dayandırılması, aşkar edilən pozuntuların aradan qaldırılmasına qədər göstərilən işlərin qadağan

edilməsi təklifi ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına* müraciət edilməsi;

23.3.3. torpağın münbitliyinin yaxşılaşdırılması, onların istifadəsi və mühafizəsi üzrə investisiya proqramlarının ekspertizasının həyata keçirilməsində iştirak edilməsi;

23.3.4. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər məsələlərin həll edilməsi.

Maddə 24. Bələdiyyə torpaqlarının monitorinqinin, torpaq kadastrının və yerquruluşu işlərinin aparılması

Bələdiyyə torpaqlarının monitorinqinin, torpaq kadastrının və yerquruluşu işlərinin aparılması Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

VI Fəsil

Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət və mübahisələrin həlli

Maddə 25. Torpaq mülkiyyətçilərinə, istifadəçilərinə və icarəçilərinə vurulan ziyanın ödənilməsi

Torpaq sahələrinin geri alınması (məcburi satın alınması) və ya müvəqqəti tutulması, habelə torpaq mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin və icarəçilərinin hüquqlarının məhdudlaşdırılması, yaxud hüquqi və fiziki şəxslərin fəaliyyəti nəticəsində dəymiş zərər və əldən çıxmış gəlir Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada bu itkilərə məruz qalmış torpaq

*Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi nəzərdə tutulur.

mülkiyyətçilərinə, habelə bələdiyyə torpaqlarının istifadəçilərinə və icarəçilərinə tam həcmdə ödənilir.

Maddə 26. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət

Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasında təqsirkar olan hüquqi və fiziki şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 27. Mübahisələrin həlli

27.1. Bələdiyyə torpaqlarının istifadəsi və mühafizəsi ilə bağlı məhkəmədən kənar mübahisələr bələdiyyələr tərəfindən həll edilir.

27.2. Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi ilə bağlı, habelə bələdiyyələr ilə torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri arasında mübahisələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məhkəmə qaydasında həll edilir.

Maddə 28. Keçid müddəaları

Bu Qanunun 6.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsasnamə qəbul edilənə qədər bələdiyyə torpaqları üzrə torpaqayırma sənədlərinin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları Azərbaycan Respublikasının torpaq qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

**"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında"
Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi
barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı**

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında"

Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, iki ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun pozulmasına görə məsuliyyət növlərini müəyyən edən qanunvericilik aktının layihəsinin hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.0.8-ci, 14.4-cü və 23.3.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanları"nın səlahiyyətlərini həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanlarına dair təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

öz səlahiyyətləri daxilində "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 18.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti həyata keçirir;

həmin Qanunun 5.2-ci maddəsində "müvafiq icra hakimiyyəti orqanları" dedikdə yerli icra hakimiyyəti orqanları nəzərdə tutulur;

həmin Qanunun 6.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanları"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin yerli qurumları (kənd təsərrüfatı və qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün verilən torpaq sahələrinə dair) və rayon, şəhər icra hakimiyyəti orqanlarının memarlıq xidmətləri (qeyri-kənd təsərrüfatı məqsədləri üçün verilən torpaq sahələrinə dair) həyata keçirirlər.

QANUNUN TƏHLİLİ

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun təhlilindən görünür ki, bu Qanun həm bələdiyyələrlə, həm də torpaq münasibətləri ilə bağlı qanunvericilik aktları ilə kifayət qədər sistemli uzlaşıb. Ona görə də həmin qanunvericilik sənədlərinin həm müsbət, həm də nöqsanlı cəhətləri müvafiq qanunda özünü biruzə verib.

Bir tərəfdən, torpaq qanunvericiliyinin - (16 iyul 1996-cı il tarixli "Torpaq islahatı haqqında" Qanun, 11 dekabr 1998-ci il tarixli "Torpaq icarəsi haqqında" Qanun, 7 may 1999-cu il tarixli "Torpaq bazarı haqqında" Qanun, 30 dekabr 1999-cu il tarixli "Torpaqların münbitliyi haqqında" Qanun, 25 iyun 1999-cu il tarixli "Torpaq məcəlləsi" və s.) torpaq üzərində mülkiyyət, torpaqdan istifadə, torpaqların icarəsi, mühafizəsi və s. ilə bağlı nisbətən dolğun və təkmil hüquqi əsaslar yaratması "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun da nisbi keyfiyyətliliyi ilə seçilməsini şərtləndirib.

İkinci tərəfdən, bələdiyyə və torpaq qanunvericiliyinin kəsirləri və torpaq islahatının ictimai idarəetmə sisteminin islahatından öncə gerçəkləşməsi və s. amillər bu qanunda

da boşluqların yaranmasına səbəb olub.

Qanunun 2-ci maddəsi bələdiyyə torpaqlarının tərkibini müəyyən edir. Bələdiyyə torpaqlarının qanun üzrə müəyyənləşməsindəki əsas məqam nə bələdiyyənin "qeyri-dövlət sistemi" kimi şərhindən, nə də "Torpaq islahatı haqqında" Qanunun 11-ci maddəsinin kolxoz və sovxozların yararlı torpaqlarından (kənd təsərrüfatına yararlı) bələdiyyələrə cəmi 5 % pay ayırmasından, yaxud "İslahat" qanununun 19 və 25-ci maddələrinin bələdiyyələrə "etinasızlığından" irəli gəlir.

5%-li payın bələdiyyələrə "xəsis" yanaşma kimi xarakterizəsi müqabilində iddia etmək olar ki, Avropa xartiyası da, milli qanunvericilik də bələdiyyə institutunun kənd təsərrüfatı ilə deyil, ictimai idarəetmə ilə məşğul olmasını nəzərdə tutur. Yaxud "İslahat" qanununun 19 və 25-ci maddələrinin 5 il ərzində bələdiyyə torpaqlarından istifadəni dövlət orqanlarına həvalə etməsini də ictimai-iqtisadi proseslərin qaçılmaz zərurəti kimi izah etmək mümkündür.

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun 2-ci maddəsinin ən böyük nöqsanı yəqin ki, bu maddənin də digər torpaq qanunvericilik sənədləri kimi bələdiyyə torpaqlarının tərkibini dəqiq müəyyən etməməsidir. Belə ki, istər "Torpaq məcəlləsinin V fəslinin 47-ci maddəsindən, istərsə də "İslahat" qanununun 7-ci maddəsindən bəlli olan yalnız budur ki, bələdiyyələr ümumi istifadədə olan torpaqların, hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsində olan torpaqların və ehtiyat fondu torpaqlarının sahibidirlər. "İslahat" Qanunun 47-ci maddəsinin 3-cü bəndində bələdiyyə torpaqlarının tərkibini bir qədər də dəqiq müəyyən etməyə cəhd edilsə də, bu cəhd əslində heç nəyi həll etmir. Çünki "zərif hüquqi" texnologiyalar işə salınır və bildirilir ki, ümumi istifadə olan torpaqlara, bir qayda olaraq, küçə, meydan,

park, torpaqqoruyucu meşə zolaqları, yerli əhəmiyyətli obyektlərin yerləşdiyi torpaqlar, örüş sahələri və s. aiddir. "Məcəllənin" 46-cı maddəsində dövlət torpaqlarının tərkibini müəyyənləşdirən maddələr belə qeyri-dəqiq ifadələrlə yüklənmişdir. Dövlət torpaqlarının çox dəqiq təsnifatı verilir və nəinki təbii-qoruq, tarix-mədəniyyət təyinatlı torpaqlar, hətta sağlamlaşdırma və istirahət (rekreasiya) torpaqlarının dövlət mülkiyyətinə aidiyyəti göstərilir. Bir sözlə, "bir qayda olaraq" ifadəsinin mənasını əslində bu maddələr izah edir. Əslində izah olunur ki, park sağlamlaşdırma torpağı kimi dövlət mülkiyyətinə də aid edilə bilər.

Beləliklə, 2-ci maddə bələdiyyə torpaqlarının tərkibini dəqiqləşdirə bilməməklə yanaşı, dövlət və bələdiyyə ehtiyat torpaq fondlarının qeyri-müəyyən hüquqi əsaslarına da aydınlıq gətirməyib. Halbuki, bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi prinsiplərini müəyyənləşdirməzdən öncə, bələdiyyə torpaqlarının dəqiq tərkibini müəyyənləşdirmək lazım idi.

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun 2-ci maddəsinin başqa bir nöqsanlı cəhəti "Torpaq Məcəlləsinin VI və VII fəsillərində öz əksini tapan müddəaların bu maddədə öz inkişafını tapmamasıdır. Belə ki, 2.4-cü bəndə görə müəyyən kateqoriyaya aid edilən bələdiyyə torpaqları başqa məqsədlər üçün məqsədli təyinatı dəyişdikdən sonra istifadə edilə bilər. Belə anlamaq olar ki, ümumi istifadədə olan torpaqların müəyyən hissəsinin (43.3-cü bənd) - məsələn, meşə-parklar, torpaqqoruyucu meşə zolaqları və ya örüş sahələri və s. torpaqların məqsədli təyinatını dəyişib istifadə etmək mümkündür. Yəni bu torpaqları əkin sahəsinə, yaşayış sahəsinə çevirmək mümkündür. Halbuki, "Məcəllənin" VI fəslində - xüsusi qorunan ərazilərə aid fəslidə dövlət torpaqlarının qorunması qayğısına qalır və

bu fəsildə göstərilir ki, təbii qoruq təyinatlı torpaqlar, sağlamlaşdırma təyinatlı torpaqlar, tarix-mədəniyyət təyinatlı torpaqlar və s. "xüsusi" dövlət torpaqları başqa məqsədlər üçün istifadə edilə bilməz. "Bələdiyyə torpaqlarının idarə olunması haqqında" qanun bu prinsiplial məqamda zəruri prinsipliallıq göstərməyib.

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə olunması haqqında" Qanunun 4-cü maddəsindəki bir məqam da bələdiyyə qanunvericiliyi və digər hüquqi aktların yaratdığı qeyri-müəyyənlik hesab edilə bilər. 4.03-cü bəndə görə yaşayış məntəqəsinin baş planı, tikinti layihələri, yer quruluşu planlarının və s. hazırlanması və həyata keçirilməsini bələdiyyələr öz səlahiyyətləri daxilində təşkil etməlidirlər. Belə bir yanaşma ilə Qanun hətta "Məcəllədən" də bir addım geriyyə çəkilir və nəzərə alınmır ki, "Məcəllənin" 8-ci maddəsində dəqiq göstərilir ki, yaşayış məntəqələrinin baş planı və s. bu kimi işlərin hazırlanması və həyata keçirilməsi bələdiyyənin səlahiyyətinə aiddir. Ancaq yəqin ki, qanunun belə bir yanaşmasına digər gerçəkliklər - bələdiyyələrin hüquqi və faktik statusu, 11 iyun 1999-cu ilin "Şəhərsalmanın əsasları haqqında" Qanunun 9 və 10-cu maddələri - baş planın və s. hazırlanması və təşkilini faktik icra orqanlarına həvalə edən maddələr təsir edib.

Qanunun II fəslində "Məcəllə" ilə ziddiyyətli mövqə tutmayıb və 6-cı maddənin 3-cü bəndinə görə bələdiyyələrin ehtiyat fondunun kənd təsərrüfat təyinatlı torpaqları yalnız istifadəyə və icarəyə verilir. Yəni, Məcəllənin 56-cı maddəsinin 3-cü bəndi yalnız təkrarlanır. İstər Məcəllə, istərsə də Qanun bu baxımdan sanki effektiv bir yanaşma nəzərdə tutub. Belə düşünülüb ki, kənd təsərrüfat təyinatlı bələdiyyə torpaqlarının alqı-satqı predmetinə çevrilməsi son nəticədə torpaqların məqsədli təyinatının dəyişməsinə, bu təbii resursdan səmərəsiz istifadəyə səbəb ola bilər. Əlbəttə ki, bu sadələşmə iqtisadi

baxışlardan irəli gəlir və daha əhatəli yaşamaqla nəzərə alınmalıydı ki, qiymətli resursdan effektiv istifadə üsullarını bələdiyyə və dövlətdən çox bazar müəyyənləşdirir. Bazar müəyyən edir ki, torpaq kənd təsərrüfatı, yaxud sənaye və xidmət təyinatlı istifadə edilsin. İkinci tərəfdən, torpaqların səmərəli istifadəsi birbaşa dövlət və ya bələdiyyə müdaxiləsi ilə deyil, vergi, kredit və s. kimi iqtisadi vasitələrlə müəyyənləşir. Torpaq vergisi ilə torpaqdan səmərəli istifadəyə zidd mövqə tutan qanunvericiliyin bu qanunla bələdiyyələri əbədi olaraq təsərrüfat işlərinə məhkum etməsi yalnız bir səhvin başqa səhvlə davam etdirilməsi hesab edilə bilər.

Bu məqamda müəyyən qədər nöqsana yol verən qanunun istər 11, istərsə də 12-ci maddəsi "Məcəllənin" 56-cı maddəsinin başqa bir, ilk baxışdan uyğun, əslində uyğunsuz yaşamasını - bələdiyyə kənd təsərrüfat torpaqlarının istifadə və icarəsində tətbiq edilən qəribə "sosial ölçülü" yaşamasını islah etmir. Qanunda kənd təsərrüfat torpaqlarının istifadə və icarəsinin müvafiq hüquqi sənədlərlə tənzimləndiyi bildirilir. Belə məlum olur ki, kənd təsərrüfat torpaqları əvvəl köçkünlərə, sonra ərazidə yaşayan "torpaqsızlara", sonra ərazi "mülkədarlarına", nəhayət digər Azərbaycan vətəndaşlarına, axırda isə əcnəbilərə istifadəyə və icarəyə verilə bilər.

Əlbətdə, bu nə torpaq münasibətlərinin təkmil tənzimlənməsinə, nə də torpaqdan səmərəli istifadəyə hüquqi əsas yaradılmasına bir nümunə sayıla bilər. Bu yaşamanı yalnız məzmunuz sosial müdafiə nümunəsi hesab etmək mümkündür.

Ümumiyyətlə, "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanun bələdiyyə torpaqlarının satışı üsullarını, bələdiyyə torpaqlarının istifadə və icarəyə verilməsi qaydalarını kifayət qədər hüquqi "qəliblərə" sığışdırır. Bir tərəfdən, qanunun 9-cu maddəsinin 1-ci bəndində

bələdiyyə torpaqları üzərində mülkiyyət, istifadə və icarə hüquqlarının satışının üç yolu - bilavasitə, müsabiqə və hərrac yolu öz əksini tapır. Yəni, başqa torpaq qanunvericiliyinə zidd addım atılmır. Halbuki, bu maddədə göstərmək olardı ki, bələdiyyə torpaqları, bir qayda olaraq, müsabiqə və hərrac yolu ilə satılır və müsabiqə və hərraclarda alıcılar olmadığı halda bilavasitə satış həyata keçirilir. Bu nöqsanlı cəhət 6-cı maddənin 6.6-cı və 6.7-ci bəndlərində də çatışmazlıqların yaranmasını şərtləndirib. Müsabiqə və hərracları bələdiyyə torpaqları əldə etmək istəyənlər üçün ən əsas yol hesab etməyən qanunun maddələri torpaq alıcılarından yalnız alqı ərizəsi və 10 gün möhlət istəyib. Halbuki, bir çox hallarda - torpaqların istər istifadə və icarəyə verilməsi zamanı, istərsə də torpaqların biznes fəaliyyəti üçün sahibkarlar tərəfindən alınması zamanı və xüsusilə, torpaqların hərrac və müsabiqə yolu ilə əldə edilməsi zamanı kifayət qədər çeşidli sənədlərə, kifayət qədər uzun müddət ehtiyac olması şübhə doğurmur. Əslində 6.6-cı və 6.7-ci bəndlərdə bürokratik əngəllərlə zəruri idarəetmə prinsiplərinin fərqi düzgün dərk edilməyib.

"Bələdiyyə torpaqlarının ayrılmasına dair sənədlərin hazırlanması və razılaşdırılması qaydaları haqqında" Əsasnamə zəruri bürokratik sənədləşmə işləri barədə faktik olaraq, qanunu tamamlayan heç nə demir və Əsasnamənin III bölməsinin 11-ci bəndi torpaq müraciətində ən ümumi məsələlərin - torpaq sahəsindən istifadə məqsədinin, ailə üzvləri tərkibi, "propiska", obyektin sxeminin və s. əks olunmasını zəruri hesab edir. Alıcının təklif edəcəyi qiymətlər, alıcının üzərinə götürəcəyi öhdəliklər və s. barədə söhbət açılmır.

Amma "Əsasnamənin" II fəslinin 7-ci bəndi bələdiyyə səlahiyyətlərini məhdudlaşdırmağı - ərazi planlaşdırılması və tikinti layihələrini müvafiq icra orqanı ilə razıla-

dırmasını və icra orqanlarının memarlıq-planlaşdırma ilə bağlı bələdiyyələrə təklif verə bilməsini lazımi hesab edir.

Qanunun 8-ci maddəsinin bütövlükdə məzmun baxımından bazar iqtisadiyyatı qaydalarına tam uyğun gəlməsini nəinki ciddi nöqsan, bəlkə də zəruri məhdudiyət hesab etmək mümkündür. 8.03-cü bənddə bu baxımdan artıq kifayət qədər "solçuluq" hiss edilir və kənd təsərrüfatına az yararlı və yararsız torpaqları bərəkətli torpağa çevirmək istəyənlər üçün nəyə görə ölçü məhdudiyətləri tətbiq olunduğu anlaşılmır.

8.01-ci maddədəki ölçü məhdudiyətləri - fərdi yaşayış evləri tikintisi üçün tətbiq edilən məhdudiyətlər, xüsusilə, torpaq vergisinin tutulması qaydasının uyğunsuzluğu baxımından anlaşılandır. Amma Nazirlər Kabinetinin 27 aprel 1998-ci il qərarı - ümumiyyətlə, özəlləşən dövlət müəssisələrinin yerləşdiyi ərazidəki torpaqların normativ qiymətlərinə əsaslanan differensiallaşma bir qədər nöqsanlı sayıla bilər. Belə ki, NK-nin bu qərarında Bakının 12-ci zonası üzrə torpağın 1 m²-nə 8000 manat 1-ci zonasındakı torpağın 1 m²-nə isə 14 dəfə çox - 14,2 x 8000 manat qiymət tətbiq edilir. NK-nin bu qərarı yəqin ki, düzgündür. Bir qədər düzgün olmayan budur ki, real qiyməti 15-20 dəfə ucuz olan ərazidə 0,06 hektar, ən bahalı ərazidə isə 0,04 hektar fərdi yaşayış evi üçün torpaq ayrılır. Halbuki, ən qiymətli sərvəti-torpağı daha qənaətlə istifadə etmək üçün daha uyğun hüquqi əsaslar yaradıla bilərdi. Müvafiq bənddə göstərilə bilərdi ki, Bakının 1-4-cü zonaları üzrə fərdi ev tikintisi üçün torpaq ayrılır. Qalan böyük şəhərlərdə 0,04 hektaradək, rayon mərkəzi və kəndlərdə 0,06 hektaradək torpaq ayrılır.

Fərdi evlər üçün bir az səxavət nümayiş etdirən qanunun 7-ci maddəsi sosial yönümlü qanunda zəruri bir sosial məsələnin unudulmasından xəbər verir.

7.3-cü bənddə göstərilir ki, xüsusi mülkiyyətə verilən

torpaq sahələrinin haqqı ödənilməlidir. Unudulur ki, 10 illərlə bələdiyyə ərazisində yaşayan bəzi kəsiblərə haqqı ödənilmədən də fərdi ev tikintisi üçün torpaq ayırmaq nə konstitusiyaya normalarına, nə də bəşəri normalara zidd deyil və yəqin ki, "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunda bu məsələ də öz hüquqi həllini tapmalıydı.

Qanunun 9.3-cü maddəsi torpaq satışının aşkarlıq şəraitində keçirilməsi barədə söhbət açsa da, 9.7-ci maddə yalnız satış barədə elanlarla əhaliyə məlumat verməyi lazım görür. Əslində "Məcəllənin" 57.7-ci bəndindən - torpağın mülkiyyətə, istifadəyə və icarəyə verilməsi barədə əhalini məlumatlandırmağı nəzərdə tutan bəndindən bir addım da irəli atılmır. Halbuki, məsələyə daha dəqiq yanaşmaq olardı və göstərmək olardı ki, bələdiyyələr satışa çıxarılan torpaqların özü və ilkin qiymətləri barədə satış reallaşmazdan 1-2 ay öncə mətbuat vasitəsi ilə bələdiyyə əhalisini məlumatlandırmalıdırlar. Bu maddədə həm də nəzərə alınmalıydı ki, Mülki Məcəllənin 415.2-ci bəndinə görə müqavilələr hərrac yolu ilə bağlanacaqsa, hərracın keçirilməsinə ən azı 30 gün qalmış təşkilatçı bildiriş verməlidir.

Qanunun 10-cu maddəsi isə praktik fəaliyyətdə faktik qanunsuzluqlara hüquqi don geyindirmək baxımından olduqca gərəkli sayıla bilər. Qanunun bu maddəsi "Torpaq bazarı haqqında" Qanunun 16-cı maddəsinə tamamilə təkrarlayır və bəlli olur ki, qiyməti torpağın normativ qiymətindən az olmamaq şərti ilə, bazar qiyməti nəzərə alınmaqla bələdiyyələr müəyyən edir. Dəqiq desək, bu hüquqi güvəncə ən yaxşı halda, bələdiyyələr Nazirlər Kabinetinin 27 aprel 1998-ci il 93 sayılı qərarına əsaslanıb torpağı satmağı faydalı hesab edə bilərlər. Yəni, bu yaxşı halda Bakının tən ortasındakı torpağın 1 sotu üçün alıcıdan cəmi 2 min dollar tələb edilə bilər. Pis halda, NK

23 iyul 1998-ci il 158 sayılı qərarına istinad edilə bilər və Abşeron ərazisindəki 1 hektar torpaq şərti yararsız torpaq adı ilə 709 min 700 manata satıla bilər. Müvafiq bəndin yaratdığı reallıq yəqin ki, bundan ibarətdir və bu reallığın dəyişməsi üçün qanunda birmənalı əks olunmalıydı ki, torpaq real bazar qiymətinə satılır. Nəzərə alınmalıydı ki, Mülki Məcəllənin 247-ci maddəsinə görə bələdiyyə ehtiyacları üçün torpaq alınan zaman torpaq sahibinə yalnız bazar qiyməti ilə haqq ödənilməlidir.

Qanunun 11-ci maddəsi bələdiyyə torpaq sahələrinin istifadə və icarəyə verilməsi zamanı yarana biləcək bir sıra "qəliz" məsələlərin hüquqi həllini tapsa da, məsələn, ümumi istifadədə olan bələdiyyə torpaqlarının bütövlükdə icarəsinə icazə verməyə də (11.7), yaxud xüsusi şəhərsalma əhəmiyyətinə malik torpaqların yalnız müsabiqə və hərraclar yolu ilə icarəyə verilməsini nəzərdə tutsa da (11.4), bəzi məsələlərin təkmil hüquqi həllini tapa bilməyib.

11.5-ci bəndə görə bələdiyyələrin ehtiyat fondundan yaşayış məntəqələrinin perspektiv inkişafı üçün ayrılan torpaq sahələri hüquqi və fiziki şəxslərin icarəsinə yalnız qısa müddətə verilir. Perspektiv inkişaf üçün gərəkli sahələrdə uzunmüddətli "icra məskunlaşmasının" qarşısını almağa yönələn maddə ümumiyyətlə düzgündür. Ancaq qısa müddət kimi naməlumluğu dəqiq müddətlə, məsələn 1-2 illə əvəzləmək daha düzgün olardı. Belə bir dəqiqlik yəqin ki, 11-8-ci bənddə də öz əksini tapmalıydı. Bu bənddə dəqiq göstərilirdi ki, hamıya məxsus torpaqlarda - meydan, park, sahil, çimərlik və s. də "obyekt" quraşdırmaq üçün icarəyə verilən torpaq sahələrinin icarə müddəti bir ildən çox ola bilməz. Dəqiq göstərilməliydə ki, bu torpaqlardan "obyekt icarəsi" üçün icazə bələdiyyə yığıncağının qərarı ilə qəbul edilməlidir. Çünki, belə hüquqi şərtlərə ehtiyac vardır. Sahilin.

küçənin, çimərliyin üç-beş çevik işbazın inhisar obyektinə çevrilməməsi belə yanaşmanı tələb edir. Doğrudur, 13-cü maddənin 5-ci bəndi bu baxımdan müəyyən qaydalara əməl edilməsini nəzərdə tutur. Bu bənddə göstərilir ki, ümumi istifadədə yerləşən "obyektlər" memarlıq normalarına uyğun olmalı, əhaliyə maneçilik törətməməlidir. Amma "obyektlərin" belə uyğun təşkili üçün ümumi istifadədə olan torpaqların icarəyə verilməsində bir qədər fərqli qaydaların nəzərdə tutulması ləzumdur və bu baxımdan nə Qanun, nə də Əsasnamənin 9-cu bəndi fərqli heç nə demir.

Qanunun 16-cı maddəsi bu gün üçün də aktual olan bir məsələnin hüquqi həllini tapmağa cəhd edib. Bu baxımdan 16-cı maddə "Mülki Məcəllənin" və "Torpaq Məcəlləsinin" bəzi maddələrinin (Torpaq Məcəlləsinin 111-ci maddəsi) davamı hesab edilə bilər. 16-cı maddədəki yanaşmanı "Torpaq Məcəlləsinin" 111-ci maddəsi ilə müqayisədə daha təkmil hesab etmək mümkündür. Çünki, Məcəllənin 111-ci bəndi qətiyyətlə bildirir ki, özbaşına tutulan torpaqlar geri qaytarılmalıdır və 111.3-cü bənd eyni qətiyyətlə torpağın əvvəlki vəziyyətinə gətirilməsi üçün xərci "özbaşına" sahibkarların çiyinə yükləyir. 16.3-cü və 16.4-cü maddələr isə ictimai həyatın faktik reallıqlarına müəyyən qədər uyğun həllər tapır. Bildirilir ki, "özbaşına tikilən" ev, qarac, obyektlərin torpaq sahələri "özbaşına sahibkarlar"ın qanuni mülkiyyətinə və istifadəsinə verilir. Ölçüdən artıq sahələr üçün də eyni "tale" müəyyənləşdirilir. Prinsipcə, belə bir həll yanlış deyil. Yanlış bu maddədə bütövlükdə düzgün həllin qismən yanlış olan cəhətləridir. Birincisi, müvafiq maddə və bənddə bir qədər dəqiq göstərilməliydə ki, özbaşına tutulmuş torpaqların hansı hallarda geri qaytarılması mümkün olmur.

İkincisi, nəzərə alınmalıydı ki, "Mülki Məcəllənin" IX fəslinin 178.6 və 179.1-ci maddələri faktik mülkiyyətçilərin

hüquqi mülkiyyətçilərə çevrilməsilə 30 və 10 illik müddət və daşınmaz əmlaka bu müddətdə vicdanlı sahiblik tələb edir. Yəni 16-cı maddədə də belə incə məqamların hüquqi cəhətdən təsbit olunması daha düzgün olardı.

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun IV fəslini - torpaq haqqı ilə bağlı fəslə müəyyən qədər "əlavə yük"də hesab etmək mümkündür. Çünki, bu fəslin ən böyük maddəsinin - 18-ci maddəsinin (torpaq vergisi) müddəaları "Vergi Məcəlləsinin", "Bələdiyyələrin maliyyə əsasları" haqqında Qanunun və s. qanunverici sənədlərin birbaşa təkrarından ibarətdir. Yenidən təkrar etmədən göstərmək olardı ki, torpaq vergisinin ödənilməsi, hesablanması və s. müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir. Bu halda 18.5-ci və 18.7-ci maddələr 2003-cü ilin əlavə və dəyişiklikləri ilə yenilənən Məcəllə ilə ziddiyyət təşkil etməzdi. Yəni, Məcəllə ilə torpaq vergisinin şərti maliyyə vahidinə nisbətən faizlə hesablanması, Qanunla isə aylıq gəlirin vergi tutulmayan məbləğinə nisbətən faizlə hesablanması kimi bir-birinə zidd cəhətlər yaranmazdı.

19-cu maddədə "Torpaq icarəsi haqqında" Qanunun 14-cü maddəsinin, Mülki Məcəlləsinin 710-cü maddəsinin tələblərinə tamamilə etinasız yanaşılır. Belə ki, hər iki müvafiq maddədə göstərilir ki, dövlət və bələdiyyə torpaqlarının icarə haqqının aşağı həddi müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən təsdiq edilən normativlər əsasında müəyyənləşdirilir.

Qanunun 19.5-ci maddəsi isə icarə haqqının aşağı həddini torpaq vergisinin 2 misli miqdarında müəyyənləşdirir. 19.6-cı bənd ümumiyyətlə, daha güzəştli qiymətlər tətbiqini (kənd təsərrüfat təyinatlı torpaqlarda təklif tələbi üstələdiyi hallarda və yararsız torpaqların kənd təsərrüfatı ehtiyatları üçün icarəsi zamanı) nəzərdə tutur. Belə bir yanaşmanın praktik təzahürü ondan ibarət ola bilər ki, ən bərəkətli bələdiyyə torpaqlarının (kənd

təsərrüfat təyinatlı) 1 hektarı ildə 20 dollara, Bakı-Abşeron zonasında isə 10 dollara verilsin.

Yaxud Bakı ərazisində "obyekt torpağı" icarə edənlər obyektin hər m² üçün 500 manata yaxın -10 sent icarə haqqı ödəsinlər. 19-cu maddənin yaratdığı və yaradacağı praktik reallıq budur. Buna görə də müvafiq maddənin çox ciddi təshihinə ehtiyac vardır. Ən pis halda, icarə haqqını birbaşa torpağın normativ qiymətinə bağlamaq və illik normativ qiymətlərin 10-15%-i həcmində minimal icarə haqqı müəyyən etmək olar.

"Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun V fəslə - Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsi üçün hüquqi əsaslar müəyyənləşdirən fəslə "Torpaq Məcəllə"sinin VIII fəslini və "Torpaqlarının münbitliyi haqqında" Qanunun 8-ci maddəsinə ardıcıl inkişaf etdirməyə cəhd göstərsə də, bəzi məqamlarda torpaqların mühafizəsinə lazımi əsaslar yarada bilmir. Belə ki, bu fəslin 22.2.1-ci bəndi, 22.2.2, 22.2.4 və 22.3-cü bəndlər torpaqdan effektiv istifadə və torpağı mühafizə üçün konkret tədbirlərə - korlanmış torpaqların bütö vəsaiti hesabına bərpasına, torpaqları yaxşılaşdıran istifadəçilərin torpaq haqqından azad edilməsinə və s. yol açır.

Bu maddədən fərlqi olaraq 23-cü maddə "Torpaq Məcəllə"sinin 38-ci maddəsinin bəzi bəndlərini, sadəcə təkrarlayan maddə bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsinə nəzarətin konkret üsullarını müəyyənləşdirmir. Yəqin ki, bu maddədə torpağın mühafizəsinin torpağın özü barədə bilgilərdən ayrılıqda mümkün olmadığı nəzərə alınmalıydı. Yəni, öncə göstərilməliydə ki, bələdiyyələr dövlət torpaq kadastrı və yer quruluşu əsasında ərazilərin torpaq balansını tərtib edirlər. Bundan başqa 23.3.1-ci maddə "Məcəllənin" 38-ci maddəsinin bəzi cümlələrini kiçik əlavələrlə təkrarlamamalıydı. Nəzərə alınmalıydı ki, Məcəllə, ümumiyyətlə, torpaq fonduna vurulan zərərin,

topaq qanunvericiliyinin pozulmasının qarşısını almaq üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququ müəyyənləşdirib. Qanunda "ərazidəki torpaq fonduna vurulan zərər və s. üçün bələdiyyələr iddia irəli sürürlər" göstərilməsi, yəqin ki, daha düzgün olardı.

Bələdiyyə torpaqlarına vurulan zərərlərin ödənilməsi barədə ayrı və daha konkret hüquqi həllər tapmaq mümkün idi. Məsələn, göstərmək olardı ki, "bələdiyyə torpaqlarının istifadəçiləri və icarəçilərindən dərhal vurulan zərərin ödənilməsi tələb edilir və tələb ödənilmədikdə, istifadə və icarə müqaviləsi dərhal ləğv edilir və zərərin ödənilməsi üçün məhkəməyə müraciət olunur". Belə bir yanaşma hüquqi baxımdan səhv olmazdı, çünki Mülki Məcəllənin 719-cu maddəsinin - "torpaq icarəsi müqaviləsinə xitam verilməsi və onun qüvvəsinin uzadılması" maddəsinin 7-ci bəndi də Qanunda məsələnin daha konkret həlli üçün əsaslar yaradır.

23.3.3-cü bənddə, yəqin ki, bələdiyyələrin "qeyri-dövlət və qeyri-müəyyən statusu yada düşür. Buna görə də göstərilir ki, bələdiyyələr torpaqların münbitliyinin yaxşılaşdırılması, istifadəsi və mühafizəsi üzrə investisiya proqramlarının ekspertizasında iştirak edə bilərlər. Bir sözlə, bu bənddə "Məcəllənin" 38-ci maddəsinin - torpağın istifadə və mühafizəsində dövlət vəzifələrini müəyyənləşdirən maddənin bir cümləsinə kiçik bir əlavə - bələdiyyələrin ekspertizada iştirak edə bilməsi barədə əlavə edilib.

Halbuki, qanunda bu məsələ dəqiq və daha ətraflı əks etdirilməliydi. Göstərilməliydi ki, dövlət proqramlarının hazırlanmasında bələdiyyələr iştirak edirlər və dövlət orqanları ilə birgə bu proqramların ekspertizasını həyata keçirirlər. Yerli "torpaq mühafizəsi proqramlarının" hamısına bələdiyyələrin "vizasının" gərəkliyi də öz əksini tapmalıydı. "Torpaq mühafizəsi haqqında" Qanunun 8-ci

maddəsinin bələdiyyələrə "hədiyyəsi" - öz əraziləri daxilində torpaq mülkiyyətçiləri, istifadə və icarəçilərinin ətraf mühit və başqa torpaqlara zərər vura bilən "əməllərinin" qarşısını almaq barədə bələdiyyələrə müəyyən səlahiyyətlər verilməsi də bu maddədə öz məntiqi davamını tapmayıb.

NƏTİCƏ

Beləliklə, "Bələdiyyə torpaqlarının idarə edilməsi haqqında" Qanunun təhlili aşağıdakı nəticələri aşkara çıxarmağa və təklifləri irəli sürməyə imkan yaradır:

- Bələdiyyə torpaqlarının məqsədli təyinatının dəyişdirilməsi ilə bağlı məqamlar - xüsusilə, bəzi kateqoriyaya aid torpaqların məqsədli təyinatını dəyişməyin qeyri-mümkünlüyü dəqiq əksini tapmayıb;

- Bələdiyyələrin yaşayış məntəqəsinin baş planını və s. planları hazırlamaq və həyata keçirmək səlahiyyətləri qeyri-müəyyən əks etdirilib.

- Bələdiyyələrin kənd təsərrüfat təyinatlı torpaqlarının istifadə və icarəyə verilməsindəki növbəlilik iqtisadi cəhətdən yarasız hesab edilə bilər;

- Bələdiyyə torpaqlarının satışı, istifadə və icarəyə verilməsi qaydaları düzgün müəyyənləşdirilməyib;

- Bələdiyyə torpaqlarının satışı, istifadəsi və icarəyə verilməsi zamanı tətbiq edilən ölçü məhdudiyətləri iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmayıb;

- Bələdiyyə torpaqlarının satış qiymətinin müəyyənləşməsi üsulları da iqtisadi cəhətdən əsaslı deyil;

- Bələdiyyə torpaqlarının icarə haqqının müəyyənləşdirilməsinə düzgün yanaşılmayıb;

- Bələdiyyə torpaqlarının mühafizəsi baxımından təkmil hüquqi əsaslar yaradılmayıb;

Bu nəticələri nəzərə alıb aşağıdakı təklifləri irəli

sürmək mümkündür:

- Bələdiyyə torpaqlarının tərkibinin genişlənməsi və bir sıra dövlət torpaqlarının - sağlamlaşdırma, istirahət (rekreasiya), təbii-qoruq və s. torpaqların bələdiyyə torpaqlarının tərkibinə aid edilməsi məqsədəuyğun olardı;

- Bələdiyyə yaşayış məntəqələrinin baş planının hazırlanması və s. uyğun işlərin tamamilə bələdiyyə səlahiyyətlərinə aid olması göstərilməlidir;

- Bələdiyyə kənd təsərrüfat torpaqlarının xüsusi mülkiyyətə verilməsinin mümkünlüyü öz əksini tapmalıdır və bu torpaqların istifadə və icarəyə verilməsi "sosial normalarla" deyil, iqtisadi meyarlarla müəyyənləşməlidir;

- Bələdiyyə torpaqlarının satış, istifadə və icarəyə verilməsi üsulları təkmilləşdirilməlidir və bələdiyyələrin ən azı bir ay öncə satış, istifadə və icarəyə verilən torpaqlar barədə məlumat verməsi zərurəti öz əksini tapmalıdır;

- Bələdiyyə torpaqlarının satışında bazar qiymətlərinə əsaslanmaq zərurəti göstərilməlidir;

- Bələdiyyə torpaqlarının satış, istifadə və icarəsi üçün tətbiq edilən ölçülər dəyişdirilməlidir. Fərdi yaşayış evləri tikintisi üçün satılan torpaqlara daha kiçik ölçülər tətbiq edilməli, yararsız torpaqlar üçünə ölçü məhdudiyətləri tətbiq olunmamalıdır;

- Bələdiyyə torpaqlarının icarə haqqının minimumu qiymətləri nəzərə alınmaqla torpağın normativ qiymətinə faizlə hesablanması qanunda əks olunmalıdır;

- Bələdiyyə ərazisindəki torpaqların mühafizəsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətləri artırılmalı və hər bir mühafizə proqramının ekspertizasının həyata keçirilməsində bələdiyyələrin tam səlahiyyətli bir orqan kimi iştirak etməsi zərurəti hüquqi cəhətdən təsbit edilməlidir.

BƏLƏDİYYƏLƏRİN SU TƏSƏRRÜFATI HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN EKSPERTİZASI

**Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Qəbul edilmişdir: 29 iyun 2001-ci il

Bu Qanun Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin ərazilərində yerləşən su təsərrüfatı obyektlərinin istifadəsi və onların mühafizəsi ilə əlaqədar bələdiyyələrlə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər arasında münasibətlərin hüquqi əsaslarını müəyyən edir.

I Fəsil

Ümumi müddəalar

Maddə 1. Əsas anlayışlar

1.0. Bu Qanunda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakılardır:

1.0.1. bələdiyyələrin su təsərrüfatı - bələdiyyə torpaqlarında yerləşən yerli əhəmiyyətli yeraltı və yerüstü suların tənzimlənməsi, istifadəsi, mühafizəsi, habelə suların vurduğu zərərin qarşısının alınması ilə əlaqədar tədbirlər;

1.0.2. bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektı - bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan su ehtiyatlarının istifadəsi, bərpası və mühafizəsi ilə əlaqədar yaradılmış sistemlər və qurğular;

1.0.3. su obyektı - relyef formasına uyğun olaraq yerin üstündə və ya yerin təkində suların toplandığı sərhədləri, ölçüləri və xüsusi su rejimi əlamətləri olan təbii formalaş-

miş landsaft, yaxud geoloji struktur;

1.0.4. yerli əhəmiyyətli su mənbəyi - bələdiyyə torpaqlarında yerləşən və yerli ehtiyacları ödəmək üçün istifadə olunan su obyektləri;

1.0.5. su obyektinin istifadəçisi - su obyektlərindən istifadə hüququ verilmiş hüquqi və ya fiziki şəxs;

1.0.6. su istehlakçısı - öz ehtiyaclarını təmin etmək üçün müəyyən olunmuş qaydada su obyektini istifadəçilərindən su alan hüquqi və ya fiziki şəxs;

1.0.7. tullantı suları - istehsal, sosial və mülki obyektlərdə istifadə nəticəsində çirklənmiş sular;

1.0.8. drenaj suları - drenaj qurğuları vasitəsilə kənara axıdılan sular;

1.0.9. su obyektlərinin mühafizəsi - su obyektlərinin qorunması və bərpasına yönəldilmiş fəaliyyət;

1.0.10. su obyektlərinin çirklənməsi - suların keyfiyyətini pisləşdirən, su obyektlərinin səthinə, dibinə və ətrafına mənfi təsir edən zərərli maddələrin tökülməsi və ya axıdılması.

Maddə 2. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi

2.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi bu Qanundan, Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsindən, "Yerin təkisi haqqında", Meliorasiya və irriqasiya haqqında", "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Azərbaycan Respublikası qanunlarından və onlara uyğun qəbul edilmiş digər normativ hüquqi aktlardan ibarətdir.

2.2. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə bu Qanunda nəzərdə tutulmuş müddələrdən fərqli müddəalar müəyyən edildikdə həmin beynəlxalq müqavilələrin müddəaları tətbiq edilir.

II Fəsil

Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektləri və subyektləri

Maddə 3. Bələdiyyə mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektləri

3.1. Bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektləri Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə mülkiyyətinə verilir.

3.2. Su təsərrüfatı obyektləri üzərində bələdiyyə mülkiyyəti aşağıdakı şərtlərlə yaradıla bilər:

3.2.1. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərini bələdiyyə mülkiyyətinə verməklə;

3.2.2. bələdiyyələr tərəfindən yeni su təsərrüfatı obyektləri yaratmaqla;

3.2.3. hüquqi və fiziki şəxslərin mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərini əqdlər əsasında bələdiyyə mülkiyyətinə almaqla;

3.2.4. qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər şərtlərlə.

Maddə 4. Bələdiyyələrin su münasibətlərinin obyektləri və subyektləri

4.1. Bələdiyyələrin su münasibətlərinin obyektinə bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan yerli əhəmiyyətli su obyektləri və su fondunun torpaqları daxildir.

4.2. Bələdiyyələrin su münasibətlərinin subyektləri su

obyektlərinin istifadəçiləri və su istehlakçılardır. Bələdiyyələr su münasibətlərində onların statusunu müəyyən edən qanunvericilik aktları ilə verilən səlahiyyətlər daxilində iştirak edirlər.

Maddə 5. Bələdiyyələrin ərazisində yerləşən, onların idarəçiliyinə və istifadəsinə verilən dövlət su təsərrüfatı obyektləri

Bələdiyyələrin ərazisində yerləşən dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektləri, yaşayış məntəqələrinin su təchizatı sistemləri, suvarma şəbəkələri, yerli əhəmiyyətli digər dövlət su təsərrüfatı sistemləri və qurğuları Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən qaydalarla və şərtlərlə bələdiyyələrin idarəçiliyinə və istifadəsinə verilə bilər.

III Fəsil
Bələdiyyələrin su təsərrüfatının
təşkili və idarə olunması

Maddə 6. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının strukturu

6.1. Azərbaycan Respublikasının mülki, su, torpaq, yerin təkii haqqında və digər qanunvericilik ilə tənzimlənən hallarda bələdiyyələr öz əraziləri daxilində su təsərrüfatını yaradırlar.

6.2. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının strukturuna aşağıdakılar aid edilir:

6.2.1. bələdiyyələrin su təsərrüfatı sistemləri və qurğuları;

6.2.2. bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan bulaqlar, quyular, kəhrizlər və yerli əhəmiyyətli digər su obyektləri.

Maddə 7. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının idarə edilməsi

7.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərinin idarə olunması bələdiyyələrin özləri və ya onların yaratdıqları su təsərrüfatı müəssisələri tərəfindən həyata keçirilir.

7.2. Bələdiyyələr tərəfindən yaradılan su təsərrüfatı müəssisələri bələdiyyələrin tabeçiliyində olan hüquqi şəxsdir, istehsal (təsərrüfat) hesabı əsasında fəaliyyət göstərir.

7.3. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektləri bələdiyyələrin su təsərrüfatı müəssisələrinin daimi idarəçiliyinə verilir.

7.4. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı sistemləri və qurğularının, suqoruyucu meşə zolaqlarının qorunub saxlanması bələdiyyələr tərəfindən həyata keçirilir.

Maddə 8. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı tədbirlərinin planlaşdırılması

8.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı tədbirlərinin planlaşdırılması bələdiyyələr tərəfindən və onların sifarişi əsasında həyata keçirilir.

8.2. Bələdiyyələrin sifarişi ilə su təsərrüfatı tədbirləri planlaşdırılarkən ərazinin təbii-iqlim xüsusiyyətləri, əhalinin suya tələbatı və kənd təsərrüfatının suya ehtiyacı müvafiq norma və qaydalara uyğun müəyyən edilir.

Maddə 9. Bələdiyyələrin su təsərrüfatının maliyyələşdirilməsi

9.1. Bələdiyyə torpaqlarında meliorasiya və irriqasiya tədbirləri, habelə bələdiyyənin digər su təsərrüfatı obyektlərinin istismarı və bərpası müvafiq bələdiyyə büdcələri və dövlət büdcəsi hesabına aparılır.

9.2. Bələdiyyələrin sifarişləri əsasında aparılan su təsərrüfatı tədbirləri bələdiyyə büdcələri, kreditlər alınması, suya ödənişlər, hüquqi və fiziki şəxslərin vəsaiti, qanunla qadağan olunmayan digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

9.3. Təbii fəlakət və qəza baş verdiyi hallarda su təsərrüfatı obyektlərinin yenidən bərpa olunması və bələdiyyələrə vurulan zərərin miqyasından asılı olaraq və onların aradan qaldırılması dövlət büdcəsi vəsaitindən və qanunvericiliklə müəyyən olunmuş digər vəsaitlərdən və güzəştli kreditlərdən də istifadə edilə bilər.

Maddə 10. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan pullu istifadə

10.1. Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş hallar, habelə yaşayış məntəqələri daxilində ümumi istifadədə olan içməli məqsədlər üçün istifadə olunan bulaqlar, quyular, kəhrizlər, istisna olunmaqla, bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan pullu istifadə olunur.

10.2. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan pullu istifadə qaydaları və şərtləri Azərbaycan Respublikasının su qanunvericiliyi və digər müvafiq qanunvericilik aktları, bələdiyyə aktları ilə müəyyən edilir.

10.3. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan pullu istifadənin əsas məqsədi aşağıdakılardır:

10.3.1. bələdiyyə ərazisindəki su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin olunması;

10.3.2. suyun dəqiq uçotunun aparılması;

10.3.3. su təchizatına yönəldilmiş xərclərin ödənilməsi;

10.3.4. suvarma və su kəmərləri sistemlərinin yeni avadanlıqlarla təchiz olunmasının yaxşılaşdırılması;

10.3.5. yeni su mənbələrinin yaradılması.

10.4. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan istifadə haqqı və onun differensiallaşdırılması suyun keyfiyyətindən, istifadəyə görə təyinatından (içməli, texniki, suvarma və s.), su ehtiyatlarının və ona tələbatın fəsilər üzrə dəyişkənliyindən, su təsərrüfatı obyektinin texniki səviyyəsindən, suyun götürülmə və nəqlənmə üsullarından və istehsal xərclərinin həcminə təsir edən digər amillərdən asılı olaraq bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edilir.

IV Fəsil

Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində istifadə

Maddə 11. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində ümumi və xüsusi istifadə sahəsində müəyyən olunan şərtlər

11.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində ümumi istifadə, qurğular və texniki avadanlıq tətbiq etmədən hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən xüsusi razılıq alınmadan həyata keçirilə bilər.

11.2. Bələdiyyə mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərində xüsusi istifadə hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən qurğular və texniki avadanlıq tətbiq etməklə bələdiyyələrin razılığı əsasında həyata keçirilir.

11.3. Əhəlinin həyatını və sağlamlığını qorumaq və lazımi sanitariya şəraiti yaratmaq məqsədilə bələdiyyələr onların mülkiyyətində olan su obyektlərindəki çimərliklərin, qayıqlarla gəzintinin, balıq ovunun, içməli su ilə təsərrüfat-məişət ehtiyaclarını ödəmək üçün su götürülməsinin, mal-qaranın suvarılmasının və sudan digər istifadənin qadağan olduğu yerləri müəyyən edə bilərlər, habelə yaşayış məntəqələrinin ərazisində yerləşən bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan ümumi məqsədlər üçün

istifadə olunmasının başqa şərtlərini təyin edə bilərlər.

11.4. Bələdiyyələr öz ərazilərində su təsərrüfatı obyektlərinin dağıdılmasının, torpaqların bataqlıqlaşmasının, şoranlaşmasının, yarpaqların əmələ gəlməsinin, torpaq sürüşməsinin və çökməsinin, subasmanın, daşqının, sellərin, digər zərərli təsirlərin qarşısının alınmasında və onların nəticələrinin aradan qaldırılmasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə birlikdə tədbirlər həyata keçirirlər.

Maddə 12. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərindən istirahət (rekreasiya), idman, müalicə məqsədləri üçün istifadə yerlərinin müəyyən edilməsi

12.1. Bələdiyyələr mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərindən kütləvi istirahət (rekreasiya), müalicə, turizm, idman və başqa məqsədlər üçün istifadə yerlərini və qaydalarını müəyyən edirlər. Həmin yerlərin müəyyən edilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə razılaşdırılır.

12.2. Bələdiyyələrin su obyektlərindən kütləvi istirahət, müalicə, turizm və idman üçün istifadə qaydaları və şərtləri bələdiyyələr tərəfindən hazırlanır və müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə razılaşdırılır.

Maddə 13. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərindən istifadə müqaviləsi

13.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərindən istifadə müqavilə əsasında həyata keçirilir.

13.2. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərindən bələdiyyələrlə su təsərrüfatı obyektlərinin istifadəçiləri və su istehlakçıları arasında bağlanan müqavilə əsasında aparılır.

13.3. Bələdiyyələr dövlət mülkiyyətində olan su

obyektlərindən istifadəni qanunvericiliyə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə bağlanan müqavilə əsasında həyata keçirirlər.

Maddə 14. Bələdiyyələrə su təsərrüfatı obyektlərindən istifadəyə xüsusi razılığın verilməsi

14.1. Bələdiyyələr dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilmiş xüsusi razılıq əsasında istifadə edirlər.

14.2. Bələdiyyələrə su təsərrüfatı obyektlərindən istifadəyə xüsusi razılıq su obyektlərində su ehtiyatlarının həcmi, su istehlakçılarının suya olan tələbatı və su obyektlərinin vəziyyəti nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada verilir.

Maddə 15. Bələdiyyə torpaqlarında yerləşən yeraltı su təsərrüfatı obyektləri və onlardan istifadə

Bələdiyyə torpaqlarında yerləşən yeraltı su təsərrüfatı obyektlərində suların tükənməsinin və bununla əlaqədar ətraf mühitə vurulan zərərin (meşə, bitki örtüyü və s.) qarşısının alınması üçün onların istismar ehtiyatından artıq çıxarılmasına icazə verilmir. Yeraltı içməli sulardan, bir qayda olaraq, əhalinin su təchizatında istifadə olunur. Yeraltı içməli suların ehtiyatlarından asılı olaraq bu sulardan suvarma üçün istifadə oluna bilər. Yeraltı su təsərrüfatı obyektlərindən istifadə rejimini və onun üzərində nəzarəti Azərbaycan Respublikasının su qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həyata keçirir.

Maddə 16. Bələdiyyə mülkiyyətində və idarəçiliyində olan su təsərrüfatı obyektlərinin mühafizəsi

16.1. Bələdiyyə mülkiyyətində olan və onların idarəçiliyinə verilmiş su təsərrüfatı obyektlərinin çirklənməsinin, zibillənməsinin və suların tükənməsinin, israfçılığın qarşısının alınması, habelə bunların zərərli təsirinin aradan qaldırılması üzrə tədbirlər bələdiyyələrin su təsərrüfatı müəssisələri tərəfindən həyata keçirilir.

16.2. Bələdiyyələr tərəfindən dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərinin istifadəsi və mühafizəsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilir.

V Fəsil

Su münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin hüquqları və vəzifələri

Maddə 17. Su istehlakçılarının hüquqları və vəzifələri

Bələdiyyələrin su obyektlərindən istifadə edən su istehlakçılarının hüquqları və vəzifələri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir.

Maddə 18. Su təsərrüfatı obyektləri üzərində bələdiyyələrin mülkiyyət hüququ

Bələdiyyələr öz mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərini Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq ümumi istifadəyə, hüquqi və fiziki şəxslərin istifadəsinə, icarəsinə, habelə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının və hüquqi şəxslərin mülkiyyətinə verə bilərlər.

Maddə 19. Su münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətləri

19.0. Su münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində bələdiyyələrin səlahiyyətləri aşağıdakılardır:

19.0.1. bələdiyyə mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərinə sahiblik və istifadə etmək, onlar barədə sərəncam vermək;

19.0.2. əhalini içməli su ilə təmin etmək və təsərrüfat ehtiyaclarını ödəmək üçün tədbirlər görmək;

19.0.3. bələdiyyələrin mülkiyyətində və idarəçiliyində olan su təsərrüfatı sistemləri və qurğularının istismarı və mühafizəsi qaydalarına əməl olunmasını təmin etmək;

19.0.4. su obyektlərindən, su təsərrüfatı sistemləri və qurğularından istifadə tədbirləri həyata keçirilərkən ətraf mühitin mühafizəsi qaydalarına əməl olunmasını təmin etmək;

19.0.5. sulara zərərli maddələrin təsirinin qarşısının alınması və onun nəticələrinin aradan qaldırılması tədbirlərinin hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etmək;

19.0.6. tullantı sularının təmizlənməsi, zəruri hallarda onların təkrar istifadəyə verilməsi işini təşkil etmək;

19.0.7. səlahiyyətləri daxilində ümumi istifadədə olan su obyektlərindən istifadə şərtlərini müəyyən etmək;

19.0.8. su təsərrüfatı sistemləri və qurğuları layihələrinin ekspertizasında iştirak etmək;

19.0.9. su obyektlərinin istifadəsi, bərpa və mühafizəsi üzrə dövlət proqramlarının işlənilməsində və yerinə yetirilməsində iştirak etmək;

19.0.10. əhalinin ehtiyaclarını ödəmək məqsədilə əlavə su mənbələri müəyyənləşdirmək və istifadəyə vermək;

19.0.11. səlahiyyətləri daxilində su təsərrüfatı və meliorasiya sahəsində görülən işlərdə hüquqi və fiziki

şəxslərin fəaliyyətini əlaqələndirmək;

19.0.12. regionun su təsərrüfatı məsələlərinin tənzimlənməsində iştirak etmək;

19.0.13. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirmək.

Maddə 20. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı müəssisələrinin vəzifələri

20.1. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı müəssisələri bələdiyyə mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərinin idarə olunması üzrə aşağıdakı vəzifələri həyata keçirirlər:

20.1.1. əhalinin tələb olunan miqdarda içməli, təsərrüfat-məişət təyinatlı və digər sahələrdə istifadə olunan su ilə təchizatını təşkil etmək;

20.1.2. bələdiyyələrin mülkiyyətinə və ya onların idarəçiliyinə verilmiş su obyektlərinin, su təsərrüfatı sistemləri və qurğularının istismarı işlərini təşkil etmək;

20.1.3. tullantı sularının imkan daxilində təmizlənərək təkrar dövriyyəyə yönəltmək və ya zərərsizləşdirərək istehsal sahələrindən, şəhər və qəsəbələrdən kənara axıdılmasını təşkil etmək;

20.1.4. sudan istifadə zamanı ətraf mühitin mühafizəsinə və ekoloji tələblərə riayət etmək;

20.1.5. sudan istifadənin uçot və hesabatı işlərini təşkil etmək;

20.1.6. bələdiyyə mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərindən istifadə edən hüquqi və fiziki şəxslərdən həmin obyektlərin saz vəziyyətdə saxlanmasına və onların korlanmasının qarşısının alınmasına nəzarət etmək;

20.1.7. bələdiyyə ərazisi daxilində onun mülkiyyətində və idarəçiliyində olan su anbarları, dəryaçalar və sututarlar vasitəsilə su axınlarının tənzimlənməsini təmin etmək;

20.1.8. qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirmək.

20.2. Bələdiyyələr öz səlahiyyətləri daxilində qanunvericiliyə uyğun olaraq yeni su təsərrüfatı obyektlərinin tikilməsi və istismarı tədbirlərinin həyata keçirilməsini təşkil edə bilərlər.

VI Fəsil

Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət və mübahisələrin həlli

Maddə 21. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət

Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulmasında təqsirkar olan hüquqi və fiziki şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 22. Bələdiyyələrin su təsərrüfatı sahəsində mübahisələrin həlli

Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulması ilə bağlı olan mübahisələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məhkəmə qaydasında həll edilir.

"Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

"Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar

həmin Qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, iki ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ-hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

"Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun pozulmasına görə məsuliyyət növlərini müəyyən edən qanunvericilik aktının layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

"Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 11.4-cü və 13.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanları"nın səlahiyyətlərini həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanlarına dair təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

öz səlahiyyətləri daxilində "Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Müəyyən edilsin ki:

"Bələdiyyələrin su təsərrüfatı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 3.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir;

həmin Qanunun 5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş

"müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti həyata keçirir;

həmin Qanunun 12.1-ci və 12.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın səlahiyyətlərini yerli icra hakimiyyəti orqanları həyata keçirir;

həmin Qanunun 15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanları"nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi həyata keçirir.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsini təmin etsin.

QANUNUN TƏHLİLİ

Qanunun girişində "bələdiyyələrin ərazilərində yerləşən su təsərrüfatı obyektləri..." ifadəsi işlədilsə də 1-ci maddədə yer alan anlayışlar bölümündə bələdiyyə ərazisi anlayışı bələdiyyələrin torpaqları ilə məhdudlaşdırılmışdır. Belə ki, həmin bölümə görə bələdiyyələrin su təsərrüfatı deyiləndə "bələdiyyə torpaqlarında yerləşən yerli əhəmiyyətli yeraltı və yerüstü suların tənzimlənməsi, istifadəsi, mühafizəsi, habelə suların vurduğu zərərin qarşısının alınması ilə əlaqədar tədbirlər" anlaşılır. 1.0.2. və 1.0.3-cü maddələrdə və qanundakı digər maddələrdə də bu təkrarlanmışdır. Bələdiyyələr əhalinin yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf məsələlərini, yerli əhəmiyyətli iqtisadi və ekoloji məsələlərini həll etmək üçün müəyyən ərazidə formalaşan özünüidarəetmə forması kimi

yaradılıb. Bələdiyyələrin yaradılması ərazi əsasında həyata keçirilib. Bələdiyyə əraziləri əsasən inzibati ərazilərlə eynilik təşkil edir. Bu baxımdan bələdiyyə əhaliyyə xidmət göstərəkən ərazi əsasında fəaliyyət aparır. Bu qanunda isə ərazilərdə yox, bələdiyyə torpaqlarında bələdiyyə su təsərrüfatlarının varlığından bəhs edilir. Ölkəmizdə olan 2700-dən çox bələdiyyənin 2500-dən çoxu kənd və ya qəsəbə bələdiyyələridir. Bunların bir çoxuna verilən torpaq yaşayış massivindən xeyli aralıda yerləşir. Bu kimi bələdiyyələrin torpaqlarında olan sular həmin torpaqların əkini-biçini üçün nəzərdə tutulub. Belə olan halda bələdiyyə torpaqlarında olan su təsərrüfatı obyektləri vasitəsi ilə əhalinin önəmli su problemlərini həll etmək imkanları ya ola bilməz, ya da çox az olar. Qanun qəbul edilərkən bunlar nəzərə alınmalı, bələdiyyə torpaqlarında yox, bələdiyyə ərazilərində olan su təsərrüfatı obyektləri daxilində xidmət imkanları geniş tutulmalı idi.

Qanunun 3-cü maddəsində bələdiyyələrin mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektləri sayılıb. 3.1-ci maddədə isə "Bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektləri Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə mülkiyyətinə verilir" ifadəsinə yer verilib. "Verilir" ifadə tərzində əmredici ifadə tərzidir. "Verilə bilər" formasında ifadə edilmədiyi üçün daha sonra bu qanunu tənzimləyən normativ aktlarda bu müddəə məhdudlaşdırılmalıdır. Yəni, dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektləri bələdiyyələrin mülkiyyətinə verilməlidir.

Əvvəlcə onu bildirməliyik ki, bu qanunun qəbul edildiyi 29 iyun 2001-ci ildən 3 ildən çox vaxt keçsə də bu məsələ öz həllini tapmayıb. Keçən bu müddət ərzində, bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin

bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsi ilə bağlı qayda qəbul edilərək cəmiyyətə təqdim edilməyib. Bunun səbəblərindən biri qanunlar qəbul edilərkən icra müddətinin qanunda nəzərdə tutulmamasıdır.

İkincisi, bu qanunun maddələri bir-birini inkar edən və ya bir-birinə uyğun olmayan tənzimləmələr gətirərək praktikada problemlərin yaranmasına şərait yaradır. Qanunun 3-cü maddəsi ilə 4-cü maddəsində bir-birinə ziddiyyət təşkil edən məqamlar var. 3-cü maddədə yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, dövlət mülkiyyətində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin bələdiyyələrin mülkiyyətinə verilməsi nəzərdə tutulsa da, 4.1-ci maddədə "Bələdiyyələrin su münasibətlərinin obyektinə bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan yerli əhəmiyyətli su obyektləri və su fondunun torpaqları daxildir" deyilməklə bələdiyyə torpaqlarında yerləşən yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin dövlət mülkiyyətində olan hissəsinin varlığı vurğulanır. Əslində bu maddə belə ifadə edilməli idi: "Bələdiyyələrin su münasibətlərinin obyektinə bələdiyyə torpaqlarında yerləşən xüsusi mülkiyyətdə olmayan bütün yerli əhəmiyyətli su obyektləri və su fondunun torpaqları daxildir".

Qanunun 5-ci maddəsinin məzmunu ilə də 3-cü maddənin məzmunu bir-birinə uyğun gəlmir. 3-cü maddədə bələdiyyə ərazisində yerləşən yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin bələdiyyə mülkiyyətinə verildiyi bildirilir. 5-ci maddə isə bunu inkar edən tənzimləməyə yer verir. "Bələdiyyələrin ərazisində yerləşən dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektləri, yaşayış məntəqələrinin su təchizatı sistemləri, suvarma şəbəkələri, yerli əhəmiyyətli digər dövlət su təsərrüfatı sistemləri və qurğuları Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən qaydalarla və şərtlərlə bələdiyyələrin idarəçiliyinə və istifadəsinə verilə bilər" -

deyən qanunqoyucu yerli əhəmiyyətli digər dövlət su təsərrüfatı sistemləri və qurğularının heç də hamısının bələdiyyə mülkiyyətinə verilmədiyini etiraf etmiş olur və ancaq bunların müvəqqəti istifadəsinin və idarəsinin bələdiyyələrə verib biləcəyini bildirir. Bununla da 3-cü maddənin mahiyyəti zədələnmiş olur.

Su məəcəlləsinin 13-cü maddəsi ilə də bu maddə bir-birinə ziddiyyət təşkil edir. Bu maddənin 1-ci hissəsində "Bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrində yerləşən yerli əhəmiyyətli su obyektləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada bələdiyyə mülkiyyətinə verilir." deməklə əmredici bir ifadə işlədilmişdir. Görüldüyü kimi burada da hər hansı istisna nəzərdə tutulmamış və yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsi açıq bir tərzdə ifadə edilmişdir.

Yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektlərinin dövlət mülkiyyətində qalmasının heç bir ağılabatan səbəbi ola bilməz. Bələdiyyələr əslində dövlət səlahiyyətlərinin önəmli bir hissəsini öz üzərlərinə götürərək yerlərdə özünüidarəni həyata keçirir. Bu baxımdan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı obyektləri birmənalı olaraq bələdiyyələrə verilməli, dövlət mülkiyyətində saxlanmamalı idi. Qanunun tətbiqi zamanı dəqiq mexanizmlər hazırlanmalı və konkret keçid tarixi ilə bu proses tamamlanmalı idi.

Qanunun tətbiq edilməsi barədə Prezidentin Fərmanı ilə qanunun 5-ci maddəsinin icrası Nazirlər Komitəsinə tapşırılıb. Lakin keçən bu uzun zamana baxmayaraq bu qaydalar hazırlanıb cəmiyyətə təqdim edilməyibdir. Bu bir daha göstərir ki, qanunun qəbulu zamanı icra mexanizmi qanunun özündə olmalı, icra strukturlarına sadəcə qanunun icrası verilməlidir.

Qanunun 6-cı maddəsi də bu baxımdan problemlidir. Bu maddədə bələdiyyələrin su təsərrüfatı strukturları

rını yaradacaqları göstərilə də, bələdiyyə su təsərrüfatı strukturlarına nələrin daxil olduğunu göstərən 6.2.2-ci maddəsində "bələdiyyə torpaqlarında yerləşən dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan bulaqlar, quyular, kəhrizlər və yerli əhəmiyyətli digər su obyektləri" sayılıb. Burada iki önəmli məqam var. Birincisi, bələdiyyə ərazilərində yox, bələdiyyə torpaqlarındakı su mənbələrindən bəhs edilir. Yəni də "dövlət mülkiyyətində və xüsusi mülkiyyətdə olmayan" ifadəsi ilə vurğulanır ki, bələdiyyə torpaqlarında dövlət mülkiyyətində və özəl mülkiyyətdə olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatı qurğuları və obyekt var. İkincisi, ölkədə su təsərrüfatı qurğuları və obyektləri üzərində əvvəllər iki mülkiyyət forması olub. Biri dövlət mülkiyyəti, ikincisi kollektiv mülkiyyət olan kolxoz mülkiyyəti. Dövlətin mülkiyyətində olan su təsərrüfatı qurğuları və obyektləri ya hələ də dövlətin mülkiyyətində qalır, ya da qismən özəlləşdirilərək özəl mülkiyyətə verilibdir. Kollektiv mülkiyyətdə-kolxozda olan su təsərrüfatı qurğuları və obyektləri isə kolxozların dağılması və torpaq islahatları zamanı kolxoz üzvləri arasında paylaşıdırılmış torpaqlarla birlikdə bölüşdürülmüşdür. Bələdiyyələr bu özəlləşdirmə proqramları bitdikdən sonra formalaşdırıldığından onların torpağında olan və mülkiyyətçisi olmayan su təsərrüfatı qurğuları və obyektləri ya yoxdur, ya da çox az miqdardadır. Ümumi istifadədə olan bulaqlar, kəhrizlər, quyular isə bələdiyyə torpaqlarında yox, yaşayış yerlərində bələdiyyə ərazilərindədir. Bu ərazilər bələdiyyə torpağı deyil. Bunları nəzərə aldıqda 6-cı maddənin mahiyyətinin deklarativ xarakterli olduğunu bildirmək doğru olar. Ancaq maddənin deklarativ olmaması üçün "bələdiyyə torpaqlarında olan və özəl mülkiyyətdə olmayan yerli əhəmiyyətli bütün qurğuların, bulaqların, kəhrizlərin, quyuların və s. bələdiyyə su təsərrüfatı sistemində aid olduğu" bildirilməli idi.

Qanunun 10.2-ci maddəsində Bələdiyyələrin su təsərrüfatı obyektlərində sudan pullu istifadə qaydaları və şərtlərinin Azərbaycan Respublikasının su qanunvericiliyi və digər müvafiq qanunvericilik aktları, bələdiyyə aktları ilə müəyyən edildiyi bildirilir. Su Məcəlləsinin 98-ci maddəsində isə, "Bələdiyyə mülkiyyətində olan su obyektlərində sudan istifadə haqqının bu maddənin birinci hissəsində göstərilən qaydada bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edil" diyi bildirilir. Bu qanun Məcəllədən sonra qəbul edildiyindən Məcəllədə nəzərdə tutulan "Sudan istifadə haqqı onun keyfiyyətindən, istifadəyə görə təminatından (içməli su, texniki su, suvarma suyu və s.), su təsərrüfatı obyektlərinin texniki səviyyəsindən, suyun götürülmə və nəql edilmə üsullarından və istehsal xərclərinin həcminə təsir edən digər amillərdən asılı olaraq ayrı-ayrı su təsərrüfatı sistemləri üzrə differensiallaşdırılır. Yeraltı suların istifadə haqqı hesablanarkən onların axtarışına, kəşfiyyatına və ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsinə çəkilən xərclər də qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada nəzərə alınır" ümumi müddəanı bildirməklə bələdiyyə mülkiyyətində olan su obyektlərində sudan istifadə haqqının bələdiyyələr tərəfindən müəyyən edildiyini göstərmək lazım idi. İndiki düzənləmədə hər iki qanunda bir-birinə ötürmə olduğu görülür. Qanunvericilik bütöv bir sistem olduğundan bu kimi məsələlər diqqətə alınmalıdır.

Qanunun 11.4-cü maddəsində nəzərdə tutulan "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı"nın kim olacağını 2 ay içində müəyyənləşdirilməsi qanunun tətbiqi ilə bağlı Prezidentin Fərmanı ilə Nazirlər Komitəsinə tapşırılıb. Lakin bu hələ də bəlli deyil. 13.3-cü maddənin tətbiqi ilə də bağlı durum eynidir.

Qanunun 14.1-ci maddəsində dövlət mülkiyyətində olan su təsərrüfatı obyektlərindən bələdiyyələrin istifadəsinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən

verilmiş xüsusi razılıqla mümkün olacağı bildirilib. Lakin bu orqanın hansı orqan olduğunu nə qanunda, nə də qanunun tətbiqi ilə bağlı Prezidentin Fərmanında tapmaq mümkündür. Bələdiyyələrin bu məqsədlə hara müraciət edəcəyi qanunda və fərmanda açıq qalıb.

Bu qanun da digər qanunlarda olduğu kimi bələdiyyələrin statusunu məhdud müəyyən etmək kimi mənfi tendensiyadan faydalanılmış, bələdiyyələrin ərazilərində olan yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatları və su təsərrüfatı obyektləri bələdiyyələrə verilməmiş, sadəcə bələdiyyə torpaqlarında olan su təsərrüfatları və su təsərrüfatı obyektlərinin bələdiyyələrə verilə biləcəyi bildirilmişdir. Qanunun digər maddələrində də bu haqq bir neçə dəfə inkar ediləcəsinə vurğulanmışdır. Praktikada qanunun tətbiqi üçün icra mexanizmləri, qaydalar və vaxtlar müəyyənləşdirilmədiyindən bələdiyyəyə verilməsi nəzərdə tutulan məhdud mənbə də öz sahibinə-bələdiyyələrə çatdırılmamışdır. Bu baxımdan bələdiyyə ərazisində yaşayan əhalinin yerli əhəmiyyətli sosial, iqtisadi, ekoloji problemlərini həll etməli olan bələdiyyələr insanların həyatı üçün, iqtisadiyyatı üçün önəmli mənbə olan su və su təsərrüfatı üzərində səlahiyyət sahibi ola bilməmişdir.

Bələdiyyələr əhaliyə xidməti öz torpaqlarında yox, əhalinin yaşadığı ərazidə verir. Mövcud qanun bələdiyyələrə imkan vermir ki, onlar əhalinin gündəlik həyatında, evində, əkinində, iş yerində, fermasında onların su ilə bağlı yaranan problemini, suya olan ehtiyacını ödəsin. Çünki onların problem yaşadığı yerdə su mənbələri, su təsərrüfatı, qurğular, avadanlıqlar və s. ya dövlətin əlində, ya o ərazidə inhisarlaşmış bir şirkətin (keçmiş subartezan idarələrinin indiki varislərinin) əlində cəmlənmişdir. Bələdiyyələr hətta öz torpaqlarının suvarılması üçün onlara möhtacdır.

Bu baxımdan qanun mahiyyət etibarını ilə nəzəri münasibətləri tənzimləmiş, praktikadakı realıqdan çox uzaqdır.

NƏTİCƏ

- Qanunun yenidən işlənməsinə böyük ehtiyac var.
- Bələdiyyə torpaqlarında olan və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün yerli əhəmiyyətli su təsərrüfatları və obyektləri bələdiyyə mülkiyyətinə verilməlidir.
- Bununla bərabər, bələdiyyə ərazisində olan yerli əhəmiyyətli bütün dövlət su təsərrüfatı obyektləri də bələdiyyə mülkiyyətinə verilməlidir.
- Özəl su təsərrüfatı obyektləri isə bələdiyyələrin müəyyənləşdirdiyi qaydada və şərtlərdə müqavilə ilə su istehlakçılarına xidmət etməli, bu zaman bələdiyyələrin bu təsərrüfatlarının keyfiyyətli və qaydalara uyğun xidmət göstərməsinə nəzarət imkanı olmalıdır.
- Əhalinin ümumi istifadəsində olan təbii su qaynaqları, kəhrizlər, bulaqlar, quyular, artezanlar istisna olmaqla bələdiyyələrin yaratdığı və dövlətin hesabına yaranmış su təsərrüfatı obyektlərinin istifadəsi üçün pul tələb edilməli, bu pul həmin məqsədli xidmətin genişləndirilməsinə sərf edilməlidir. Bütün bu məsələlər qanunda öz əksini tapmalıdır.

BƏLƏDİYYƏ SİFARIŞLARININ VERİLMƏSİ QAYDALARININ EKSPERTİZASI

BƏLƏDİYYƏ SİFARIŞLARININ VERİLMƏSİ QAYDALARININ TƏSDİQ EDİLMƏSİ BARƏDƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Qəbul edilmişdir: 4 iyul 2001-ci il, № 529

"Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli, 162 nömrəli Fərmanının icrası ilə əlaqədar qərara alıram:

1. Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi Qaydaları təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

"Azərbaycan" qəzetində dərc olunmuşdur (10 iyul 2001-ci il, № 153).

"Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu"nda dərc edilmişdir (31 iyul 2001-ci il, № 7, maddə 466) ("VneshExpertService").

26 dekabr 2002-ci il tarixli 830 nömrəli fərmanlara əsasən əlavələr və dəyişikliklərlə ("VneshExpertService").

Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi Qaydaları

Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi Qaydaları "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 27 iyul tarixli, 162 nömrəli Fərmanının icrası ilə əlaqədar "Bələdiyyələrin

maliyyəsinin əsasları haqqında" və "Yerli rəy sorğusu haqqında" Azərbaycan Respublikası qanunlarının tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Bu Qaydalar bələdiyyənin öz maddi və maliyyə vəsaitlərindən istifadə etməklə bələdiyyə ərazisinin abadlaşdırılması, əhaliyə kommunal xidmətlər göstərilməsi, sosial infrastruktur obyektlərinin tikintisi və təmiri, müvafiq ərazi əhalisinin məişət və sosial-mədəni tələbatını ödəmək üçün zəruri məhsulların istehsalı, xidmətlərin göstərilməsi və digər işlərin görülməsi üçün sifarişçi kimi çıxış etmək səlahiyyətlərini, sifariş verilməsinin şərtlərini müəyyən edir.

Bu Qaydalar Azərbaycan Respublikası ərazisində olan bütün bələdiyyələrə və onların birliklərinə şamil edilir.

1. Bələdiyyə sifarişləri bələdiyyələrin müvafiq sosial inkişaf, iqtisadi inkişaf və digər proqramlarının icrası ilə əlaqədar verilir.

2. Bələdiyyə sifarişləri bələdiyyənin ərazisində yaşayan və seçki hüququ olan bütün vətəndaşların rəy sorğusu əsasında da formalaşdırıla bilər.

3. Bələdiyyə sifarişlərinə çıxarılan məsələlər (işlərin görülməsi, xidmətlərin göstərilməsi, mal, material alınması və sair) müvafiq maliyyə təminatına malik olmaqla yerli büdcənin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir.

4. Bələdiyyə sifarişlərinin yerinə yetirilməsi üçün icraçılar Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericiliyinə uyğun olaraq müsabiqə və ya birbaşa müqavilə əsasında seçilir.

5. İcraçıların hansı formada seçilməsi tərəflərin maraqları gözənilməklə müvafiq əsaslandırılmaya uyğun olaraq təmin edilir. Müsabiqə zamanı eyni təkliflər vermiş icraçılar arasında bələdiyyə mülkiyyətində olan icraçılara üstünlük verilir.

6. Bələdiyyə sifarişləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada bu işlərin görülməsi üçün müqavilə bağlanması yolu ilə fiziki və ya hüquqi şəxslərə verilir.

7. Bələdiyyə sifarişlərinin yerləşdirilməsinə və icrasına nəzarət bələdiyyələr tərəfindən yerinə yetirilir.

8. Bələdiyyə sifarişlərinin maliyyələşdirilməsinə və digər müqavilə şərtlərinin yerinə yetirilməməsinə görə bələdiyyələr qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

9. Bələdiyyə sifarişlərinin maliyyələşdirilməsi qaydaları və yerinə yetirilməsi müddətləri, habelə işlərin qəbulu və digər şərtlər, o cümlədən məsuliyyətlər tərəflər arasında bağlanmış müqavilə ilə tənzimlənir.

10. Bələdiyyə sifarişlərinin verilməsi haqqında məlumatlar yerli kütləvi

"QAYDALAR"IN TƏHLİLİ

"Qaydalar"ın mahiyyətini mühüm bir məsələnin həlli - bələdiyyə maliyyə resurslarından effektiv və şəffaf istifadə üçün hüquqi zəmin yaradılması təşkil etməliydi.

Ancaq "Qaydalar" bu baxımdan təkmil hüquqi prinsip və qaydaları müəyyənləşdirə bilməyib.

İctimai maliyyənin effektiv və şəffaf xərclənməsinə hüquqi əsaslar yaratmaq baxımından "Qaydalar" öz "böyük həmkarı" ilə - "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə müqayisədə kifayət qədər solğun və nöqsanlı görünür. Birincisi, "Qaydalar"da bildirilir ki, bu qaydalar bələdiyyələrə bir sıra işlərin görülməsi üçün sifarişçi kimi çıxış etmək səlahiyyətlərini, sifariş verilməsi şərtlərini müəyyənləşdirir. "Dövlət satınalmaları haqqında" Qanundan məlum olur ki, bu

qanun "... dövlət vəsaitindən səmərəli və qənaətlə istifadə edilməsi, müsabiqə və aşkarlıq əsasında bütün malgöndərənlərə (podratçılara) bərabər rəqabət mühiti yaradılması prinsipləri və qaydalarını müəyyən edir".

Müqayisələrdən aşkar görünür ki, "Qaydalar"da bu mühüm cəhətlər - ictimai vəsaitlərdən effektiv istifadə, ictimai xərclərin şəffaf sərfi barədə müddəaları əks etdirmək unudulub və bu unutulmuş "Qaydalar"ın əksər bəndlərində sistemli inkişafını tapıb.

"Qaydalar"ın 3-cü bəndində göstərilir ki, "sifariş məsələləri" yerli büdcə vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir. Yəni, "Qaydalar" yalnız yerli büdcə vəsaitlərinin xərclənməsinə hüquqi əsaslar yaratmağı nəzərdə tutur.

"Dövlət satınalmaları haqqında" Qanunla bu bəndin müvafiq müqayisəsi "Qaydalar"da olan əsaslı bir nöqsanı - ciddi hüquqi boşluğu tam aşkara çıxarır.

"Satınalmalar" qanunun 1-ci bəndində - qanunun tətbiq dairəsini müəyyənləşdirən bəndində dəqiq göstərilir ki, bu qanun dövlət müəssisə və təşkilatları, nizamnamə fondunda dövlətin payı 30% və daha çox olan müəssisə və təşkilatlar tərəfindən malların (işlərin və xidmətlərin) dövlət vəsaiti, dövlətin aldığı və dövlət zəmanəti ilə alınmış kreditlər və qrantlar hesabına satınalmasına şamil edilir". Bir sözlə, qanunda aşkar göstərilir ki, dövlət təşkilatı dövlət vəsaitini - yəni büdcə vəsaiti ilə birgə dövlətin aldığı krediti, qrantı, yardımı, büdcədənkənar fondun vəsaitini, dövlət mülkiyyətində olan müəssisələrin vəsaitini və s. xərcləyərkən bu qanun üzrə hərəkət etməlidir. "Qaydalar"ın 3-cü bəndindən belə məlum olur ki, bələdiyyə büdcədənkənar fondlarının vəsaiti, bələdiyyələrin əldə etdiyi və yerli büdcəyə daxil edilməyən kreditlər, qrantlar, bələdiyyə müəssisələrini vəsaitləri "qaydasız" istifadə edilə bilər.

Bugünkü reallıqlarda - bələdiyyə maliyyə resurslarının

əsasən yerli büdcə vəsaitlərindən təşkil olunduğu şəraitdə belə bir yanaşma böyük praktik qüsurları şərtləndirmir. Ancaq perspektivdə bu yanaşma bələdiyyə maliyyə resurslarının səmərəli və şəffaf istifadəsi prosesinə ciddi əngəl hesab edilə bilər.

"Qaydalar"ın 4-cü bəndi də ictimai maliyyənin istifadəsi prosesi üçün yaradılan qeyri-təkmil hüquqi baza sayıla bilər və bu bənd "bələdiyyə satınalmalarının" reallaşması metodlarının seçilməsinə kifayət qədər səthi yanaşır. İcraçılar-podratçılar seçilməsi üçün iki metod - müsabiqə və birbaşa müqavilə yolları müəyyənləşdirilir.

Yenə də nəzərə alınmır ki, "Satınalma" Qanunu açıq tender, ikimərhələli tender, qapalı tender, kotirovkalar sorğusundan istifadə, bir mənbədən satınalma kimi rəngarəng metodları nəzərdə tutur. Bu bənddə unudulur ki, birbaşa müqavilə ictimai resursların sərfi üçün effektiv, etibarsız, yararsız bir metoddur. "Qaydalar" işlənilərkən mütləq nəzərə alınmalıydı ki, ictimai alqılarda birbaşa müqavilə - alternativ variantların şəffaf müqayisə və öyrənilməsinə imkan yaratmayan müqavilə yalnız alternativsiz icraçılarla bağlana bilər. Məsələn, Bakıda küçə işıqlandırılması üçün enerji təminatı ilə bağlı müqaviləni yalnız "Barmek"lə bağlamaq olar. "Qaydalar"da bu cəhət ayrıca göstərilməliydə və qalan bütün hallarda sifarişlərin müsabiqə, yaxud alternativ icraçıların iştirakını nəzərdə tutan digər metodlarla reallaşdırmaq zərurəti əksini tapmalıydı.

Müvafiq olaraq "Qaydalar"ın bu və ya başqa bəndi digər məsələnin həll edilməsi qaydalarını da müəyyənləşdirməliydə. "Satınalmalar haqqında" Qanunun II fəslinin 17-21-ci maddələrindən nümunə götürmək və "Qaydalar"da göstərmək olardı ki, müəyyən məbləğ sifarişlər tender, bu məbləqdən aşağı sifarişlər isə digər metodlarla həyata keçirilir.

Belə zəruri məsələlərin həllinə dəqiq və bəlli hüquqi müstəvi yaratmayan "Qaydalar"da başqa bir mühüm məsələ də qərībā hüquqi yayğınlığın əsirinə çevrilir. 5-ci bənd bələdiyyə sifarişlərinin təşkilini hüquqi bir "krosvorda" çevirir.

Bu bənddə bildirilir ki, icraçılar "tərəflərin maraqları gözlənilməklə müvafiq əsaslandırılmaya uyğun" seçilir. Bələdiyyə qanunvericiliyinə aid heç bir sənəddə izah edilməyən iki anlayışın - "tərəflərin maraqları" və "müvafiq əsaslandırma" anlayışlarının xarakterizəsi qeyri-müəyyən olduğundan əslində bu "krosvordun"da cavabı qeyri-müəyyəndir. Müvafiq bənddə icraçıları hətta bu qeyri-müəyyən meyarlar əsasında kimin seçəcəyi - bələdiyyə sədrinin, yaxud sifariş üçün təşkil edilən komissiyanın seçəcəyi məlum deyil.

Dəqiq görünən budur ki, "Qaydalar"ın bu bəndində, eləcə də digər bəndlərində sifariş prosedurları barədə heç nə deyilmir. İcraçıların sifarişə hansı sənədlər təqdim etməsi, sifariş elanının nə vaxt verilməsi, müsabiqə üçün ərizələrin müsabiqəyə neçə gün qalana qədər qəbul edilməsi və s. bu kimi məsələlər barədə "Qaydalar"da heç nə deyilmir.

"Qaydalar"ın "Satınalmalar haqqında" Qanunun 13.1-ci bəndini təkrar etməsi - yəni satınalan təşkilatdan hüquqi və s. asılılığı olan podratçıya satınalma prosesində iştirakı icazə verilməməsi kimi bir yanaşmanı nəzərdə tutması o qədər zəruri deyil. Ancaq qanunun 13.2-ci bəndinin tələblərinin müəyyən dəqiqləşdirmələrlə "Qaydalar"a da yol tapması vacib idi. Yəni, "Qaydalar"da göstərilməliydi ki, sifariş icraçılarının yaxın qohumu olan vəzifəli bələdiyyə üzvləri sifariş prosesində iştirak edə bilməzlər. Yaxud göstərilməliydi ki, dünənki icraçılar bu gün bələdiyyədə vəzifə tutsalar da, onların keçmiş müəssisələrinin iştirak etdiyi müsabiqələrdə "münsif" ola

bilməzlər. "Qaydalar" belə incə və mühüm məqamlara da diqqət yetirməyib. "Qaydalar"ın 10-cu bəndi də ictimai resursların effektiv istifadəsi üçün qüsurlu əsaslar yaratmaq nümunəsi hesab edilə bilər və sifariş elanlarının yalnız yerli mətbuatda yerləşdirilməsi zərurəti doğrudan da, anlaşılmazdır. Daha doğrusu, belə anlaşılır ki, icraçılar yalnız yerli fiziki və hüquqi şəxslər sırasından seçiləcək. Halbuki, böyük sifarişlərin effektiv icrası potensial icraçılar siyahısını artırmağı - elanları yerli və ölkə mətbuatında yerləşdirməyi şərtləndirir.

NƏTİCƏ

Aparılan təhlildən belə nəticə çıxır ki, aşağıdakı cəhətlərin "Qaydalar"da əksini tapmasına ehtiyac vardır:

- Sifariş qaydaları təkcə yerli büdcə vəsaitlərinin sərfi zamanı deyil, bələdiyyəyə aid olan bütün növ vəsaitlərin xərclənməsi zamanı tətbiq edilməlidir;

- Bəzi istisnalardan başqa, digər hallarda sifariş icraçılarının yalnız müxtəlif müsabiqə metodları vasitəsilə seçilməsi "Qaydalar"da öz əksini tapmalıdır. Müsabiqənin müxtəlif metodlarının tətbiqi meyarları da dəqiq göstərilməlidir;

- Sifariş prosedurları dəqiq müəyyənləşdirilməlidir və ümumiyyətlə, sifarişlərin təşkili qaydaları dolğun işıqlandırılmalıdır;

- Bələdiyyə satınalmaları zamanı yaranacaq maraqlar ziddiyyətinin hüquqi həlli də "Qaydalar"da öz əksini tapmalıdır;

- Sifarişlər barədə elanların yerli və ölkə mətbuatında dərc edilməsi barədə müddədə əks etdirilməlidir;

**BƏLƏDİYYƏLƏRİN BİRGƏ FƏALİYYƏTİ,
BİRLƏŞMƏSİ, AYRILMASI VƏ LƏĞV EDİLMƏSİ
HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI QANUNUNUN
EKSPERTİZASI**

**Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti,
birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Qəbul edilmişdir: 14 aprel 2000-ci il, № 858-IQ

Maddə 1. Bələdiyyələrin birləşməsinin və ayrılmasının məqsədi

Bələdiyyələr onlarda yaranan sosial-iqtisadi vəziyyətlə əlaqədar, tarixi və digər yerli xüsusiyyətləri, müvafiq yerli əhalinin rəyini nəzərə almaqla birləşərək, yaxud ayrılaraq yeni bələdiyyə təşkil edə bilirlər.

Maddə 2. Bələdiyyələrin birləşmə qaydası

Bələdiyyələrin birləşməsi aşağıdakı qaydada həyata keçirilir:

1) birləşən bələdiyyələrin ərazilərində "Yerli rəy sorğusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq yerli rəy sorğusu keçirilir;

2) yerli rəy sorğusu nəticəsində bələdiyyələrin birləşməsi barədə müsbət nəticə əldə edildikdə, bələdiyyələr tərəfindən onların birləşməsi haqqında qərar qəbul edilir və baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdim olunur;

3) Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi bələdiyyələrin birləşməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə qərar qəbul edir.

Bələdiyyələrin birləşməsi ilə bağlı mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərin həlli üçün bələdiyyə tərəfindən bələdiyyə üzvlərindən ibarət müvafiq komissiya yaradılır. Həmin komissiya mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərlə bağlı bələdiyyəyə təkliflər verir.

Maddə 3. Bələdiyyələrin ayrılması qaydası

Bələdiyyələrin ayrılması bu Qanunun 2-ci maddəsində göstərilmiş qaydada və ardıcılıqla həyata keçirilir.

Bələdiyyələrin ayrılması ilə bağlı mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərin həlli üçün bələdiyyə tərəfindən bələdiyyə üzvlərindən ibarət müvafiq komissiya yaradılır. Həmin komissiya mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərlə bağlı bələdiyyəyə təkliflər verir.

Maddə 4. Birləşmiş, yaxud ayrılmış bələdiyyələrə seçkilərin keçirilməsi

Birləşmiş, yaxud ayrılmış hər bir bələdiyyəyə seçkilərin keçirilməsi "Bələdiyyələrə seçkilərin qaydaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir.

Maddə 5. Birləşmiş, yaxud ayrılmış bələdiyyənin statusu

Birləşmiş, yaxud ayrılmış bələdiyyənin statusu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu ilə tənzimlənir.

Maddə 6. Birləşmiş, yaxud ayrılmış bələdiyyənin mülkiyyəti

Birləşən bələdiyyələrin hər birinin mülkiyyəti və onunla bağlı hüquqlar (vəzifələr) hüquq varisliyi qaydasında yeni yaradılmış bələdiyyəyə keçir.

Bələdiyyələr ayrıldıqda bələdiyyə mülkiyyətinin bölünməsi məsələsi bu Qanunun 3-cü maddəsində göstərilmiş qaydada həll edilir.

Maddə 7. Bələdiyyələrin birgə fəaliyyət göstərməsi

Bələdiyyələrin səlahiyyətlərinə aid edilən iqtisadi, sosial, mədəni, ekoloji və digər sahələrdə fəaliyyətin səmərəsini artırmaq və qarşılıqlı əlaqələri möhkəmləndirmək məqsədi ilə bələdiyyələr birgə fəaliyyət göstərə bilərlər.

Bələdiyyələrin birgə fəaliyyət göstərməsi bələdiyyələrin qərarına əsasən həyata keçirilir.

Birgə fəaliyyət göstərmək üçün bələdiyyələr arasında müqavilə bağlanılır. Müqavilədə birgə fəaliyyətin sahələri, maliyyələşdirilmə qaydaları, müddətlər və digər şərtlər göstərilir.

Bələdiyyələr birgə fəaliyyət göstərdikdə onların əraziləri dəyişilmir.

Maddə 8. Bələdiyyələrin ləğv edilməsi

Bələdiyyələr aşağıdakı hallarda ləğv edilə bilər:

1) Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada bələdiyyənin yerləşdiyi müvafiq yaşayış məntəqəsi müvafiq uçot məlumatından çıxarıldıqda Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bələdiyyə ərazilərinə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə dəyişikliklər edir;

2) müvafiq ərazidə əhali yerli özünüidarənin təşkilindən imtina etdikdə "Yerli rəy sorğusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq yerli rəy sorğusu keçirilir. Yerli rəy sorğusu nəticəsində bələdiyyənin ləğv edilməsi barədə müsbət nəticə əldə edildikdə, bələdiyyə tərəfindən ləğv edilməsi haqqında qərar qəbul edilir və baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdim olunur. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bələdiyyənin ləğv edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə qərar qəbul edir.

Bələdiyyənin ləğvi ilə bağlı mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərin həlli üçün bələdiyyə üzvlərindən ibarət müvafiq komissiya yaradılır. Həmin komissiya mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərlə bağlı bələdiyyəyə təkliflər verir.

Maddə 9. Bu Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərinin pozulması Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə məsuliyyətə səbəb olur.

"Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

"Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiq olunmasını təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay müddətində:

qüvvədə olan qanunvericilik aktlarının "Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

Nazirlər Kabinetinin və müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

öz səlahiyyətləri daxilində "Bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

QANUNUN TƏHLİLİ

Qanun 9 maddədən ibarətdir. Maddələr fəsillər üzrə kateqoriyalaşdırılmamışdır.

Qanun yaradıcılığında zəruri olan bir xüsusiyyət bu qanunda nəzərə alınmamışdır. Hər bir qanun yaradılarkən, hər şeydən öncə o qanunun məqsədi, nələri əhatə etdiyi və qanunda işlədilən hüquqi ifadələrin, anlayışların izahı olmalıdır. Qanunla tanış olmaq, yaxud ondan faydalanmaq istəyən hər kəs, məhz bu nüansların olduğuna diqqət edir və ondan faydalanır.

Qanunun 1-ci maddəsində bir məqsədə toxunulub. Lakin qanun bələdiyyələrin birgə fəaliyyəti, birləşməsi, ayrılması və ləğv edilməsini düzənlədiyi halda, bu maddə qanunun məqsədini yox, bələdiyyələrin birləşməsi və ayrılmasının məqsədini göstərib. Maraqlısı budur ki, birləşmə ilə ayrılma üçün eyni hüquqi məqsəd nəzərdə tutulub. Bir məsələnin həm birləşməyə, həm də ayrılmaya

əsas kimi görülməsi düşündürücüdür. Bir-birinə zidd olan iki fəaliyyətin məqsədlərinin ayrılıqda və əsaslandırılaraq göstərilməsi daha doğru olardı.

Qanunun 2-ci maddəsi bələdiyyələrin birləşmə qaydalarını göstərib. Burada bir ardıcılıq var. Öncə əhali arasında yerli rəy sorğusu keçiriləcək, əgər nəticədə birləşməyə müsbət münasibət bildirilsə bununla bağlı bələdiyyələr qərar qəbul edəcək və baxılmaq üçün Milli Məclisə göndərəcək. 3-cü mərhələdə Milli Məclis bununla bağlı qərar qəbul edəcək. Bu prosesdə düşündürücü və aydın olmayan bəzi məqamlar var. Birincisi, yerli rəy sorğusu keçirmə ilə bağlı təklif bələdiyyədən yox, təşəbbüs qrupundan gəlsə və yerli rəy sorğusunun nəticəsi müsbət olarsa, buna baxmayaraq bələdiyyə mənfi qərar çıxarsa nə olacaq? Çünki, yerli rəy sorğusu haqqında Qanuna görə yerli rəy sorğularının hüquqi qüvvəyə minməsi üçün bələdiyyələr qərar qəbul etməlidirlər. Bu qanunda həmin qərarın mahiyyətinin yerli rəy sorğusunun nəticəsinin təsdiqi olduğu açıq göstərilməyib. Buradan çıxarılaçaq nəticə, bələdiyyələrin fərqli qərar qəbul etmək imkanlarının da olması ehtimalıdır.

Qanunun 3-cü maddəsi, bələdiyyələrin ayrılmasını tənzimləyib. Göstərilib ki, bələdiyyələrin ayrılması da birləşməsi qaydaları və ardıcılığı ilə həyata keçirilir. Burada maraqlı bir neçə sual ortaya çıxır:

1. Bələdiyyələrin ayrılması dedikdə, əvvəllər ayrı olub, sonradan birləşən bələdiyyələrdən bəhs edilir, yoxsa tək bir bələdiyyənin parçalanmasından?

2. 2-ci maddənin bu durumda tətbiqi necə olacaq? Çünki, orada birləşən bələdiyyələrin ərazilərində yerli rəy sorğusu keçirilməsi nəzərdə tutulur. Burada isə tək bir bələdiyyə var. Tək bir bələdiyyənin ərazisi birdir. Burada bələdiyyələrin ərazisi anlayışından bəhs etmək mümkün deyil.

Qanunda göstərilir ki, bələdiyyələrin ayrılması ilə bağlı mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərin həlli üçün bələdiyyələr tərəfindən bələdiyyə üzvlərindən ibarət müvafiq komissiya yaradılır. Bu komissiya mülkiyyət, maliyyə və başqa məsələlərlə bağlı təkliflər verir. Buradan anlaşılan son qərarın yenə bələdiyyələr tərəfindən verildiyidir. Bir bələdiyyənin ərazisini paylaşaraq orada başqa bələdiyyə qurularkən, yeni qurulan bələdiyyəyə veriləcək mülkiyyət, maliyyə və s. məsələni əvvəlki bələdiyyənin həll etməsi və yeni qurulan bələdiyyəyə bununla bağlı heç bir söz demə haqqının verilməməsi, hüquq verilməməsi doğru yanaşma deyildir. Belə olan halda da bütün məsələlər hər iki bələdiyyənin ortaq qurduğu komissiyanın birlikdə qərarı ilə həll edilməlidir.

Ümumiyyətlə, qanunun 2-ci və 3-cü maddələrindəki tənzimləmə yetərli deyil. Ümumi ifadələrə daha çox yer verilib. Praktikada belə məsələlər mübahisəli və ciddi problemlər doğuran məsələlər olduğundan, buradakı tənzimləmələr ayrıntılarına qədər göstərilməli, boşluq buraxılmamalı idi.

Qanunun 7-ci maddəsi bələdiyyələrin birgə fəaliyyət göstərməsini tənzimləyib. Ancaq bu maddə də deklarativ mahiyyətdədir və münasibətlərin tənzimləməsini bütünlüklə müqavilə ilə tərəflərin öhdəsinə buraxıb.

Qanunun 8-ci maddəsi bələdiyyələrin ləğv edilməsi hallarını saymışdır. Maddənin 1-ci bəndində, "Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada bələdiyyənin yerləşdiyi müvafiq yaşayış məntəqəsi müvafiq uçot məlumatından çıxarıldıqda Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bələdiyyə ərazilərinə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə dəyişikliklər edir"-deyərək, yaşayış məntəqəsinin uçot məlumatından çıxarılması şərtini ləğv olunmaya əsas gətirmişdir. Yaşayış məntəqəsi yaşayış

məntəqəsi kimi fəaliyyətdə qalırsa, uçot məlumatında onu bir başqa adla və ya bir başqa yayayış massivi ilə birləşdirirlərsə bələdiyyəni ləğv edilməsi ehtiyacı haradan doğur?

Bələdiyyələr ərazi və əhali şərti ilə qurulan bir yerli özünüidarə institutlarıdır. Bu şərtlərlə qurulan bələdiyyələrin başqa səbəblə ləğv edilməsi məntiqə uyğun deyil və doğru dəyərləndirilməməlidir.

Qanunun 8-ci maddəsinin 2-ci bəndi "müvafiq ərazidə əhali yerli özünüidarənin təşkilindən imtina etdikdə "Yerli rəy sorğusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq yerli rəy sorğusu keçirilir. Yerli rəy sorğusu nəticəsində bələdiyyənin ləğv edilməsi barədə müsbət nəticə əldə edildikdə, bələdiyyə tərəfindən ləğv edilməsi haqqında qərar qəbul edilir və baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdim olunur. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bələdiyyənin ləğv edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq surətdə qərar qəbul edir" şəklində tənzimləməyə yer verib. Lakin bu səbəb mübahisəlidir. Ləğv üçün qərar verən bələdiyyə qurumunun necə formalaşdığı aydın deyil. Belə ki, səbəb olaraq "müvafiq ərazidə əhali yerli özünüidarənin təşkilindən imtina etməsi" göstərilibdir. Deməli, əhali bu ərazidə yerli özünüidarəni formalaşdırmaq istəmir. Belə bir vəziyyətin olması üçün bir neçə variantın olma ehtimalı var.

Birincisi, əhali bələdiyyələrə təyin olunan seçkilərdə namizəd kimi iştirak etmir və namizəd qeydə alınmır. Bu halda seçki baş tutmur və bələdiyyə formalaşmır.

İkincisi, bələdiyyə seçkilərində namizəd qeydə alınsa da əhali bələdiyyə formalaşdırmaq istəmədiyi üçün bələdiyyə seçkilərini boykot edir və qanunda nəzərdə tutulan şəkildə səsvermədə iştirak etmir. Hər iki hal yeni qurulan bələdiyyələr üçün mümkündür. Ölkədə

bələdiyyələrin qurulması yenidir və bəzi yerlərdə məhz bu səbəblə bələdiyyə formalaşa bilmədi. (Bakının Nardaran kəndində olduğu kimi) .

Üçüncü hal, bələdiyyə normal olaraq formalaşmış ola bilər və seçkilərlə bələdiyyəyə üzvlər seçilmiş ola bilər, lakin əhalinin çoxu bu qurumun özünü doğrultmadığını əsas tutaraq bələdiyyələrin ləğv edilməsi məsələsini yerli rəy sorğusuna çıxarar və bu istiqamətdə qərar qəbul edilməsinə nail olar.

İlk iki hal olduqda bələdiyyə formalaşmadığı üçün bu qanunun tətbiqinə imkan yoxdur. Yalnız son halda bələdiyyə formalaşmış olduğu halda əhali sonradan ondan imtina etdikdə bu qanunun müddəalarını tətbiq etmək mümkün olacaq.

Belə önəmli bir məsələnin qanunda açıq buraxılması düzgün deyildir. Bu hallar bütünlüklə nəzərə alınmalı və tənzimlənməli idi.

Ümumiyyətlə, qanunda xeyli qeyri-müəyyənliklər var. Tənzimləmələr əhatəli və yetərli deyil. Qanunda işlədilər ifadələr, düzənləmələr reallıqlarla ayaqlaşmır. Daha çox deklorativ xarakterli qanundur. Bu qanunun praktikada bir bələdiyyənin birləşməsi, yaxud ayrılması məsələsini sonuna qədər tənzimləmə gücündə olduğu şübhəlidir.

Qanun qəbul edildiyində tənzimlədiyi münasibətlər geniş əhatə edilməli, boşluqlara yer verilməməlidir..

AZƏRBAYCANIN MÖVCUD YERLİ ÖZÜNÜİDARƏ SİSTEMİNİN ÜMUMİ TƏHLİLİ VƏ ONUN İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ İLƏ BAĞLI TƏKLİFLƏR

Artıq beş ilə yaxındır ki, Azərbaycanda yerli özünüidarə orqanları - bələdiyyələr fəaliyyət göstərir. Bu dövrü əhatə edən təcrübənin təhlili göstərir ki, mövcud yerli özünüidarə sisteminin əsaslı şəkildə təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. Belə ki, ötən dövr ərzində bələdiyyələr ictimai idarəetmə sisteminə əhəmiyyətli rol oynayan qurumlar kimi özlərini tam təsdiq edə bilmədilər. Bunun bir sıra obyektiv və subyektiv səbəbləri var. Əsas səbəbləri aşağıdakı kimi sadalamaq olar:

Birinci səbəb: İlk bələdiyyə seçkiləri ərəfəsində vətəndaşların yerli özünüidarəetmənin mahiyyəti haqqında kifayət qədər məlumatının olmaması seçkilər zamanı onların obyektiv seçim etməsinə mənfi təsir göstərmişdir. Bu isə nəticədə bələdiyyələrə xeyli təsadüfi adamın seçilməsinə gətirib çıxarıb.

İkinci səbəb: Yerli özünüidarə sovet idarəçilik ənənələrindən fərqli olaraq prinsipə yeni idarəçilik vərdişləri tələb edirdi. 1999-cu ildə seçilən bələdiyyə üzvlərində belə vərdişlərin olmaması da yerli özünüidarənin həyata keçirilməsinə öz təsirini göstərməyə bilməzdi.

Üçüncü səbəb: Mövcud qanunvericilik bələdiyyələrə qeyri-dövlət sistemi çərçivəsində nəzərdən keçirməklə onların ictimai idarəetmə institutu kimi əhmiyyətini azaldır. Bu anlayış Yerli Özünüidarə Haqqında Avropa Xartiyasının 3-cü maddəsinin 1-ci bəndindəki anlayışa

ziddir. Xartiyanın həmin maddəsində göstərilir: "Yeri özünüidarə dedikdə, yerli özünüidarə orqanlarının qanun çərçivəsində, məsuliyyəti öz üzərinə götürərək və yerli əhalinin mənafeyi naminə dövlət işlərinin böyük bir hissəsini nizama salmaq və onu idarə etmək hüququ və real bacarığı başa düşülür". "Bələdiyyələrin statusu haqqında" qanun Xartiyanın bu şərhində yerli özünüidarənin dövlət işlərinin böyük hissəsi ilə məşğul olmasını, yəni dövlət hakimiyyət sisteminin tərkib hissəsi olmasını nəzərə almayıb. Nəzərə alınmayıb ki, hər hansı dövlət hakimiyyəti bu və başqa təşkilati formalarda reallaşır və bu təşkilati formaların məcmusu dövlət hakimiyyət mexanizmini təşkil edir. Azərbaycan qanunvericiliyində yerli özünüidarəyə qeyri-dövlət sistemi çərçivəsində baxış təkə bələdiyyələrin səlahiyyətlərini nizama salan normalara deyil, eyni zamanda bələdiyyələrdən keyfiyyətli ictimai xidmətlər alacağını düşünən əhalinin şüuruna da öz təsirini göstərmişdir.

Dördüncü səbəb: Mövcud qanunvericilikdə bələdiyyələrin səlahiyyətlərinin konkret nədən ibarət olduğunu müəyyən edən normalar yoxdur. Qanuna əsasən bələdiyyələr dövlətin həyata keçirdiyi proqramlarda nəzərdə tutulmayan və ya onlara əlavə olaraq yerli iqtisadi inkişaf, sosial inkişaf və ekoloji proqramlar hazırlayıb həyata keçirə bilirlər. Bu yanaşma birinci səbəblə əhəmiyyətli dərəcədə bağlıdır. Təsadüfi deyil ki, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" qanunda "Bələdiyyələrin səlahiyyətləri" adlı hissə və ya maddə yoxdur. Əksinə, "Bələdiyyələrin statusu haqqında" qanunun qəbulundan 2 həftə sonra təsdiq edilən "Yerli icra hakimiyyətləri haqqında" Əsasnamədə yerli icra hakimiyyətlərinin malik olduğu funksiya və səlahiyyətlər geniş və dəqiq təsbit edilib. Həmin Əsasnamədə

səlahiyyətlərin tənzimləndiyi 11 fərqli maddədə 90-dan çox məsələ əhatə olunur. Müxtəlif ölkələrin bələdiyyə qanunlarına nəzər saldıqda maraqlı bir məqamla qarşılaşırıq. Belə ki, bizdə yerli icra hakimiyyətinə Əsasnamə ilə verilən səlahiyyətlərin əksəriyyəti bu ölkələrdə qanunla bələdiyyələrə verilən səlahiyyətlərdir. Məsələn, Türkiyə Respublikasında 14 aprel 1930-cu il tarixli 1471 sayılı bələdiyyə qanununun 15-ci maddəsi bələdiyyələrin səlahiyyətlərini tənzimləyir. Bu maddədə bələdiyyənin səlahiyyətləri 81 fərqli bənddə göstərilib. Yəni bizim Əsasnamə ilə yerli icra hakimiyyətlərinə verilən səlahiyyətlər onlarda seçkili orqan olan bələdiyyələrə verilib. Demokratik idarəçilik baxımından seçki ilə formalaşan və formalaşmasında xalqın birbaşa iştirak etdiyi qurumlara geniş səlahiyyətlərin verilməsi daha məntiqlidir. Bizim qanunvericilikdə isə səlahiyyətlər yalnız ümumi şəkildə sadalanır və bələdiyyələr üçün konkret heç bir səlahiyyət tanınmayıb. Bu, Xartiyanın 4-cü maddəsinin 4-cü bəndinin tələbinə ziddir. Həmin maddədə deyilir: "Yeri özünüidarə orqanlarına verilən səlahiyyətlər bir qayda olaraq tam və müstəsna olmalıdır". Bizim qanunvericilikdə isə, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, bələdiyyələrə tam və müstəsna səlahiyyətlər verilməyib. Xartiyanın 12-ci maddəsində "Öhdəliklər" başlığı altında Xartiyayı qəbul edən dövlətlərin onun 20 bəndini öhdəliyə götürməli olduğu, onlardan isə onunun ümumiyyətlə öncəlikli olduğu nəzərdə tutulub. Yuxarıda qeyd etdiyimiz əsas müddəalar məcburi bəndlərdir və Xartiyaya tərəf olan dövlətlərin bunu hökmən yerinə yetirməsi zəruridir.

Beşinci səbəb: Son dövrlərə qədər Azərbaycanda 2669 bələdiyyə mövcud idi (Son zamanlarda daha bir neçə yeni bələdiyyə yaradılıb. 2004-cü il dekabrın 17-də 2735 bələdiyyəyə seçkilər keçiriləcək). Həmin göstəriciyə

əsaslınsaq orta hesabla hər bir bələdiyyənin əhalisi 2764 nəfər və orta hesabla hər bir bələdiyyənin 857 ha. torpaq sahəsi var. Azərbaycanda bələdiyyələrin 52,27%-i kənd yaşayış məntəqələrində təşkil olunmuşdur. Bu bələdiyyələrdə yaşayan əhalinin sayı 1000 nəfərdən azdır. Bu kəndlərdə əhalinin cəmi 12,82%-i yaşayır. Bələdiyyələrin 40,5%-i isə əhalisinin sayı 1000-5000 nəfər təşkil edən yaşayış məntəqələri ərazilərində yaradılmışdır. Ümumi bələdiyyə ərazilərində yaşayanların 29,18%-i bu məntəqələrdə yaşayır. Bələdiyyələrin 92,77%-i əhalisi 5000 nəfərdən az olan məntəqələrdə təşkil olunub. Bu yaşayış məntəqələrində ümumi əhalinin cəmi 42%-i məskunlaşıb. Bələdiyyələrin yalnız 0,34 faizinin əhalisi 100-300 min hüdudundadır və bu bələdiyyələrdə bütün bələdiyyələrdə sakin olan əhalinin 21,61%-i yaşayır. Burdan aydın olur ki, Azərbaycanda bələdiyyə qurumlarının əksəriyyəti kiçik ölçüyə malikdir. Beş illik təcrübə göstərir ki, kiçik ölçülü bələdiyyələr əhaliyə keyfiyyətli ictimai xidmətlər təklif etmək imkanında deyil. Çünki bunun üçün həmin bələdiyyələrin zəruri iqtisadi, maliyyə, insan resursları və infrastrukturunu yoxdur. Bu potensialı əldə etmək üçün isə onların böyük əksəriyyətinin hüquqi və faktiki imkanları yoxdur.

Altıncı səbəb: Yerli özünüidarə orqanlarının keyfiyyətli ictimai xidmətlər göstərməsini təmin edə biləcək maliyyə imkanları yoxdur. Qanunvericilik bələdiyyələr üçün bir sıra gəlir mənbələri tanıyıb ki, onların da çoxundan bələdiyyələr istifadə etmək imkanından məhrumdurlar. "Yerli (bələdiyyə) vergi və ödənişlər haqqında" qanuna uyğun olaraq bələdiyyələr bir sıra vergi və rüsumları yığmaq hüququna malikdirlər. Lakin təcrübədə həmin vergi və rüsumların yalnız kiçik bir hissəsini toplamaq mümkün olur. Qanunvericiliyin

bələdiyyələr üçün tanıdığı vergi növlərindən yalnız birini onlar nisbətən yaxşı toplaya bilirlər. Bu, fiziki şəxslərdən torpaq vergisidir. Qalan vergiləri ya qismən toplamaq mümkün olur, ya da ümumiyyətlə mümkün olmur. Məsələn fiziki şəxslərdən əmlak vergisinin toplanmasında çətinlik onunla bağlıdır ki, Vergi məəcələsinin 198-ci maddəsinə görə fiziki şəxslər əmlak vergisini onların xüsusi mülkiyyətində olan binaların inventarlaşdırılmış dəyərindən (bazar dəyərindən deyil) ödəyirlər. Bu dəyər şərti maliyyə vahidinin 6000 mislinədək olduqda vergi tutulmur. Bələdiyyələrin böyük əksəriyyətində isə vətəndaşların bu dəyərdə əmlakı yoxdur. Bələdiyyələrin toplamaq olduğu digər vergi yerli əhəmiyyətli tikinti materiallarından mədən vergisidir. Bələdiyyələrin bir çoxunun ərazisində yerli əhəmiyyətli tikinti materialı yoxdur. Digər tərəfdən isə vergitutma obyektinin dəqiq çeşidi müəyyənləşməyib. Bələdiyyələrin yaratdıqları hüquqi şəxslərdən mənfəət vergisi və yerli rüsumlarla bağlı vəziyyət də onu deməyə əsas verir ki, bələdiyyələr onlar üçün qanunvericiliyin tanıdığı maliyyə mənbələrinin yalnız cüzi hissəsindən yararlına bilirlər.

Yeddinci səbəb: Bələdiyyələrin fəaliyyətini nizama salan mövcud qanunvericilik aktlarında xeyli boşluqlar, ziddiyyətli və qeyri müəyyən normalar var. Bəzən bir normativ aktın öz daxilində, bəzi hallarda isə ayrı-ayrı normativ aktların müddəaları arasında ziddiyyət mövcuddur. Bütün bunlar həmin normativ aktların tətbiqini də çətinləşdirir.

Səkkizinci səbəb: Yerli özünüidarə orqanlarının təkmil təşkilati strukturunun və əhaliyə keyfiyyətli ictimai xidmətlər göstərməsini təmin edə biləcək kadr potensialının olmaması da öz əhəmiyyətli təsirini göstərməkdədir.

Bələdiyyələrin mövcud təşkilati strukturuna diqqət yetirsək görürük ki, bəzi hallarda bir çox struktur bölmələri heç bir zərurət olmadan yardılmış, digər hallarda isə konkret bələdiyyə üçün əhəmiyyətli ola biləcək strukturların yaradılmasına təşəbbüs göstərilməmişdir.

Doqquzuncu səbəb: Əhalinin yerli özünüidarəetmədə iştirakı aşağı səviyyədədir. Vətəndaşların əksəriyyəti yerli özünüidarəetmənin mahiyyəti haqqında məlumatsızdır. Qanuna əsasən bələdiyyə üzvləri ən azı 6 ayda bir dəfə seçicilər qarşısında hesabat verməlidirlər. Lakin təcrübə göstərir ki, vətəndaşların qanunun bu müddəası haqqında kifayət qədər məlumatı yoxdur və onlar etimad göstərdikləri bələdiyyə üzvlərindən hesabat tələb etmək hüququna malik olduqlarını bilmirlər. Bu isə nəticədə bir çox bələdiyyələrin fəaliyyətində şəffaflığın təmin olunmasına mənfi təsir göstərir və bələdiyyə büdcəsinə daxil olan vəsaitlərin səmərəli xərclənməsi imkanlarını azaldır.

Bütün bunlarla yanaşı bir sıra başqa səbəbləri də (məsələn, icra hakimiyyəti orqanlarının öz səlahiyyətlərindən imtina etmək istəməməsi, bələdiyyələrlə cəmiyyətin siyasi sistemini digər elementləri arasında səmərəli əməkdaşlıq münasibətlərinin tam formalaşmaması və s.) sadalamaq olar. Lakin əsas məsələ təkcə səbəbləri sadalamaq deyil, həm də onların aradan qaldırılması və uyğun islahatlar yolu ilə mövcud yerli özünüidarə sistemini inkişaf etdirilməsidir. Bunun üçün artıq 5 illik yerli özünüidarə təcrübəsi, onun müsbət və mənfi nəticələri haqqında təsəvvür də var.

Azərbaycanın yerli özünüidarə sisteminin gələcək inkişafını təmin etmək üçün hansı islahatlara ehtiyac var?

İlk növbədə qeyd edək ki, yerli özünüidarə sahəsində əsaslı islahatların aparılması üçün dəqiq müəyyənləşdirilmiş siyasət olmalıdır. Bu siyasət özündə əsas yaxın və uzaq hədəfləri ehtiva etməli, bu hədəflərə nail olmanın ölçülə bilən müddətlərini və optimal yollarını nəzərdə tutmalıdır. Biz təklif etdiyimiz istiqamətlər üzrə islahatların həmin siyasətin işlənilməsinə ciddi töhfə verəcəyi qənaətindəyik. Hansı islahatların aparılmasını zəruri və eyni zamanda real hesab edirik?

TƏKLİFLƏR

1. İlk növbədə bələdiyyələrin mövcud statusu dəyişdirilməli, yerli özünüidarəni qeyri-dövlət sistemi çərçivəsində nəzərdən keçirən müddəalar qanunvericilikdən çıxarılmalıdır. Bunun üçün qanunvericilikdə uyğun dəyişiklik və əlavələrin edilməsi kifayətdir. Bu islahat bütövlükdə yerli özünüidarəyə, bələdiyyələrin funksiya və səlahiyyətlərinə münasibətdə yeni, daha mütərəqqi yanaşma ortaya qoymaqla yanaşı Yerli Özünüidarə Haqqında Avropa Xartiyası ilə milli qanunvericilik arasındakı yuxarıda qeyd etdiyimiz uyğunsuzluğu da aradan qaldıracaq. Lakin təkcə statusun dəyişdirilməsi yerli özünüidarənin inkişafını təmin etmək üçün yetərli deyil. Bu, aşağıda qeyd edəcəyimiz digər islahatlarla da tamamlanmalıdır.

2. Yerli özünüidarə sisteminin daha da səmərəli fəaliyyət göstərməsini təmin etmək məqsədi ilə birpəlləli idarəetmə sistemindən çoxpəlləli idarəetmə sisteminə keçilməsi məqsədəuyğun olardı. Bu sistemə keçid aşağıdakı istiqamətlərdə aparıla bilər :

-birinci istiqamət: inzibati ərazi dairələri üzrə (2003-cü

ilin əvvəlinə olan statistikaya görə Azərbaycanda 1442 inzibati ərazi dairəsi var) fəaliyyət göstərən icra nümayəndəlikləri tədricən ləğv olunur və onların funksiyaları yerli özünüidarə orqanlarına verilir. İslahatların ilkin mərhələsi kimi hər bir inzibati ərazi dairəsi üzrə bir bələdiyyə yaradılır. Bu ilk növbədə müəyyən bir ərazidə səlahiyyətlərin dəqiq müəyyənləşdirilməsinə və eyni zamanda dövlət xərclərinin ixtisar olunmasına şərait yaradardı. Gələcəkdə bəzi mövcud bələdiyyələrin iqtisadi, coğrafi, sosial, mədəni və infrastruktur xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla daha böyük bələdiyyələrdə birləşdirilməsi də mümkündür. Bələdiyyələr yerli özünüidarəetmənin əsas həlqəsi olacaq və yerli əhaliyə ictimai xidmətlərin böyük qismi bələdiyyə tərəfindən göstəriləcək. Bu islahat mövcud maliyyə resurslarından daha səmərəli istifadəyə, ərazidə daha böyük inkişaf layihələrinin gerçəkləşdirilməsinə və ən əsası, əhaliyə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəlməsinə şərait yaradardı.

- ikinci istiqamət: bələdiyyənin (inzibati ərazi dairəsinin) tərkibinə daxil olan hər bir icma (kənd, qəsəbə), bir inzibati ərazi vahidindən ibarət olan bələdiyyələrdə isə məhəllə komitəsi (hər bir məhəllə komitəsinin təşkili üçün optimal say müəyyənləşdirilə bilər) yerli özünüidarənin ən aşağı pilləsi hesab edilir. Bu, vətəndaşlara yerli özünüidarənin həyata keçirilməsində daha yaxından iştirak imkanı verəcək.

- üçüncü istiqamət: infrastruktur, iqtisadi, sosial, mədəni və s. əlaqələr nəzərə alınaraq rayon səviyyəsində yerli özünüidarə təşkil olunur. Rayon səviyyəsində yerli özünüidarə orqanlarına geniş funksiya və səlahiyyətlərin verilməsi nəzərdə tutulmur. Burada yalnız aşağı səviyyədə həlli mümkün olmayan funksiyaların icrası nəzərdə tutulur.

- dördüncü istiqamət: Bakı, Gəncə və Sumqayıtda

böyük şəhər bələdiyyələri təşkil olunur. Bu zaman Türkiyədə tətbiq olunan Böyük şəhər bələdiyyəsi modelindən istifadə oluna bilər.

Sadalanan bu orqanlara seçkilərin eyni vaxta keçirilməsi, bu qurumların səlahiyyətlərinin dəqiq bölgüsünün aparılması, onların sıx əməkdaşlıq etməsi və bir-birindən asılı olmamaq prinsipinə əməl olunması zəruridir.

3. Yerli özünüidarə orqanlarının səlahiyyətləri dəqiqləşdirilməlidir. Yerli Özünüidarə Haqqında Avropa Xartiyasına uyğun olaraq onlara tam və müstəsna səlahiyyətlər verilməlidir. Bu, yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə münasibətlərdə tez-tez yaranan mübahisələrə son qoyar və səmərəli qarşılıqlı əməkdaşlıq mühitinin formalaşmasına münbit zəmin yaradar.

4. Yerli özünüidarə orqanlarına tam və müstəsna səlahiyyətlər verilməklə yanaşı onlara həmin səlahiyyətlərin həyata keçirilməsini təmin edə biləcək maliyyə mənbələri də verilməlidir. (Bunu Yerli Özünüidarə Haqqında Avropa Xartiyası da tələb edir). Əks halda səlahiyyətlərin verilməsinin heç bir əhmiyyəti olmayacaq.

5. Yerli özünüidarənin hüquqi bazasını təşkil edən qanunvericilik aktlarındakı boşluqlar, ziddiyyətli və qeyri-müəyyən normalar aradan qaldırılmalı, onların digər qanunvericilik aktları ilə uyğunluğuna diqqət yetirilməlidir. Nəzərdə tutulan islahatların həyata keçirilməsinin əsas yolu qanunvericilikdən keçdiyinə görə bu məsələ xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

6. Yerli özünüidarə orqanlarının kadr potensialının gücləndirilməsinə yönələn milli strategiya hazırlanmalıdır. Yerli özünüidarə orqanlarında çalışanların peşə hazırlıqlarının artırılması məqsədilə müntəzəm fəaliyyət göstərən kurslar təşkil edilməli, həm akademik təhsil, həm də qısamüddətli kurslar üçün təkmil tədris planları işlənilərək hazırlanmalıdır. Bu məqsədlə və eyni zamanda yerli

özünüdarə orqanlarının müasir informasiya texnologiyalarından faydalana bilmələri üçün dövlət büdcəsindən zəruri maliyyə vəsaiti ayrılmalıdır.

Təklif olunanlar Azərbaycanda yerli özünüdarə sisteminin inkişafına yönələn islahatların ümumi istiqamətləridir. Hər bir istiqamət özündə müxtəlif məsələləri əhatə edə bilər. Təbii ki, alternativ variantlar da istisna olunmur. Fikrimizcə, ən başlıcası islahatların zəruriliyinin qəbul edilməsidir. Bütün maraqlı tərəflər bu islahatların zəruriliyini qəbul edərsə, bu zaman ən müxtəli variantların müzakirəsi və uyğun strategiyanın qəbulu mümkün olar. Zira ölkənin gələcəyi həm də yerli özünüdarə sisteminin inkişafından asılıdır.

EKSPERTİZANIN NƏTİCƏLƏRİ DƏYİRMİ MASADA MÜZAKİRƏ OLUNUR

Qeyd

Qeyd

Format 60x84 1/16 13,5 ç.v. Tiraj 300 ədəd.
Kitab “Nağıl Evi” şirkətinin mətbəəsində hazır
depozitlərdən çap edilib.